

Juridiska institutionen
Juristprogrammet HT 2016
Examensarbete, 30 hp

DE ETISKA REGLERNA OM JÄVSSMITTA VID ÖVERGÅNG MELLAN ADVOKATBYRÅER

I ljuset av den affärsjuridiska branschens utveckling och framtida utmaningar

Emilia Ohlin

Handledare: Christer Ranch

Examinator: Ola Zetterquist

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

SAMMANFATTNING

De etiska reglerna för advokater är upprättade i syfte att säkerställa att advokat kåren håller en hög nivå på de juridiska tjänster som tillhandahålls såväl individer som företag. Advokatycket bygger på kärnvärdena lojalitet, oberoende, tystnadsplikt och undvikande av intressekonflikter. Med grund häri har utarbetats vägledande regler om hur en advokat skall agera vid konflikt mellan motstående intressen. Advokaten får som utgångspunkt inte företräda part då intressekonflikt föreligger.

De senaste decenniernas påtryckningar om uppluckringar i reglerna kring intressekonflikter har främst kommit från de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna. Affärsjurister har i sin verksamhet ett mer utpräglat kommersiellt och affärsstrategiskt förhållningssätt än advokater och jurister på humanjuridiska byråer. De största affärsjuridiska byråerna drabbas till följd av sin storlek särskilt hårt av nuvarande reglering. Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd gav år 2015 beslut i två uppmärksammade fall avseende intressekonflikter som uppstått till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. Nämnden kom i båda fallen fram till att jäv förelåg och att advokaterna i de sedan länge pågående uppdragen var tvungna att frånträda sin ombudsroll. Branschaktörers reaktioner på avgörandena var blandade. Kritik framhölls mot nämndens underlåtenhet att sätta risken för faktiskt jäv i korrekt proportion till den skada ett frånträdande av pågående uppdrag innebär.

Nuvarande rättsläge är, trots ett vägledande uttalande från Advokatsamfundets styrelse, i flera avseenden långt ifrån klarlagt. De i uttalandet uppräknade faktorer som kan påverka frågan om frånträde vid pågående uppdrag, där jäv uppstått till följd av övergång mellan advokatbyråer, inbjuder på flera ställen till stort tolkningsutrymme hos byråerna. Uttalandet riktar sig vidare endast till situationer där jäv redan uppstått. Med nuvarande reglering står dessutom jävsreglerna i strid med advokatens lojalitetsplikt såväl som tystnadsplikt gentemot klient. Byråerna behöver vägledning i dessa frågor. Det kan dessutom med fog hävdas att nuvarande reglering kring jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer inte är tillräckligt anpassad för att möta den affärsjuridiska branschens behov av reglering.

Den konkurrens som vuxit sig allt starkare på den svenska affärsjuridiska marknaden på senare år härrör till stor del från amerikanska och engelska advokatbyråer. Till följd härav har föreslagits införande av alternativa lösningar, med inspiration från amerikansk och engelsk rätt, också i det svenska systemet. Utvidgade möjligheter till informerat samtycke, undantagande av kunskap förvärvad under tiden före juristexamen och upprättande av informationsbarriärer utgör tre stora skillnader mellan systemen. I nuläget är utökade möjligheter till informerat samtycke sannolikt den lösning som ligger närmast till hands att införa också i svensk rätt. Det finns dock anledning att utreda vidare också kring möjligheter att undanta kunskap förvärvad i tiden före juristexamen vid jävsbedömningen, eller i vart fall bedöma denna kunskap annorlunda jämfört med kunskap förvärvad under tiden efter juristexamen. I nuläget är den svenska advokatbranschen sannolikt inte rustad för att låta upprätta informationsbarriärer som med tillräcklig säkerhet kan förhindra att konfidentiell information sprids. Upprättande av informationsbarriärer kan emellertid ha funktionen av en förstärkande åtgärd vid lösningar som informerat samtycke och vid undantagande av kunskap förvärvad under studietiden.

FÖRORD

Att över en sommar kastas från tentasalen till författarrollen med förväntningar om att prestera ett fullgott juridiskt examensarbete är långt ifrån det lättaste. Som för de flesta andra kurskamrater har de fyra månaderna av skrivande innehållit såväl toppar som dalar. Lika tuff som skrivprocessen stundtals kan vara, lika stor är stoltheten när arbetet är färdigställt och sista tecknet är på plats. För att inte tala om den ovärderliga kunskap och insikt som förvärvats, om såväl juridiken som skrivandet i sig. Det är onekligen en fascinerande känsla att få omsätta sin insamlade kunskap och skapa ett självständigt verk, som förhoppningsvis skall vara av intresse också för andra. De nio terminerna på juristprogrammet har naturligen lärt mig oerhört mycket om juridik, men också om livet i stort.

En uppsatsförfattare är emellertid ingenting utan sina stöttepelare. Det finns många jag skulle vilja tacka, varav några jag vill lyfta fram lite extra. Jag vill rikta ett stort tack till min eminente handledare, Universitetsadjunkt Christer Ranch, som med sina erfarenheter och sitt engagemang inspirerat mig längs vägen på min resa mot slutprodukten. Ett stort tack skall också riktas till Doktorand Sebastian Wejedal och Doktorand Mikael Bernardini, för värdefulla synpunkter och reflektioner. Jag vill även tacka samtliga medarbetare på Advokatfirman Vinge i Göteborg, i synnerhet advokat Stefan Ruben, som under min sommarnotarieanställning gav en mycket inspirerande föreläsning om advokatetik, vilken väckte ett första frö av nyfikenhet hos mig kring ämnet. Ett varmt tack skall också riktas till samtliga medarbetare på min uppsatspraktikplats Advokaterna Hurtig & Partners, som generöst delat med sig av sina mångåriga erfarenheter inom advokatycket men också förgyllt mina praktikveckor med skratt, humor och inspirerande berättelser om livet på en advokatbyrå.

Jag skulle även vilja rikta ett stort tack till de intervjuade aktörer som låtit mig ta en stund av deras dyrbara tid i anspråk. Dessa samtal har gett mig mycket inspiration och en nödvändig förståelse för hur praktiskt verksamma aktörer upplever problematiken kring ämnet. Stort tack till advokat Olle Lindén, advokat Christoffer Monell, advokat Karin Ulberstad, advokat Johan Myrén, advokat och ordförande i Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd Lena Frånstedt Lofalk, HR-ansvarig Karin Cederblad samt de två personer som önskat vara anonyma för er medverkan.

Sist men inte minst – till min familj, sambo och vänner för visat tålamod, stöttning och kärlek under såväl uppsatsskrivandet som studietiden och livet i övrigt – ett stort tack för allt!

Göteborg, december 2016

Emilia Ohlin

FÖRKORTNINGAR

ABA	American Bar Association
CCBE	The Council of Bars and Law Societies of Europe
DS	Departementsserien
HD	Högsta domstolen
JK	Justitiekanslern
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens Offentliga Utredningar
SRA	Solicitors Regulation Authority
The Bar Council	The General Council of The Bar
VRGA	Vägledande regler om god advokatsed

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR.....	4
1. INLEDNING – ETT STEG IN I ADVOKATETIKENS VÄRLD	8
1.1 EN INTRODUKTION TILL PROBLEMATIKEN	8
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	10
1.3 METOD	11
1.3.1 <i>Rättsanalytisk metod</i>	11
1.3.2 <i>Empirisk metod</i>	11
1.3.3 <i>Komparativ metod</i>	12
1.4 MATERIAL	13
1.5 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	13
1.6 AVGRÄNSNINGAR	14
1.7 FORSKNINGSLÄGE	15
1.8 DISPOSITION.....	15
2. ADVOKATENS ROLL, CENTRALA ORGAN OCH GOD ADVOKATSEED.....	17
2.1 ADVOKATENS ROLL I RÄTTSSAMHÄLLET.....	17
2.2 SVERIGES ADVOKATSAMFUND.....	18
2.3 SVERIGES ADVOKATSAMFUNDS DISCIPLINNÄMND	19
2.4 GOD ADVOKATSEED	20
2.5 RAMARNA FÖR ADVOKATVERKSAMHETEN.....	21
2.6 ANALYS AV ADVOKATYRKETS ROLL OCH INNEBÖRDEN AV BEGREPPET GOD ADVOKATSEED	22
2.6.1 <i>Advokatens unika roll – en förmån eller en börda?</i>	22
2.6.2 <i>God advokatsed – ett på gott och ont dynamiskt begrepp</i>	22
3. DEN AFFÄRSJURIDISKA MARKNADENS UTFORMNING OCH UTVECKLING	24
3.1 DAGENS AFFÄRSJURIDISKA MARKNAD	24
3.2 BRANSCHENS UTVECKLING – NÅGRA TYDLIGA TRENDER PÅ MARKNADEN.....	25
3.2.1 <i>Fortsatt hög rörlighet och specialisering</i>	25
3.2.2 <i>Ökad konkurrens om klienterna</i>	26
3.2.3 <i>Ökad kommersialisering</i>	26
3.3 ANALYS AV DEN AFFÄRSJURIDISKA MARKNADENS BEHOV AV REGLERING – MOT BAKGRUND AV BRANSCHENS UTFORMNING OCH UTVECKLING	27
3.3.1 <i>VRGA ur en affärsjurists perspektiv</i>	27
3.3.2 <i>Dagens affärsjuridiska marknad</i>	27
3.3.2.1 <i>Stora differenser mellan byråerna på marknaden</i>	27
3.3.2.2 <i>Den fortsatt höga rörligheten och specialiseringen</i>	28
3.3.2.3 <i>Den ökade konkurrensen om klienterna</i>	28
3.3.2.4 <i>Branschens ökade kommersialisering i förhållande till upprätthållandet av kärnvärdena</i>	29
4. VÄGLEDANDE REGLER PÅ OMRÅDET	30
4.1 ADVOKATSAMFUNDETS VÄGLEDANDE REGLER OM GOD ADVOKATSEED	30
4.1.1 <i>Obligatorisk intressekonflikt</i>	30
4.1.2 <i>Situationer då intressekonflikten kan föreligga</i>	31

4.1.3 Bedömningen av intressekonflikt med koncern, intressegruppering eller juridisk person som klient eller motpart.....	32
4.1.4 Upplysningsplikt gentemot klienten.....	32
4.1.5 Samtycke från klienten.....	33
4.1.6 Skyldighet att frånträda pågående uppdrag.....	34
4.1.7 Kollegas intressekonflikt – jävssmitta.....	34
4.1.7.1 Två undantag från jävssmitta.....	35
4.1.7.2 Smittoregelns omfattning.....	35
4.1.8 Uppdrag som skiljeman eller domare.....	36
4.2 ANALYS AV VÄGLEDANDE REGLER OM INTRESSEKONFLIKTER, I SYNNERHET JÄVSSMITTA VID ÖVERGÅNG MELLAN ADVOKATBYRÅER	36
4.2.1 Problematiken kring jävsbegreppet i sig.....	36
4.2.2 Början till uppluckring av regleringen.....	37
5. ADVOKATYRKETS GRUNDLÄGGANDE KÄRNVÄRDEN I FÖRHÅLLANDE TILL NUVARANDE REGLERING.....	38
5.1 ADVOKATENS LOJALITETSPLIKT	38
5.2 ADVOKATENS OBEROENDE GENTEMOT STATEN, KLIENT OCH ANDRA PARTER	39
5.3 ADVOKATENS TYSTNADSPLIKT	39
5.3.1 Vad omfattas av tystnadsplikten?.....	40
5.3.2 För vem gäller tystnadsplikten?.....	40
5.4 ANALYS AV KÄRNVÄRDENA I FÖRHÅLLANDE TILL NUVARANDE REGLER OM JÄVSSMITTA VID ÖVERGÅNG MELLAN ADVOKATBYRÅER	41
5.4.1 Lojalitetsplikten i strid med nuvarande reglering.....	41
5.4.2 Tystnadsplikten i strid med nuvarande reglering.....	41
6. DISCIPLINNÄMNDENS AKTUELLA AVGÖRANDE OCH ADVOKATSAMFUNDETS STYRELSES VÄGLEDANDE UTTALANDE	43
6.1 PRAXIS I FRÅGOR OM INTRESSEKONFLIKTER	43
6.2 PRAXIS I FRÅGOR OM INTRESSEKONFLIKTER VID JÄVSSMITTA – I SYNNERHET I SAMBAND MED ÖVERGÅNG TILL ADVOKATBYRÅ	44
6.3 TVÅ UPPMÄRKSAMMADE AVGÖRANDE FRÅN ÅR 2015.....	44
6.3.1 Fallet med den smittade sommarnotarien.....	44
6.3.1.1 Bakgrund och grund för anmälan.....	44
6.3.1.2 Invändningar från anmäld advokat.....	45
6.3.1.3 Nämndens motivering och beslut.....	45
6.3.1.4 Jävssmitta även i anledning av secondment	46
6.3.1.5 Slutsatser.....	46
6.3.2 Fallet med den smittade biträdande juristen.....	46
6.3.2.1 Bakgrund och grund för anmälan.....	46
6.3.2.2 Invändningar från anmäld advokat.....	47
6.3.2.3 Nämndens motivering och beslut.....	48
6.3.2.4 Slutsatser.....	48
6.4 ADVOKATSAMFUNDETS STYRELSES VÄGLEDANDE UTTALANDE ANGÅENDE INTRESSEAVVÄGNING VID JÄV I SAMBAND MED ÖVERGÅNG MELLAN ADVOKATBYRÅER.....	48
6.5 ANALYS AV AKTÖRERS UPPLEVDA EFFEKTER AV DE AKTUELLA AVGÖRANDENA OCH DET VÄGLEDANDE UTTALANDET	49
6.5.1 Upplevda effekter till följd av nämndens avgöranden	50
6.5.1.1 Hårdare kontroller av sommarnotarier.....	50
6.5.1.2 Osäkerhet kring den intresseavvägning som skall göras	51
6.5.2 Upplevda effekter till följd av samfundets styrelses vägledande uttalande	52
6.5.3 Problematiken kring genomförandet av korrekta jävskontroller.....	53

6.5.4 En del problem lösta – men många återstår	53
7. EN KOMPARATIV ANALYS AV DEN AMERIKANSKA OCH ENGELSKA REGLEREN PÅ OMRÅDET I FÖRHÅLLANDE TILL DEN SVENSKA REGLEREN	54
7.1 DE ETISKA REGLERNA OM JÄVSSMITTA VID ÖVERGÅNG MELLAN ADVOKATBYRÅER I AMERIKANSK RÄTT.....	54
7.1.1 USA – advokatetikens bemland.....	54
7.1.2 Intressekonfliket i förhållande till befintlig klient	55
7.1.3 Intressekonfliket i förhållande till tidigare klient.....	56
7.1.4 Generella regler om jävssmitta	57
7.1.4.1 Omfattningen av bestämmelsen om jävssmitta	57
7.1.4.2 Undantag från jävssmitta	57
7.1.4.3 Inhämmande av berörda klienters informerade samtycke	58
7.2 DE ETISKA REGLERNA OM JÄVSSMITTA VID BYRÅÖVERGÅNG I ENGELSK RÄTT	58
7.2.1 De etiska reglerna på frammarsch.....	58
7.2.2 Etiska regler för barristers	59
7.2.3 Etiska regler för solicitors	60
7.2.3.1 The SRA Code of Conduct	60
7.2.3.2 Grundläggande regler om intressekonflikter.....	60
7.2.3.3 Inhämmande av berörda klienters informerade samtycke	61
7.2.3.4 Upprättande av informationsbarriärer som åtgärd mot spridande av konfidentiell information	62
7.3 ANALYS AV UTLÄNDSKA LÖSNINGAR PÅ PROBLEMATIKEN.....	63
7.3.1 Likheter och skillnader mellan utformningen av amerikansk, engelsk och svensk intressekonfliktsreglering i allmänhet.....	63
7.3.2 Svenska byråers möjligheter att konkurrera med utländska byråer.....	63
7.3.3 Tre stora skillnader mellan jämförda länders regleringar.....	65
7.3.3.1 Inhämmande av informerat samtycke från berörda klienter	65
7.3.3.2 Undantag för sommarnotaries och andra praktikanter kunskaper.....	66
7.3.3.3 Upprättande av informationsbarriärer inom organisationen.....	67
7.4 FRAMTIDSUTSIKTER FÖR INFÖRANDE AV UTLÄNDSKA LÖSNINGAR I SVERIGE	68
7.4.1 Reella möjligheter till utökat informerat samtycke.....	68
7.4.2 Reella möjligheter att utsluta eller behandla kunskap förvärvad som student annorlunda än kunskap förvärvad efter juristexamen.....	68
7.4.3 Reella möjligheter till upprättande av informationsbarriärer inom organisationen	69
8. SAMMANFATTANDE ANALYS OCH SLUTSATSER	70
8.1 ADVOKATENS ROLL I RÄTTSSAMHÄLLET OCH UTVECKLANDET AV GOD ADVOKATSED I ETT FÖRÄNDERLIGT SAMHÄLLE	70
8.2 NUVARANDE RÄTTSLÄGE – ETT STEG I RÄTT RIKTNING, MEN PROBLEM ÅTERSTÅR.....	71
8.3 REGLER ANPASSADE EFTER BRANSCHENS BEHOV	73
8.4 FRAMTIDSUTSIKTER – UTLÄNDSKA LÖSNINGAR UR ETT SVENSKT PERSPEKTIV.....	74
8.4.1 Ökade möjligheter till informerat samtycke.....	74
8.4.2 Kunskap förvärvad som juriststudent.....	75
8.4.3 Upprättande av informationsbarriärer.....	75
8.5 AVSTAMP FÖR FORTSATTA DISKUSSIONER OCH FRAMTIDA ARBETE	76

1. INLEDNING – ETT STEG IN I ADVOKATETIKENS VÄRLD

1.1 En introduktion till problematiken

Den som kan titulera sig advokat har på många sätt ett unikt yrke. Att vara advokat ger berättiganden men också förpliktelser. En advokat axlar i sin yrkesroll ett ansvar för att följa grundläggande kärnvärden om lojalitet, oberoende, tystnadsplikt och undvikande av intressekonflikter – kärnvärden som är djupt rotade i advokatyркets natur.¹ Den som väljer att inträda i Sveriges advokatsamfund och därmed har rätt att kalla sig advokat underkastas samtidigt det etiska regelverket för advokatverksamhet, vägledande regler om god advokatsed (VRGA).

Till följd av kärnvärdena får en advokat enligt VRGA som utgångspunkt inte företräda klient under rådande intressekonflikt. Intressekonflikter uppstår då två eller flera intressen står i strid med varandra. Klientens intressen kan strida mot intressen hos advokaten själv eller mot intressen hos annan, nuvarande eller tidigare, klient till advokaten.² Regler om intressekonflikter utgör en på många sätt såväl naturlig som nödvändig begränsning i advokatens möjligheter att anta nya och fortsätta redan pågående uppdrag. De regler som berör kollegas intressekonflikt, de så kallade smittoreglerna, angriper emellertid inte bara den jävige juristen utan gör att hela den byrå³ som juristen arbetar på smittas.⁴ Följderna av uppstått jäv⁵ blir därav ofta mycket kännbara. Reglerna får konsekvenser inte bara för advokatbyråerna utan också, och framförallt, för byråernas klienter, som tvingas riskera att deras ombud jävas ut under processens gång. Likaså utgör reglerna en begränsning i delägares, advokaters, biträdande juristers men också sommarnotariers och andra praktiserande juriststudenters möjligheter att gå över från en advokatbyrå till en annan.

Regleringen⁶ kring jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer har till följd av två uppmärksammade avgöranden från Advokatsamfundets disciplinnämnd,⁷ beslutade år 2015, kommit att aktualiseras alltmer. Advokatsamfundets styrelse har i juni 2016 gett ett vägledande uttalande avseende den intresseavvägning som skall göras vid bedömning av jävssmitta som uppstått till följd av

¹ Se vidare härom kapitel 5 nedan.

² Se härom VRGA artikel 3.2.

³ När i arbetet används begreppet ”byrå” avses, om inte annat uttrycks, advokatbyrå, och således inte byrå i allmänhet.

⁴ Se härom VRGA artikel 3.5.

⁵ Redan här bör klargöras vad som i arbetet åsyftas vid användning av begreppet ”jäv”. Jäv kan vara såväl formellt som kommersiellt. Formellt jäv är jäv som uppstått till följd av reglerna i VRGA. Kommersiellt jäv föreligger om det genom rent affärsmässiga bedömningar inte kan anses lämpligt att som advokat företräda en ny klient på grund av åtaganden gentemot en nuvarande klient. I detta arbete kommer med begreppet jäv att avses formellt jäv, då det endast är denna form av jäv som regleras utanför byråernas egen kontroll.

⁶ Med begreppen ”reglering”, ”rätt” och ”rättsläge” åsyftas i uppsatsen resultatet av rättskällor med, i det aktuella landet, helt eller delvis offentligrättslig grund. I begreppet inkluderas således de advokatetiska reglerna i respektive land, men inte intervjuer med advokater och andra aktörer, artiklar som inte är att klassificera som juridisk doktrin, presentation av statistik och liknande material.

⁷ D-2015/1169 och D-2015/1644.

övergång mellan advokatbyråer.⁸ I detta uttalande förtydligas att ett frånträdande av pågående uppdrag under vissa förutsättningar kan undvikas, trots uppstått jäv. Frågan kan då vid en första anblick tänkas vara uppklarad. Så är enligt min mening inte fallet. Avgörandena och uttalandet ger i flera avseenden sinsemellan skiftande signaler om hur frågor om intressekonflikter skall hanteras av byråerna. De i uttalandet uppräknade faktorerna är på flera ställen otydliga och inbjuder härav till ett stort tolkningsutrymme hos advokaten och advokatbyråerna. Ett sådant tolkningsutrymme är visserligen ett av de främsta syftena med en flexibel reglering som VRGA,⁹ men en alltför stor otydlighet riskerar att resultera i en tvetydig uppfattning hos aktörer om hur problemen skall hanteras i praktiken. Gällande reglering är dessutom behäftad med ytterligare problem, då med reglernas nuvarande utformning de grundläggande advokatetiska kärnvärdena i flera avseenden står emot varandra. Såväl tystnadsplikten som lojalitetsplikten kan tvingas ge vika för jävsreglerna.¹⁰

Frågan är också om den reglering som nu är för handen är tillräckligt anpassad för att möta den affärsjuridiska branschens¹¹ utveckling och framtida utmaningar.¹² VRGA är tillämplig på all form av advokatverksamhet.¹³ Samtidigt är variationsmöjligheterna för jurister och advokater mycket omfattande. Affärsjurister, vars klientel i huvudsak består av företag, måste i sitt dagliga arbete inta ett avsevärt mer kommersiellt och affärsmässigt förhållningssätt jämfört med humanjurister, som har att arbeta för individens rättigheter. Skiftande juridiska inriktningar medför således oundvikligen olika behov av reglering. Likaså är förutsättningarna och behoven *mellan* de affärsjuridiska byråerna varierade. Storlek, geografisk placering och organisering av verksamheten spelar stor roll. En affärsjuridisk byrå med hundratals anställda och kontor på flera ställen i landet, kanske också utomlands, möter andra sorters svårigheter än byråer som storleksmässigt befinner sig i skiktet under.

Advokatens arbetsuppgifter har förändrats markant de senaste decennierna, likaså advokatens samhällsroll och statens inställning till advokatkåren. Advokatens arbete är djupt präglad av dagens tidsanda och genomsyras av en rättslig globalisering och en teknisk utveckling.¹⁴ Den affärsjuridiska marknaden¹⁵ i sig, liksom advokatyrket i stort, är under ständig förändring.¹⁶ I takt med

⁸ Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalande angående intresseavvägning vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer*, Cirkulär nr 18/2016. För en vidare redogörelse av detta vägledande uttalande, se kapitel 6.4 nedan.

⁹ Se vidare härom kapitel 2.6.2 och kapitel 4.2.1 nedan.

¹⁰ Se vidare härom kapitel 5.4.1 och kapitel 5.4.2 nedan.

¹¹ ”Den affärsjuridiska branschen” är ett vidsträckt begrepp som innefattar inte bara samtliga affärsjuridiska advokatbyråer, utan också andra former av byråer som tillhandahåller affärsjuridisk rådgivning. Då även många av de affärsjuridiska byråerna skiljer sig sinsemellan i betydande omfattning, har begreppet i arbetet inte ambitionen av att vara heltäckande och omfatta samtliga affärsjuridiska byråer. I arbetet åsyftas med ”den affärsjuridiska branschen” de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna, sett till antal jurister och arvodesintäkter. För en vidare definition av ”de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna” hänvisas till kapitel 1.6 nedan.

¹² Se vidare om branschens utveckling kapitel 3 nedan.

¹³ Se härom kommentaren till VRGA artikel 1.

¹⁴ Modéer, Kjell Å, *Den kämpande och gränslösa advokaten*, i Ramberg, Anne, Knutson, Tom & Andersson, Magnus (red.), Sveriges advokatsamfund 125 år: 1887-2012 (2012) s. 13-48 (s. 13).

¹⁵ Med ”den affärsjuridiska marknaden” åsyftas i arbetet inte alla affärsjuridiska tjänster som tillhandahålls köpare, utan endast de som tillhandahålls av de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna. För en vidare definition av ”de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna”, se kapitel 1.6 nedan.

¹⁶ Hope, Maria-Pia, *Vad bär framtiden för svenska affärsjuridiska byråer?*, i Ramberg, Anne, Knutson, Tom & Andersson, Magnus (red.), Sveriges advokatsamfund 125 år: 1887-2012 (2012) s. 133-142 (s. 135-141). Se

internationaliseringen och klienters allt högre ställda krav på byråers snabba service och spetskompetens upplevs konkurrensen från såväl inhemska som utländska byråer som allt hårdare. Också uppdragen blir allt större och mer kostsamma. Branschen genomsyrs av en fortsatt hög rörlighet bland såväl biträdande jurister som advokater, till stor del genom byte mellan advokatbyråer. Den höga rörligheten har sannolikt till viss del sin förklaring i nischbyråers framväxt på den svenska marknaden. Antalet övergångar mellan advokatbyråer lär till följd härav knappast minska inom den närmaste framtiden.

Det advokatetiska regelverket är grundläggande för all advokatverksamhet och upprätthåller de djupt rotade kärnvärdena. Samtidigt blir det vid frågor om intressekonflikter tydligt att olika branscher stundom har olika behov av reglering. En väl avvägd balans mellan ett upprätthållande av kärnvärdena och en anpassning till branschens utveckling skulle gagna såväl klienter som advokatbyråer och enskilda jurister.

1.2 Syfte och frågeställningar

Arbetet syftar till att utreda hur nuvarande advokatetiska regler¹⁷ om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer förhåller sig till verksamheten hos dagens största svenska affärsjuridiska advokatbyråer. Genom arbetet har antagits ett problematiserande förhållningssätt till nuvarande reglering. Med ett ifrågasättande perspektiv har avsikten varit att belysa komplikationer kring den praktiska tillämpningen av reglerna. Därav har framställningen fokuserats kring de aktörer som på ett eller annat sätt upplever att utformningen av nuvarande reglering på området är problematisk, då dessa aktörer och deras klienter i regel är de som drabbas hårdast av det rättsläge som idag råder.

För att konkretisera och dela upp syftet i tydliga delar har ställts upp följande fyra frågeställningar, som genom besvarande skall resultera i att angivet syfte uppnås:

- 1) I vilka situationer innebär nu gällande jävsregler, i synnerhet regler om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, begränsningar i advokatens möjligheter att anta nya och fortsätta pågående uppdrag?
- 2) Vilka grundläggande principer och kärnvärden ligger bakom framväxten av de etiska reglerna om intressekonflikter och hur står sig dessa kärnvärden i förhållande till nuvarande regler om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer?
- 3) Hur ställer sig branschaktörer till nuvarande reglering om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer i förhållande till deras verksamhet och den affärsjuridiska branschens utveckling?

härom även Kvarntorp, Kamilla & Knutson, Tom, *De affärsjuridiska byråerna – bransch i förändring*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (4/2016) s. 28-48.

¹⁷ Med "advokatetiska regler" åsyftas i arbetet såväl de skrivna vägledande reglerna om god advokatsed och kommentarer till dessa som vägledande uttalanden från Advokatsamfundets styrelse och rättspraxis i form av tidigare avgöranden från Advokatsamfundets disciplinnämnd.

- 4) Vilka är de mest betydande skillnaderna mellan amerikansk och engelsk reglering i förhållande till svensk reglering på området och hur ställer sig branschaktörer till ett införande av alternativa lösningar, med inspiration från framförallt USA och England, i Sverige?

1.3 Metod

1.3.1 Rättsanalytisk metod

I arbetet har till stora delar tillämpats en rättsanalytisk metod, då det inte bara har utretts och tolkats kring utformningen av gällande reglering, utan även analyserats och reflekterats kring rättsläget och reglernas tillämpning i specifika frågor.¹⁸ Att så långt möjligt fastställa nuvarande reglering, såväl i Sverige som i inflytelserika utländska regelverk,¹⁹ har varit en nödvändig utgångspunkt för den fortsatta framställningen.

1.3.2 Empirisk metod

Med syfte att erhålla en inblick i nuvarande reglerings praktiska tillämpning och verkan har ett antal djupintervjuer genomförts med verksamma aktörer på området. Resultatet av intervjuerna har utgjort underlag för många av arbetets analyserande delar. Sammanlagt har åtta aktörer intervjuats, varav sex stycken har godkänt ett användande av deras namn i texten, medan två aktörer önskat vara anonyma. Detta har självfallet respekterats. Intervjuerna har gett mycket värdefull information om såväl den affärsjuridiska branschen som regleringen kring intressekonflikter och hur problem kopplade härtill hanteras i praktiken. Flertalet av de aktörer jag intervjuat är erfarna advokater på några av landets största affärsjuridiska advokatbyråer. Det har varit naturligt att rikta mina intervjuer mot denna grupp, då uppsatsen centraliseras till intressekonfliktsregleringens påverkan på de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna. En intervju har även genomförts med personalansvarig på en av landets största advokatbyråer. Kunskapen om och erfarenheten av hur frågor om intressekonflikter hanteras i rekryteringsprocesser har varit värdefull, i synnerhet då arbetet riktas mot frågor om intressekonflikter som uppstått till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. Intervju har även genomförts med ordföranden i Advokatsamfundets disciplinnämnd. Detta med syfte att erhålla en inblick i disciplinnämndens syn på frågor om intressekonflikter, i synnerhet intressekonflikter till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, och de bedömningar nämnden har att ta ställning till vid prövning av dessa frågor.²⁰

Avsikten med intervjuerna har inte varit att samla in ett statistiskt representativt resultat, då detta skulle kräva en stor mängd intervjuer från aktörer på flera olika positioner. Intervjuerna har istället varit värdefulla i skapandet av en bild av hur praktiskt verksamma aktörer upplever att nuvarande

¹⁸ Se härom Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare* (2015) s. 46.

¹⁹ Se kapitel 1.3.3 och kapitel 1.5 nedan om varför de amerikanska och engelska reglerna på området kan anföras ha en inflytelserik roll även i Sverige.

²⁰ Det råder i genomförda intervjuer en ojämn fördelning mellan representanter från Advokatsamfundet och representanter från advokatbyråer. Någon månad in i arbetet sändes frågor till innehavare på flera poster på Advokatsamfundet. Vid tiden för uppsatsens inlämnande har svar inte erhållits från annan än ordförande i Advokatsamfundets disciplinnämnd, Lena Frånstedt Lofalk.

jävsreglering förhåller sig till den affärsjuridiska branschens verksamhet och utveckling. Intervjuerna har också använts till att undersöka hur branschaktörer upplever alternativa, utländska lösningar på problematiken och hur de reella möjligheterna att införa sådana lösningar i det svenska systemet upplevs. Till följd härav har intervjuerna således varit av kvalitativ art, med öppna, djupgående svar. De ursprungliga frågorna som bifogas arbetet har använts som underlag vid genomförda intervjuer, men frågorna har av naturlig orsak varierat något under samtalens gång. Intervjuerna har företrädesvis genomförts genom fysiska möten, men har i några fall av praktiska skäl skett över telefon. Råmaterialet till besvarade intervjufrågor finns, om så önskas, att tillgå hos författaren. Det empiriska materialet gör inte anspråk på att betraktas som rättskällor, utan har använts till att identifiera potentiella problem, berika de analyserande och argumenterande delarna och ge stöd åt arbetets slutsatser.²¹

1.3.3 Komparativ metod

I uppsatsen har även använts en komparativ metod, i syfte att jämföra den svenska regleringen på området med motsvarande reglering i engelsk och amerikansk rätt. Med utgångspunkt i denna jämförelse har vidare analyserats de i England och USA införda alternativa lösningar på problematiken och hur dessa står sig ur ett svenskt perspektiv. Avsikten med jämförelsen har varit att genom en utländsk utblick kasta ljus över den svenska regleringen på området och sätta den svenska regleringen i relation till amerikansk och engelsk reglering.²² De anglosaxiska advokatbyråerna står för en stor del av de största svenska affärsjuridiska advokatbyråernas konkurrens från utlandet.²³ Amerikansk och engelsk reglering har ett starkt inflytande på utvecklandet av de svenska advokatetiska reglerna. Sverige har i flera viktiga professionsfrågor, däribland i utvecklingen mot allt större advokatbyråer och en ökad specialisering inom branschen, följt amerikansk utveckling på området. Detta tyder på att det svenska och det amerikanska samhället, trots stora skillnader, är tillräckligt lika för att jämförelser skall kunna göras.²⁴ De svenska, engelska och amerikanska rättssystemen²⁵ är uppbyggda på så olika sätt och med sådana skiftande rättskulturer att en fullständig jämförelse emellertid är mycket svår att göra. Den komparativa analysen gör därav inte anspråk på att utgöra en heltäckande jämförelse. Analysen

²¹ Se Sandgren (2015) s. 51.

²² Se härom Sandgren (2015) s. 54.

²³ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016), s. 37. Det anförs vidare i samma reportage, s. 37-38, att en annan advokatbyrå (Advokatfirman Delphi) upplevt konkurrensen främst från inhemska byråer. Eftersom de inte arbetar så mycket med de allra största transaktionerna upplever de inte så stor konkurrens från amerikanska och engelska byråer. Detta visar på de stora skillnader som råder redan mellan de allra största byråerna och de byråer som storleksmässigt rör sig i skiktet just under. Delphi var år 2015 Sveriges åttonde största byrå sett till antal jurister, landets nionde största byrå sett till arvodesintäkter. Se härom Rothstein, Helene & Ekström Madrid, Alexandra, *2015 ett bra år för byråerna*, Affärsvärlden – Affärsjuridik (suppl. till 1/2016) s. 6-14 (s. 8-9).

²⁴ Ebervall, Lena, *Försvarens roll – Ideologier och gällande rätt* (2002) s. 50.

²⁵ Begreppet *rättssystem* är komplext och kan ha en rad olika innebörder. Begreppet får emellertid anses vara det i sammanhanget mest lämpade, med beaktande av dess etablering i den komparativrättsliga traditionen. Med rättssystem åsyftas i arbetet den samling rättsregler som härrör direkt eller indirekt från staten. De i respektive land etiska regelverken för advokater är således i arbetet konsekvent inbegripna i begreppet rättssystem, då de är av offentligrättslig anknytning. Se vidare om begreppet rättssystems komplexitet i Valguarnera, Filippo, *Den komparativa metoden*, i Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära* (2013) s. 141-173 (s. 147-148).

ämna istället utreda huruvida och i vilken grad inspiration och centrala argument kan hämtas från lösningar och dessas funktion i de anglosaxiska rättsordningarna att anpassas till det svenska systemet.

Avseende kunskap förvärvad under tid före juristexamen har inspiration också hämtats från norsk rätt. Norge är med hänsyn till dess geografiska placering ett mycket intressant jämförelseobjekt, vars reglering kan antas ha inflytande också på den svenska rätten.

1.4 Material

För att beskriva och analysera gällande reglering har delvis använts traditionella rättskällor i form av lagstiftning, förarbeten, praxis och doktrin.²⁶ Då arbetet kretsar kring frågor om det etiska regelverket för advokater har emellertid den stora merparten av använt material bestått av Sveriges advokatsamfunds vägledande regler om god advokatsed, kommentaren till detta etiska regelverk, avgöranden från Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd, Sveriges advokatsamfunds stadgar samt vägledande uttalanden från Sveriges advokatsamfunds styrelse. Dessa källor har en offentlighetsrättslig grund i rättegångsbalken (1942:740), oaktat att den vidare utformningen bestäms av Advokatsamfundet och organ kopplade till samfundet. Utöver detta har använts icke-offentlighetsrättsliga källor i form av intervjuer med praktiskt verksamma aktörer, artiklar som inte är att klassificera som juridisk doktrin, statistik, utländska etiska regelverk och liknande material. De utländska etiska regelverken utgör inte en del av svensk gällande rätt, men har i arbetet stor betydelse i form av inspirerande källa, varifrån argument och lösningar kan komma att inhämtas till det svenska systemet.

1.5 Teoretiska utgångspunkter

I den komparativa metoden har använts Alan Watsons teori om rättstransplantationer (*eng. legal transplants*), som behandlar hur rättsregler och rättsinstitut kan cirkulera och överföras mellan olika rättssystem.²⁷ Genom det komparativa avsnittet har de engelska och amerikanska advokatsreglerna på området jämförts med den svenska regleringen, i syfte att utreda likheter och skillnader mellan systemen och dra slutsatser utifrån resultatet av jämförelsen. Watsons teori om rättstransplantationer som ett sätt att utveckla rätten har legat till grund för utredningen av om en överföring av vissa regler mellan rättssystemen kan vara möjlig. Watson menar att rättssystemen inte är en produkt av externa faktorer såsom ideologi, ekonomi och politik. Jurister skall istället ses som en isolerad yrkesgrupp med egna kulturella referensramar. Rättstransplantationer är enligt Watson därav tämligen enkla att genomföra, då reglernas innehåll utan alltför stora svårigheter kan accepteras av det samhälle de överförs till, trots att reglerna härstammar från mycket skilda system.²⁸ Watsons teori är av intresse i den komparativa delen, då den ligger till grund för att utreda om, trots de betydande

²⁶ Vad som innefattas i begreppet rättskällor varierar mellan olika uppfattningar. Ibland görs en uppdelning mellan auktoritativa och supplerande rättskällor, där doktrin hör till den sistnämnda, se exempelvis Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod* (2015) s. 106-110. I andra fall anförs rättskällorna omfatta också doktrin, se exempelvis Sandgren (2015) s. 40. I arbetet avses med de traditionella rättskällorna lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin.

²⁷ Valguarnera (2013) s. 155 samt s. 157-158.

²⁸ Valguarnera (2013) s. 159 och Watson, Alan, *Legal transplants – An Approach to Comparative Law* (1974) s. 95-96.

kulturella, politiska och sociala skillnader som råder mellan ländernas system, viss inspiration och vissa argument alltså kan överföras mellan systemen.

1.6 Avgränsningar

Arbetet inriktas i huvudsak mot frågor om jävssmitta som uppstår till följd av övergång mellan advokatbyråer. Anledningen till detta är att de avgöranden och det vägledande uttalande som aktualiserats på senare år centraliserats till frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, vilket tyder på att tillämpningsproblem förekommer i dessa fall. Det föreligger emellertid ett behov av att, i viss utsträckning, behandla även generella frågor om intressekonfliktsregler, i de fall dessa är behövliga för att ge en översikt över regleringen och för att bättre förstå utformningen av de specifika reglerna kring jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer.

Arbetet behandlar endast hur frågor om jävssmitta vid byråövergång²⁹ påverkar landets största affärsjuridiska advokatbyråer. Det är förknippat med svårigheter att fastställa en exakt gräns för vilka byråer som kan anses falla in under benämningen *landets största*. Dessa varierar beroende på om bedömningen görs utifrån antal arbetande jurister, arvodesintäkter eller andra faktorer. Det finns inte någon tydlig gräns mellan de största och de medelstora byråerna. Vad som här avses med benämningen *landets största* är i ett ungefärligt spann de fem till tio största advokatbyråerna, sett till antal arbetande jurister såväl som till arvodesintäkter. Att valet föll på de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna baseras på intrycket av att problematiken kring intressekonflikter till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer är ett mer utbrett praktiskt problem på denna sortens byrå än på andra former av byråer. De största affärsjuridiska advokatbyråerna har fler medarbetare, fler klienter samt större och längre pågående uppdrag än andra sorters byråer. Det är även så att klimatet på den affärsjuridiska marknaden sannolikt i högre utsträckning än på andra marknader är på väg att förändras.³⁰ Som kommer att framgå vidare nedan skiljer sig i flera avseenden synen på jäv och de problem som härigenom uppstår beroende på byråns inriktning. Byråer inriktade mot affärsjuridisk möter i många frågor om intressekonflikter andra behov än humanjuridiska byråer. I texten har på några ställen belysts exempel på områden där de affärsjuridiska byråerna särskilt tydligt avviker från humanjuridiska byråer. På samma sätt har belysts exempel på områden där de största affärsjuridiska advokatbyråerna skiljer sig i förhållande till de mindre och mellanstora affärsjuridiska advokatbyråerna. Dessa aspekter har lyfts fram i syfte att sätta de största svenska affärsjuridiska advokatbyråernas behov av reglering i perspektiv till behovet hos byråer med helt eller delvis annan inriktning eller storlek. I övrigt fokuseras framställningen, som redogjorts för ovan, helt på de största svenska affärsjuridiska advokatbyråerna.

De i arbetet behandlade frågorna är framställda ur advokatbyråers perspektiv. Andra former av byråer, såsom revisionsbyråer, juristbyråer och andra aktörer som tillhandahåller juridiska tjänster har i stor utsträckning annorlunda förutsättningar och behov än advokatbyråer. Dessa andra byråer behandlas i arbetet endast i den mån det behövs för att belysa advokatbyråers behov av reglering i en viss fråga.

²⁹ Med begreppet ”byråövergång” åsyftas i arbetet övergång från en advokatbyrå till en annan.

³⁰ Se härom framförallt kapitel 3 nedan.

1.7 Forskningsläge

Frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, såväl som frågor om intressekonfliktsregleringen men också om det etiska regelverket för advokater överlag, är sparsamt behandlade i den juridiska litteraturen. Den självklara utgångspunkten i ett arbete om god advokatsed är tidigare generalsekreterare i Advokatsamfundet, Holger Wiklunds, klassiska verk från år 1973, *God advokatsed*. Detta arbete behandlar naturligen inte aktuella frågor kring intressekonfliktsregleringen i förhållande till branschens nuvarande utformning. Verket har emellertid varit en värdefull källa för att förstå de etiska kärnvärden som utgör grunden för advokatycket och kärnvärdenas roll i framväxten av intressekonfliktsreglerna. Tidigare ordförande i Advokatsamfundets disciplinnämnd, Claes Peyrons, framställning från år 2010, *Advokatetik – En praxisgenomgång*, har varit till värdefull hjälp vid undersökning av tidigare praxis på området. Peyrons reflektioner kring intressekonfliktsproblematiken har även dessa varit av stort intresse för arbetet. Ett tredje verk på området, Lars Heumans bok från år 2014, *God advokatsed*, behandlar ytterst sparsamt regleringen kring intressekonflikter. Boken har varit till viss hjälp för förståelsen av syftet med disciplinnämndens verksamhet och hur disciplinära avgöranden vanligtvis utformas.³¹ Flera jävsfrågor av aktualitet har också lyfts fram i ett antal av de senare årens nummer av *Advokaten – Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund*.

Tidigare skrivna uppsatser avseende de advokatetiska reglerna kring intressekonflikter är även dessa lättträknade. Den enda funna närliggande uppsatsen på området är skriven år 2006 och behandlar främst den då mycket aktuella frågan om representation av flera presumtiva köpare vid speciella auktionsförfaranden, (*eng. controlled auctions*).³²

1.8 Disposition

Genom arbetet framförs i slutet av varje kapitel en analyserande del, kopplad till det material som presenterats ovan i respektive kapitel. Detta för att hålla den huvudsakliga analysen av en behandlad fråga i nära anslutning till det material som presenterats kring frågan. Efter detta inledande kapitel, där en introduktion getts till ämnet och vad arbetet eftersträvar att uppnå, kommer i kapitel 2 att ges en inblick i advokatens roll i det svenska rättssamhället, hur den svenska advokatkåren är organiserad och betydelsen av begreppet god advokatsed. Kapitel 3 ägnas åt en redogörelse av den svenska affärsjuridiska marknadens utformning och utveckling, centraliserad till de förändringar som genomsyrar branschen. I kapitel 4 ges en genomgång av nu gällande etiska regler om intressekonflikter, med tyngdpunkt på de regler som vanligtvis aktualiseras vid frågor om jävssmitta i samband med övergång mellan advokatbyråer. I kapitel 5 beskrivs och analyseras de fundamentala advokatetiska kärnvärdena och hur dessa står sig i förhållande till nuvarande regler om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. I kapitel 6 redogörs för de två aktuella avgörandena angående jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer, och det vägledande uttalande från samfundet som föranletts av dessa avgöranden. I kapitlet presenteras vidare intervjuade aktörers reaktioner på och

³¹ Det skall framhållas att boken på många punkter utsatts för skarp kritik från samfundets sida, varför viss försiktighet vidtagits vid läsningen. Se om kritiken Ramberg, Anne, *Recension, God advokatsed?*, *Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund* (1/2014) s. 52-54 (s. 52-54).

³² Höglund, Tom, *Advokater och intressekonflikter – exemplet controlled auctions*, 2006. Se vidare om controlled auctions kapitel 4.1.5 och 7.3.2 nedan.

upplevelser av avgörandena och uttalandet. I kapitel 7 redogörs för en komparativ analys av intressekonfliktsregleringen, i synnerhet avseende frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, där amerikansk och engelsk reglering jämförts med den svenska regleringen. De alternativa lösningar som införts i de amerikanska och engelska rättssystemen kommer vidare att analyseras utifrån ett svenskt perspektiv. Avslutningsvis kommer i kapitel 8 att presenteras sammanfattande analys och slutsatser, baserade på det framställda materialet och de löpande analyserna i sin helhet.

2. ADVOKATENS ROLL, CENTRALA ORGAN OCH GOD ADVOKATSED

För att underlätta förståelsen av problematiken kring reglerna om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer är det av vikt att läsaren inledningsvis ges en introducerande bild av advokatens unika roll i det svenska rättssamhället och de privilegier,³³ men också skyldigheter, som advokatycket medför. Därefter beskrivs i korthet verksamheten i advokatkårens centrala organ – Sveriges advokatsamfund och dess disciplinnämnd. Slutligen redogörs för innebörden av det för advokatetiken centrala begreppet god advokatsed.

2.1 Advokatens roll i rättssamhället

Advokaten har en betydelsefull roll i det svenska rättssamhället. I samband med antagandet av de vägledande reglerna år 2008 infördes en portalparagraf, VRGA artikel 1, som klargör vikten av en fri och självständig advokatkår och advokatens roll i rättssamhället.³⁴ I artikelns första stycke stadgas att: ”En fri och självständig advokatkår som verkar enligt sunda regler utvecklade av advokaterna själva är en viktig del av rättssamhället och en förutsättning för att enskildas fri- och rättigheter skall kunna hävdas. En advokat har därför en särskild ställning och ett särskilt ansvar.” I kommentaren till VRGA artikel 1 sägs att advokatens frihet och självständighet gentemot domstolar, myndigheter och andra intressenter är en grundläggande princip för den demokratiska världen och för utformandet av de vägledande reglerna. Vidare klargörs i kommentaren till bestämmelsen att en förutsättning för att advokaten skall kunna efterleva sin roll i rättssamhället är att krav kan ställas på advokaten och att det kan uppställas villkor för att få bedriva yrket.

I 8 kap. rättegångsbalken återfinns en rad bestämmelser om advokater och advokaters uppdrag. Regleringen av advokatycket har till syfte att skydda allmänheten mot okvalificerad yrkesutövning.³⁵ Det saknas i Sverige, jämfört med i många andra länder, ombudstvång. Det råder således inget tvång för part att någon gång under processen anlita ett ombud för att tillvarata partens intressen. En part

³³ Med privilegier åsyftas i arbetet såväl lagfästa som icke lagfästa privilegier. Advokats privilegier kan hänföras direkt till advokaten själv, men kan också vara uppställda i syfte att i första hand gynna klientens, och då i förlängningen också advokatens, intressen. Av lagfästa privilegier kan nämnas advokatens rätt att i många fall undgå att vittna, 36 kap. 5 § rättegångsbalken, företräddarrätten i brottmål, 21 kap. 5 § rättegångsbalken och rätten att närvara vid förhör samt ta del av förundersökning i brottmål, 23 kap. rättegångsbalken. Advokatens tystnadsplikt med stöd i 8 kap. 4 § rättegångsbalken kan också sägas ge uttryck för ett privilegium, då tystnadsplikten medför en rätt för advokaten att förtiga känslig information och därigenom utgör en möjlighet för advokaten att skydda sin klient. Privilegier som inte är lagfästa är kanske framförallt klientens överlag ökade förtroende för att ombud som är advokat uppträder i enlighet med de advokatetiska reglerna och för att den utövade rådgivningen uppnår en viss, högre standard. Advokatens särskilda förtroendeställning gör också att ett högre pris i allmänhet kan sättas för av advokaten utförda tjänster.

³⁴ Brandberg, Ulrika & Knutson, Tom, *Nya vägledande regler – en svår balansakt för styrelsen*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (2/2008), s. 20-29 (s. 23).

³⁵ Se härom Wiklund, Holger, *God advokatsed* (1973) s. 1 samt Fitger, Peter m.fl., *Rättegångsbalken – En kommentar*, (oktober 2016, Zetee), kommentaren till 8 kap. inledning.

kan välja att företräda sig själv.³⁶ Det finns i Sverige, med undantag för merparten av uppdragen som offentlig försvarare, inte heller ett advokatmonopol där endast advokaten har rätt att vara rättegångsbiträde eller ombud. En person som anlitas av den enskilde kan således företräda denne i ett rättsligt förfarande oavsett om personen är advokat eller inte.³⁷ Avsaknaden av advokatmonopol är en relativt unik företeelse jämfört med andra rättsliga system och har sannolikt en historisk förankring, med bakgrund i den i Sverige sedan lång tid tillbaka rådande uppfattningen att en part själv skall få välja sitt ombud.³⁸

Det straffrättsliga skyddet för advokattiteln är ett signum för det ansvar och de åtaganden advokatrollen medför. Skyddandet av titeln, i enlighet med 8 kap. 10 § rättegångsbalken, innebär att böter tilldöms den som, utan att vara behörig, utger sig för att vara advokat.³⁹ Bestämmelsen har motiverats med hänsyn till advokatens centrala roll för rättegångsväsendet men också av att den ensamrätt som advokattiteln innebär inte skulle bli effektiv om inte ett straffrättsligt skydd infördes. Ett ytterligare skäl till en skyddad advokattitel har anförts vara det förtroende från samhället som advokattiteln kan antas medföra.⁴⁰

2.2 Sveriges advokatsamfund

För att få utöva verksamhet under titeln advokat krävs i Sverige, i enlighet med 8 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken, ett medlemskap i Sveriges advokatsamfund.⁴¹ Vid utgången av år 2015 uppgick antalet ledamöter i samfundet till 5 681 stycken. Dessa beräknas varje år handlägga drygt en halv miljon uppdrag.⁴²

Advokatsamfundet är en privaträttslig sammanslutning som tilldelats vissa myndighetsuppgifter. Trots att samfundet inte är en myndighet regleras delar av dess verksamhet i lag. Anledningen till detta är vikten av att kvalitén på advokatkåren upprätthålls, och att det i ett rättssamhälle som Sverige tillhandahålls kvalificerade juridiska ombud som kan företräda såväl privatpersoner som företag.⁴³ Advokatsamfundets ändamål, bland annat att upprätthålla en rättrådig och yrkesskicklig advokatkår, är uppräknade i samfundets stadgar.⁴⁴ Stadgarna är fastställda av regeringen och antagna av Sveriges

³⁶ Fitger m.fl., (oktober 2016, Zeteo), kommentaren till 8 kap. inledning. Se även Prop. 1998/99:37, s. 29-31, där fråga uppkom om hovrätten under vissa förutsättningar skall kunna förelägga en klagande att anlita ett ombud, men där stark kritik från remissinstanserna gjorde att regeringen inte lade fram förslag till lagändring.

³⁷ Se härom Wiklund (1973) s. 1-2. Jämför undantaget i 21 kap. 5 § rättegångsbalken, där till offentlig försvarare som utgångspunkt skall förordnas en advokat som är lämplig för uppdraget.

³⁸ Ramberg, Anne, *Advokaten i samhället då och nu – Anne Rambergs inledningsanförande vid Advokatdagarnas öppnande*, 2011-10-13, <https://annerambergs.wordpress.com/2011/10/13/advokaten-i-samhallet-da-och-nu/> (hämtad 2016-10-14).

³⁹ Det straffrättsliga skyddet för advokattiteln återfanns före år 1999 i brottsbalken (1962:700), 17 kap 15 § tredje stycket.

⁴⁰ Prop. 1998/99:108, s. 18-19.

⁴¹ Se härom Sveriges advokatsamfund, *Ansökan om inträde*, <https://www.advokatsamfundet.se/Att-bli-advokat/Ansokan-om-intrade/> (hämtad 2016-11-30).

⁴² Sveriges advokatsamfund, *Fakta om advokatsamfundet*, <https://www.advokatsamfundet.se/pressrum/fakta-om-advokatsamfundet/> (hämtad 2016-10-12).

⁴³ Sveriges advokatsamfund, *Om Advokatsamfundet*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatsamfundet/Om-samfundet/> (hämtad 2016-09-13).

⁴⁴ Se vidare härom Sveriges advokatsamfund, *Stadgar för Sveriges advokatsamfund 1 §*.

advokatsamfundets fullmäktige.⁴⁵ Advokatsamfundets styrelse antar, utfärdar och uppdaterar de vägledande reglerna om god advokatsed och kan, i frågor där ytterligare vägledning anses behövas, utge vägledande uttalanden om vad som utgör god advokatsed i en viss fråga. De vägledande uttalanden som bedöms vara av principiell vikt för advokatkåren finns publicerade på Advokatsamfundets hemsida.⁴⁶ Advokatsamfundets ledning skickar också ut cirkulär till samfundets ledamöter, med meddelanden om yrkesfrågor. Cirkulären finns publicerade årsvis på Advokatsamfundets hemsida.⁴⁷

2.3 Sveriges advokatsamfundets disciplinnämnd

Advokatsamfundets disciplinnämnd har till uppgift att, jämte samfundets styrelse, utöva tillsyn över landet verksamma advokater.⁴⁸ Disciplinnämndens verksamhet har flera syften. Det kanske mest framträdande är att genom tillsyn över advokatkåren skydda allmänheten mot advokater som utövar yrket på ett okvalificerat sätt.⁴⁹ Ett andra syfte är att advokat som inte följt de etiska reglerna skall bestraffas härför. Disciplinnämndens verksamhet kan anföras ha som tredje syfte att bidra till allmänhetens och myndigheternas förtroende för advokater och deras yrkesutövning. En fjärde, mycket viktig funktion är disciplinnämndens uppgift att lämna vägledning i hur advokater och biträdande jurister i sin dagliga verksamhet skall fullgöra sitt arbete i enlighet med god advokatsed.⁵⁰

Om nämnden anser att en anmäld advokat misskött sig och inte lever upp till kraven på iakttagande av god advokatsed kan nämnden genom beslut utfärda en disciplinär åtgärd.⁵¹ De påföljder som kan bli aktuella är erinran, varning (eventuellt i kombination med straffavgift) och, vid allvarliga överträdelser, uteslutning ur samfundet. Om nämnden anser att ett uttalande är en tillräcklig åtgärd är detta också ett alternativ.⁵² De avgöranden som nämnden bedömer vara av principiellt intresse finns publicerade på samfundets hemsida.⁵³ Nämndens beslut går inte att överklaga, förutom i de fall anmälan lett till att advokaten utesluts ur samfundet eller en ansökan om inträde i samfundet avslagits. I sådant fall kan beslutet överklagas till Högsta domstolen (HD). Justitiekanslern (JK) kan

⁴⁵ Se om regeringens fastställande 8 kap. 1 § rättegångsbalken. Stadgarna antogs av Sveriges advokatsamfundets fullmäktige den 25-26 maj 1962 och senaste ändringarna gjordes genom beslut av fullmäktige den 9 juni 2016, Sveriges advokatsamfund, Stadgar för Sveriges advokatsamfund.

⁴⁶ Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalanden om god advokatsed*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/Vagledande-uttalanden-om-god-advokatsed/> (hämtad 2016-10-01).

⁴⁷ Sveriges advokatsamfund, *Cirkulär*, <https://www.advokatsamfundet.se/for-advokater/Cirkular/> (hämtad 2016-11-15).

⁴⁸ 8 kap. 6 § rättegångsbalken.

⁴⁹ Wiklund (1973) s. 1 och Heuman, Lars, *God advokatsed* (2013) s. 11.

⁵⁰ Heuman (2013) s. 11-12.

⁵¹ Se härom 8 kap. 6 § rättegångsbalken och Sveriges advokatsamfund, Stadgar för Sveriges advokatsamfund 40 §.

⁵² 8 kap. 7 § rättegångsbalken och Sveriges advokatsamfund, Stadgar för Sveriges advokatsamfund 14 §. Se även Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämnd*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatsamfundet/Om-samfundet/Disciplinnamnd/> (hämtad 2016-09-03) och Sveriges advokatsamfund, *Information rörande disciplinanmälan*, https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatsamfundet/disciplinanmalan_info.pdf (hämtad 2016-09-05).

⁵³ Sveriges advokatsamfund, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/Beslut-i-disciplinarenden/> (hämtad 2016-10-18).

också i vissa fall ompröva ett beslut i nämnden eller överpröva det i HD, men i övrigt är disciplinbesluten inte ändringsbara. HD bidrar således endast i enstaka fall till rättsutvecklingen på disciplinnämndens område, i synnerhet då överklagande till HD sker mycket sällan.⁵⁴

Disciplinnämndens motiveringar och beslut har sedan slutet av 1990-talet kommit att få en alltmer kasuistisk utformning.⁵⁵ Allt som oftast utgörs den överlägset största delen av ett beslut av parternas yttranden. En något högre grad av principiell utformning har ansetts önskvärd av såväl Ramberg som av andra inom kåren.⁵⁶

2.4 God advokatsed

Den svenska advokatseden har en tämligen kort historik. Ännu vid bildandet av Sveriges advokatsamfund år 1887 fanns inte några skrivna regler om god advokatsed. Först under efterkrigstiden började en mer enhetlig advokatsed att växa fram.⁵⁷ Det dröjde fram till år 1971 innan de första skrivna vägledande reglerna antogs.⁵⁸

I 8 kap. 4 § rättegångsbalken föreskrivs om de allmänna plikter som åvilar en advokat. Advokaten skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iakttä god advokatsed. Advokaten är också skyldig att förtiga vad han eller hon får kännedom om i sin yrkesutövning när god advokatsed så kräver. Advokaten måste dessutom hålla klientens pengar och andra tillgångar avskilda från sina egna.⁵⁹ Trots att begreppet god advokatsed är lagstadgat finns i lagen ingen ytterligare definition av vad det innebär. Den vidare innebörden får bedömas i varje enskilt fall. Detta är ett medvetet val av lagstiftaren. Det konstaterades under arbetet med nuvarande rättegångsbalk att, med beaktande av de många olika uppdrag en advokat kan komma att anförtros inom ramen för advokatverksamhet, det skulle medföra svårigheter att i lagen närmare ange vilka precisa skyldigheter advokatycket innebär. Istället skall en advokat i all sin verksamhet iakttä god advokatsed.⁶⁰ Genom att begreppet är dynamiskt utvecklas det i takt med att advokatbranschen och samhället i stort förändras. HD har i praxis uttalat att vad som är att anse som god advokatsed utvecklas i första hand genom vägledande regler utfärdade av Sveriges advokatsamfund och genom praxis från Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd. Innebörden av begreppet styrs endast i begränsad utsträckning av föreskrifter i lag.⁶¹ De etiska normerna om god advokatsed skiljer sig i många avseenden från lagregler. De etiska reglerna är vid nämndens bedömning inte tvingande på samma sätt som lagstiftning, utan endast vägledande.⁶²

⁵⁴ Se härom Heuman (2013) s. 14.

⁵⁵ JK har anfört att, efter den omorganisation av disciplinverksamheten som skedde år 1997, utformningen av disciplinnämndens beslut har blivit betydligt mer kortfattad än tidigare. Se härom SOU 1999:31 s. 129. Se även Heuman (2013) s. 9 och s. 13.

⁵⁶ Se härom Ramberg (Advokaten 1/2014) s. 52.

⁵⁷ Se Ebervall (2002) s. 47.

⁵⁸ Se härom VRGA, *Allmänt om kommentaren*.

⁵⁹ Jämför motsvarande bestämmelse i Sveriges advokatsamfund, Stadgar för Sveriges advokatsamfund 35 §.

⁶⁰ Se härom SOU 1938:44 s. 131.

⁶¹ Se HD:s uttalande härom i NJA 2003 s. 403.

⁶² Se Ramberg (Advokaten 1/2014) s. 53.

2.5 Ramarna för advokatverksamheten

Begreppet advokat kan förklaras på många sätt och ha en mängd innebörder. I uppslagsverk beskrivs advokat som en ”jurist som yrkesmässigt tillhandagår med rådgivning och biträder part inför domstol.”⁶³ Wiklund räknar till de aktiviteter som omfattas av begreppet advokatverksamhet bland annat utförande av talan inför domstol, rådgivning, förvaltningsuppdrag och verksamhet som skiljeman.⁶⁴ Vad som omfattas av advokatverksamheten och inte är av betydelse för att avgöra vilka av advokatens handlingar som styrs av de advokatetiska reglerna och vilka som inte gör det. Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed omfattar i princip endast handlingar som företas inom ramen för advokatverksamheten. Vid prövning av om en handling skall anses innefattas i advokatverksamheten eller inte angav HD i ett aktuellt avgörande från år 2016 att bedömningen bör göras med utgångspunkt i advokatens förhållande till klienten.⁶⁵

Samfundet och dess disciplinnämnd har ingen möjlighet att utdöma disciplinära påföljder för handlingar som faller utanför ramen för advokatverksamheten, med undantag för fall av oredligt förfarande. Det har anförts att begreppet i första hand riktar sig mot ekonomiskt handlande som inte kan anses vara acceptabelt för en advokat.⁶⁶ Oredlighetsbegreppet för advokater är mer omfattande än oredlighetsbegreppet i straffrättslig mening.⁶⁷

För annan brottslighet än oredligt förfarande krävs således att advokaten utfört detta brott inom ramen för advokatverksamheten. Samfundet har flera gånger påkallat en lagändring, i syfte att utvidga samfundets och nämndens möjligheter till tillsyn av advokater som gjort sig skyldiga till brott. I en färsk departementspromemoria från november 2016 lade Regeringskansliet fram ett förslag om utvidgad möjlighet till uteslutning av advokater.⁶⁸ Förslaget innebär att uteslutning skall kunna ske också när advokat utanför ramen för advokatverksamheten genom att begå brott har visat sig uppenbart olämplig för advokatrollen. Förslagets syfte har anförts vara att bättre säkerställa att advokater uppfyller lagens krav på lämplighet och att den enskilda kan erhålla rättslig hjälp i enlighet med högt ställda professionella och etiska krav. Lagändringarna har föreslagits träda i kraft den 1 januari 2018.⁶⁹

⁶³ Strömholm, Stig & Boman, J Robert, *Nationalencyklopedin, advokat*, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/advokat> (hämtad 2016-11-20).

⁶⁴ Wiklund (1973) s. 8-26.

⁶⁵ Se D-2014/1877 samt till HD överklagat beslut, Mål nr Ö 904-16. Advokatens agerande i målet, att kontakta klient och uppmana denne att begå brott, och därmed samtidigt låta klienten utföra tjänster åt advokaten, stod helt i strid med klientintresset och bedömdes kunna allvarligt påverka klientrelationen. Disciplinnämndens beslut om uteslutning av advokaten ur samfundet i enlighet med 8 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken, med grund i att advokaten i sin advokatverksamhet uppsåtligen gjort orätt, stod därmed fast.

⁶⁶ Kommentaren till VRGA artikel 1.

⁶⁷ Fitger m.fl., (november 2016, Zeteo), kommentaren till 8 kap. 7 §.

⁶⁸ Ds 2016:39.

⁶⁹ Ds 2016:39 s. 3.

2.6 Analys av advokatytkets roll och innebörden av begreppet god advokatsed

2.6.1 Advokatens unika roll – en förmån eller en börda?

Advokaten har, oaktat inriktning, en viktig roll i rättssamhället. Att advokatrollen innefattar såväl privilegier som skyldigheter är därav knappast omstritt eller särskilt anmärkningsvärt. Advokatens privilegier och skyldigheter gör att advokatytket skiljer sig från andra konsultyrken. Advokatens unika ställning kan innebära såväl en fördel som en börda. Ur ett intressekonfliktperspektiv kan anföras att, å ena sidan, advokattiteln kan vara ett betydande skäl till att klient väljer att anlita en advokat. Klienten är då försäkrad om att advokaten omfattas av det advokatetiska regelverket avseende intressekonflikter och kan därmed vara förvissad om att advokatens grundläggande förpliktelser gentemot klienten inte utan konsekvenser kan komma att misskötas. Det kan å andra sidan hävdas att klient räds att anlita advokat av den anledningen att klienten vid advokatens eventuella brott mot de etiska reglerna riskerar att tappa sitt ombud under processens gång. Vid avvägningen av advokatrollens förmåner såväl som bördor bör poängteras att advokattiteln är ett frivilligt åtagande. Då det i Sverige inte råder advokatmonopol är advokattiteln inte heller ett krav för att utöva juridisk rådgivningsverksamhet. Samtidigt bör inte valet att inträda i eller stå utanför Advokatsamfundet avgöras på grundval av alltför stränga etiska regler.

Att advokatrollen, med beaktande av det ansvar och de förmåner titeln medför, innebär och bör innebära begränsningar står tämligen ostridigt. Omfattningen av dessa begränsningar är emellertid diskutabel. Det krävs att begränsningarna är välgrundade och inte oproportionerligt hårt inverkar på den enskilda advokatens, såväl som advokatbyråns men framförallt klientens, möjligheter att på ett ändamålsenligt sätt bedriva sin verksamhet. Advokatens verksamhet och då också de etiska regler som styr verksamheten måste ständigt anpassas till samhällets utveckling i övrigt. I annat fall riskerar advokatytket i förlängningen att konkurreras ut av andra aktörer på marknaden. För att detta inte skall ske krävs en balanserad avvägning mellan advokatens konservativa arbetssätt och konkurrerande aktörers progressiva verksamhetsstyrning.

2.6.2 God advokatsed – ett på gott och ont dynamiskt begrepp

Genom begreppet god advokatsed har utformats ett dynamiskt rättsläge som kan innebära fördelar. Varje prövning måste göras utifrån de specifika omständigheterna i det enskilda fallet och med beaktande av samhällets utveckling i stort. De vägledande reglernas stora flexibilitet och tolkningsutrymme gör således att besluten kan anpassas efter den enskilda situationen men också efter samhällsutvecklingen i stort.

Ett dynamiskt begrepp kan emellertid också innebära svårigheter vid fastställande av gällande reglering och att vid en avvägning förutse hur frågor om etiska regler kan komma att bedömas av disciplinnämnden i efterhand. Att nämnden kommit att avge beslut av alltmer kasuistisk karaktär försvårar denna bedömning ytterligare.⁷⁰ Disciplinnämndens vägledande funktion skulle gynnas av en

⁷⁰ Se kapitel 2.3 ovan.

mer detaljerad redogörelse för domskälen och den rättsliga argumentationen bakom besluten.⁷¹ Detta gäller inte minst vid frågor om intressekonflikter. Dessa frågor grundar sig ofta i svåra intresseavvägningar med många inblandade aktörer, där konsekvenserna av ett beslut som i efterhand visar sig vara felaktigt många gånger blir förödande för samtliga inblandade parter. Christoffer Monell, advokat och Specialist Counsel på Mannheimer Swartling Advokatbyrå, beskriver svårigheten att veta var gränsen går som en av advokatetikens egna små fallgropar, men att detta är ett medvetet val för att undvika att aktörer lägger sig precis inom gränserna.

⁷¹ Se om nämndens vägledande funktion kapitel 2.3 ovan.

3. DEN AFFÄRSJURIDISKA MARKNADENS UTFORMNING OCH UTVECKLING

I syfte att belysa de skillnader i verksamheten, och således i regleringsbehovet, som råder mellan de största affärsjuridiska advokatbyråerna och andra tillhandahållare av juridiska tjänster kommer nedan i detta kapitel att ges en översikt av den svenska affärsjuridiska marknadens utformning. Kapitlet behandlar därefter en rad trender på den affärsjuridiska marknaden av intresse för frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer.

3.1 Dagens affärsjuridiska marknad

Jurister och advokater återfinns i en rad olika sammanhang i vårt samhälle, och deras juridiska inriktning kan kategoriseras på en mängd sätt. En uppdelning görs ofta mellan humanjuridik, med individen i centrum, och affärsjuridik, med företag i centrum. Av Sveriges nästan 5 700 advokater ägnar sig omkring 60 % huvudsakligen åt affärsjuridik.⁷² Också inom affärsjuridiken finns en rad förgreningar och inriktningar. Byråernas förutsättningar och behov styrs av faktorer som deras storlek, geografiska placering och verksamhetsinriktning. Det finns i Sverige idag ett toppskikt av några få, riktigt stora affärsjuridiska advokatbyråer. Merparten av dessa byråer har kontor på flera ställen i Sverige, vissa även utomlands. De stora advokatbyråerna är naturligen koncentrerade till storstäderna, där de flesta företagen är etablerade och där den största efterfrågan av juridiska tjänster finns.

En branschundersökning bland affärsjuridiska advokatbyråer visar att de 5 största byråerna år 2015 sett till arvodesintäkter var Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Advokatfirman Vinge, Advokatfirman Lindahl, Setterwalls Advokatbyrå och Wistrand Advokatbyrå. Arvodesintäkterna för dessa för året största byråerna uppgick till mellan omkring 400 miljoner kronor och 1,4 miljarder kronor. Detta kan jämföras med arvodesintäkterna för byråerna på plats 46 till 50, där siffran för året uppgick till mellan 36 och 40 miljoner kronor.⁷³

Undersökningen visar också att de 5 största affärsjuridiska advokatbyråerna år 2015, sett till totala antalet biträdande jurister, advokater och delägare, var Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Advokatfirman Vinge, Advokatfirman Lindahl, Setterwalls Advokatbyrå och Advokatfirman Glimstedt.⁷⁴ Antalet biträdande jurister och advokater på dessa för året 5 största byråerna uppgick till mellan 128 och 325 stycken, att jämföra med mellan 15 och 16 stycken på byråerna på plats 46 till 50. Av Sveriges totala antal biträdande jurister och advokater vid utgången av år 2015, 7 590 stycken,⁷⁵ arbetade 2 975 stycken på de 50 största affärsjuridiska byråerna och av dessa 1 072 stycken på de 5 största affärsjuridiska byråerna.⁷⁶

⁷² Sveriges advokatsamfund, *Fakta om advokatsamfundet*, <https://www.advokatsamfundet.se/pressrum/fakta-om-advokatsamfundet/> (hämtad 2016-10-12).

⁷³ Rothstein & Ekström Madrid (Affärsvärlden – Affärsjuridik, suppl. till 1/2016) s. 8-9.

⁷⁴ Rothstein & Ekström Madrid (Affärsvärlden – Affärsjuridik, suppl. till 1/2016) s. 8-9.

⁷⁵ Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2015*, s. 28-29.

⁷⁶ Rothstein & Ekström Madrid (Affärsvärlden – Affärsjuridik, suppl. till 1/2016) s. 8-9.

3.2 Branschens utveckling – några tydliga trender på marknaden

3.2.1 Fortsatt hög rörlighet och specialisering

De affärsjuridiska byråerna har det senaste decenniet genomgått stora förändringar. Av särskilt intresse för frågor om intressekonflikter är branschens fortsatt höga rörlighet.⁷⁷ Att rörligheten i branschen är relativt hög har märkts hos byråerna. Christoffer Monell menar att det är en generationsfråga; att unga jurister idag är mer benägna att prova på flera roller och vidga sina vyer. Också Olle Lindén, advokat och delägare på Advokatfirman Vinge, upplever att jurister generellt stannade kvar längre på samma byrå tidigare än idag.

Att jurister idag regelmässigt rör sig mellan advokatbyråer, bolag och domstol är en vedertagen företeelse. Christoffer Monell uppfattar att det historiskt sett har varit vanligare med byte från byrå till bolag eller domstol, men att det nu är mer och mer vanligt att jurister av olika skäl byter även mellan byråer. Advokatsamfundet anför att rörligheten hos advokater de senaste åren har varit alltjämt hög, dels genom att advokater i större utsträckning än tidigare övergår till annan advokatbyrå, dels genom att fler advokater än tidigare övergår från advokatbyrå till övriga näringslivet eller domstolsväsendet.⁷⁸ Avseende biträdande jurister anføres att rörligheten, särskilt övergång till annan advokatbyrå, har varit fortsatt hög de senaste åren.⁷⁹ Johan Myrén, advokat och delägare på Advokatfirman Lindahl, framför en ytterligare trend på temat. Rörligheten i form av advokater och delägare, som går från verksamhet på en större enhet till att starta en mindre nischbyrå, är den enligt honom i nuläget tydligaste rörligheten i branschen.⁸⁰

I takt med den ökande andelen nischbyråer är också graden av specialisering hos byråerna fortsatt hög. En hög grad av specialisering genom nystartade nischbyråer gör att konkurrensen från inhemska byråer kommer från fler håll än tidigare.⁸¹ Också inom de redan etablerade byråerna blir specialiseringen viktig, för att möta klienternas efterfrågan på alltmer komplex rådgivning.⁸² Trenden har bekräftats i genomförda intervjuer. Olle Lindén menar att en ökad specialisering har pågått väldigt länge, och att denna trend inte avtar. Även Christoffer Monell påtalar att specialiseringen pågått under lång tid. Detta, menar han, är också någonting som kan påverka rörligheten i branschen, då chansen idag är större att en jurist söker sig till den disciplin som matchar personens intressen.

⁷⁷ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 34-35.

⁷⁸ Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2014*, s. 22 och Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2015*, s. 28.

⁷⁹ Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2014*, s. 23 och Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2015*, s. 29.

⁸⁰ Se härom också Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 39.

⁸¹ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016), s. 38.

⁸² Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016), s. 32.

3.2.2 Ökad konkurrens om klienterna

Konkurrensen om klienterna ökar, såväl mellan svenska byråer som mellan svensk och utländsk byrå. Byråer med säten i andra länder har etablerat sig i Sverige på ett helt annat sätt än tidigare.⁸³ Med beaktande av dessa andra länders många gånger mer uppluckrade reglering kring intressekonflikter har hos många svenska byråer anförts en snedvriden konkurrens på marknaden. Förespråkare för uppluckringar i nuvarande reglering menar att det med nuvarande regler inte går att tävla på samma villkor som framförallt de engelska och amerikanska advokatbyråer som kommit att installera sig alltmer också på den svenska affärsjuridiska marknaden. Jävsreglerna begränsar även de allra största svenska byråernas tillväxt, då de många gånger utgör det faktiska hindret för byråer att växa sig ännu större.⁸⁴

De affärsjuridiska advokatbyråerna möter konkurrens inte bara från svenska och utländska *advokatbyråer*, utan också från andra aktörer som vuxit sig starkare på den affärsjuridiska marknaden. Många byråer väljer att vara verksamma som juristbyråer och att därmed inte behöva följa samfundets etiska regelverk. Också byråer med en bas utanför juridiken har på flera håll tagit sig in på den affärsjuridiska marknaden. En undersökning från år 2016 visar att nästan en tredjedel av de affärsjurister som deltagit i studien upplever en växande konkurrens från aktörer som inte är traditionella advokatbyråer. Flera uppger som exempel de stora, globala revisionsbyråer som numera tillhandahåller vissa former av juridiska tjänster.⁸⁵

3.2.3 Ökad kommersialisering

Advokatbranschen och advokatycket har till följd av samhällets och näringslivets globalisering genomgått stora förändringar de senaste decennierna. Idag är advokatbyråerna en på många marknader drivande kraft för den ekonomiska tillväxten.⁸⁶ Detta är inte bara en svensk företeelse. Samma utveckling sker såväl i Norden som i resten av världen. Advokatycket övergår alltmer från en yrkesverksamhet till en affärsverksamhet.⁸⁷

Med kommersialisering menas i detta avseende innehållet i och konsekvenserna av byråernas systematiserade utveckling av den egna affärsverksamheten.⁸⁸ All advokatverksamhet är visserligen kommersiell i det avseende att den utgör affärsverksamhet. Naturligen strävar alla byråer, liksom andra verksamheter, efter ett så gott ekonomiskt utfall som möjligt, då detta styr delägares och anställdas utdelning och löner. Den kommersialisering som åsyftas i detta sammanhang består emellertid av delar som strategisk inriktning, specialisering, organisation, professionell support,

⁸³ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016), s. 37-39.

⁸⁴ Se härom Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 39.

⁸⁵ Johansson, Peter, *Många nervösa inför revisorernas intåg*, Legally Yours (6/2015), s. 41-45 (s. 42).

⁸⁶ Se härom Aalto, Johan, *Advokatprofessionens kommersialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011 (2012) s. 487-495 (s. 487).

⁸⁷ Aalto (2012) s. 487. Se även *Briefing Law firms – A less glided future*, The Economist (May 7th-13th 2011) s. 65-66 (s. 66).

⁸⁸ Johansson, Rolf, *Advokatyckets kommersialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011 (2012) s. 501-511 (s. 501).

ekonomisk struktur och lönsamhet.⁸⁹ Avseende sådan kommersialisering sker, på den svenska advokatmarknaden, denna för närvarande nästan uteslutande hos de största affärsjuridiska byråerna.⁹⁰

3.3 Analys av den affärsjuridiska marknadens behov av reglering – mot bakgrund av branschens utformning och utveckling

3.3.1 VRGA ur en affärsjurists perspektiv

Advokatens arbetsuppgifter, såväl som verksamhetens behov, skiljer sig naturligen för advokat på en affärsjuridisk byrå i jämförelse med advokat på en humanjuridisk byrå. Klientelet styr i stor utsträckning hur advokaten kan och bör agera i olika sammanhang. Representanter för en klient på en affärsjuridisk byrå är vanligtvis vana vid kontakter med säljare av juridiska tjänster, vilket gör att de generellt har en god kontroll över situationen. Den enskilda människan stöter förhoppningsvis inte på en advokat alltför många gånger i livet, och är sannolikt inte fullt införd i den juridiska världen. En given slutsats är att det överlag bör ställas högre krav på den humanjuridiska advokaten att kommunicera ut till sin klient exempelvis hur ärendet fortlöper, vilka risker som finns, vilka beslut som måste fattas och vilka konsekvenser dessa kan få. Denna aspekt blir aktuell i frågor om intressekonflikter, i synnerhet avseende möjligheter till utvidgat samtycke, vilket kommer att behandlas vidare i främst kapitel 7 nedan.

Humanjuristens arbete består i att företräda den enskilda människan och att tillvarata dennes rättigheter. Affärsjuristens uppgift är att företräda klientföretaget och att alltid ha företagets bästa för handen. En grundläggande insikt i och förståelse för klientföretagets dagliga verksamhet är för affärsjuristen oundgänglig för att kunna bistå med hjälp i de juridiska problem som verksamheten genererar. Affärsjuristen måste inte bara ha insikt i de juridiska aspekterna av företagets verksamhet. En grundläggande kunskap om kommersiella och strategiska överväganden och en förståelse för hur olika beslut kan komma att påverka företagets ekonomi och affärer är i affärsjuristens arbete oundgänglig. I takt med att affärsjuristens roll utvidgas alltmer uppkommer också nya ansvarsområden och fler överväganden att ta hänsyn till. Detta i kombination med att det advokatetiska regelverket är detsamma för alla former av advokater kan medföra att svårigheter uppstår då affärsjurister skall anpassa sin verksamhet till de generellt utarbetade vägledande reglerna.

3.3.2 Dagens affärsjuridiska marknad

3.3.2.1 Stora skillnader mellan byråerna på marknaden

Branschundersökningen ovan visar att skillnaderna redan mellan de allra största och de medelstora affärsjuridiska byråerna är påtagliga, såväl intäkts- som storleksmässigt. Differensen är naturligen än större vid jämförelse mellan de allra största byråerna och de byråer som inte når upp till topp-50-listan. Ett fåtal riktigt stora byråer sticker ut sett till arvodesintäkter såväl som till antal medarbetare. Nära 40 % av landets biträdande jurister och advokater arbetar på någon av de 50 största

⁸⁹ Johansson (2012) s. 501.

⁹⁰ Se Johansson (2012) s. 502-503, där Johansson menar att någon affärsutveckling i ordets egentliga mening i nuläget knappast föreligger utanför kretsen av landets 50 största advokatbyråer.

advokatbyråerna, vilka i princip uteslutande arbetar med affärsjuridik. Nära 15 % av landets advokater och biträdande jurister arbetar på en av de 5 största byråerna. Koncentreringen till de stora byråerna är således beaktansvärd. Detta innebär att marknaden för de allra största affärsjuridiska byråerna, som arbetar med samma sorts ärenden och klienter, blir relativt avgränsad.

3.3.2.2 Den fortsatt höga rörligheten och specialiseringen

En hög rörlighet i branschen resulterar i att också risken för jävssmitta till följd av övergång mellan advokatbyråer är hög. Kretsen av potentiella bärare av smittan ökar ju fler nyrekryteringar som sker. Sverige är, i förhållande till inflytelserika länder som USA och England, ett litet land med några få byråer som konkurrerar om samma klienter, biträdande jurister och advokater. Detta visar inte minst branschundersökningen ovan. En stor andel av juristerna och advokaterna rör sig i hög utsträckning på en förhållandevis liten marknad. Det är med beaktande härav inte förvånande att jäv inträffar relativt ofta på den svenska affärsjuridiska marknaden. Också till följd av den höga specialiseringen och nischbyråernas framväxt finns det anledning att anta att jävsproblematiken kan bli än mer omfattande framöver. Nischbyråernas utveckling och den fortsatta specialiseringen på de redan etablerade advokatbyråerna medför att den marknad som konkurrerar om samma klienter och specialiserade jurister smalnas av. Detta kan innebära att risken för jäv såväl vid antagande av nytt uppdrag som vid nyrekrytering från annan specialistbyrå ökar.

3.3.2.3 Den ökade konkurrensen om klienterna

Den ökade konkurrensen från utländska byråer påverkar naturligen i betydande omfattning de största svenska affärsjuridiska byråernas verksamhet. Att amerikanska och engelska regler om intressekonflikter till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer i flera avseenden är mindre restriktiva än de svenska kan göra att de svenska byråerna tappar i konkurrenskraft i förhållande till amerikanska och engelska byråer. De strikta svenska etiska reglerna skulle å andra sidan kunna innebära en fördel i konkurrenshänseende, då klienterna kan känna sig förvissade om att svenska advokater i allmänhet följer de uppställda, etiska reglerna. Den ökade konkurrensen är i vart fall ett problem som kommer att behöva hanteras av framförallt de större affärsjuridiska byråerna i än högre utsträckning framöver.

En ökad konkurrens från juristbyråer, revisionsbyråer och andra aktörer på marknaden kan i förlängningen medföra ett ökat krav på en uppluckring av nuvarande intressekonfliktsreglering. Det har uttryckts att, ju starkare konkurrensen är från andra konsulter, desto mer kommer advokater i deras verksamhet och etik att efterlikna dessa rådgivare och desto svårare blir det att upprätthålla advokatycket som ”något särskilt”. Detta kommer även att påverka byråernas affärsmässiga överväganden och deras uppfattning om vart gränsen går mellan det kommersiella och det etiska.⁹¹ Advokatbyråerna måste kunna konkurrera på väsentligen samma villkor som övriga aktörer. En alltför strikt tillämpning av de etiska reglerna, däribland avseende intressekonflikter och frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, kan resultera i att alltför tillhandahållare av juridiska tjänster väljer att ställa sig utanför det advokatetiska regelverket. Detta skulle resultera i en försvagad möjlighet för

⁹¹ Se härom Bryde Andersen, Mads, *Advokatprofessionens kommercialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011 (2012) s. 471-486 (s. 475).

Advokatsamfundet att kontrollera de etiska kärnvärdenas efterlevnad hos utövare av juridisk rådgivningsverksamhet.

3.3.2.4 Branschens ökade kommersialisering i förhållande till upprätthållandet av kärnvärdena

En fråga av central betydelse för de största affärsjuridiska advokatbyråernas fortsatta utveckling är om de etiska kärnvärden som utgör grunden för advokatens verksamhet kan upprätthållas vid en på många håll ökad kommersialisering. Det har getts uttryck för att den ökade kommersialiseringen innebär en stor utmaning i att bevara ett enat advokatycke. Ett enat yrke har anförts vara nödvändigt för att advokaten skall kunna uppfylla sin roll i rättsväsendet; att oberoende vakta lagstiftare och rättstillämpare.⁹² Det har på annat håll anförts att advokater ännu är enade genom samma grundvärderingar, med klientens intressen i centrum. Advokatycket i övrigt kommer i framtiden emellertid att skilja sig allt mindre från andra tjänsteproducerande yrken. Ett bibehållande av advokatens klassiska identitet kan knappast ha ett egenvärde i sig, om detta hindrar advokatbyråernas utveckling mot moderna arbetsplatser med grund i gott ledarskap, klara värderingar och ett sunt kommersiellt tänk.⁹³ Såväl etik som kommersiella överväganden är faktorer som bör ingå i all affärsverksamhet och i all yrkesutövning, inklusive advokatverksamhet.⁹⁴

Det faktum att de etiska regelverken i många länder förändrats i takt med advokatbyråernas utveckling och kommersialisering har anförts inte ha resulterat i generella avsteg från advokatyckets grundläggande värderingar.⁹⁵ Det har därav ansetts möjligt att utveckla advokatverksamheten i en mer kommersiell riktning utan att kärnvärdenas styrka försvagas. Att det pågår en viss grad av medveten affärsutveckling hos några av de större affärsjuridiska byråerna ses, trots att det medför en del risker, som positivt och önskvärt.⁹⁶

Med grund i ovan anförda kan finnas fog för att vid framställningen av arbetets resterande kapitel, centraliserade till frågan om intressekonflikter till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, ta i beaktande den kommersialisering som pågår inom den affärsjuridiska branschen. Kommersialiseringen får inte med oförsvarlig kraft inkräkta på de advokatetiska kärnvärdena, då advokatyckets alltjämt unika ställning i sådant fall kan gå förlorad. Det kan emellertid hävdas att hänsyn i största möjliga mån bör tas till respektive branschs utformning, utveckling och framtida utmaningar. Det krävs för advokatyckets bibehållna ställning att det advokatetiska regelverket är tillräckligt anpassat för all advokatverksamhet såväl som för advokatens klienters verksamhet.

⁹² Se härom Ramberg, Anne, *Advokatyckets kommersialisering – stor paneldebatt*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011 (2012) s. 513-517 (s. 513).

⁹³ Se härom Aalto (2012) s. 494-495.

⁹⁴ Aalto (2012) s. 488-489.

⁹⁵ Se Aalto (2012) s. 488.

⁹⁶ Se härom Johansson (2012) s. 511.

4. VÄGLEDANDE REGLER PÅ OMRÅDET

Nedan kommer att presenteras de vägledande regler om god advokatsed som är av betydelse för frågan om jävssmita till följd av övergång mellan advokatbyråer.

4.1 Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed⁹⁷

De vägledande reglerna om god advokatsed har en central betydelse för advokatens möjligheter att i den dagliga verksamheten bedöma om de handlingar som utförs håller sig inom gränserna för advokatens handlingsfrihet och därmed är förenliga med god advokatsed. Sammanfattningsvis regleras i reglerna advokatens roll och skyldigheter, avböjande och frånträdande av uppdrag, regler om arvode, hur advokatens verksamhet får organiseras samt advokatens förhållande till motparten, domstolar, myndigheter och Advokatsamfundet. Det advokatetiska regelverket är tillämpligt på och skall fungera i all advokatverksamhet.⁹⁸ Den kommentar som uppställts efter respektive bestämmelse i de vägledande reglerna är inte bindande. Den syftar till att ge ytterligare vägledning för tolkningen av de enskilda reglerna. Kommentaren behandlar inte på ett uttömmande sätt alla tänkbara situationer som kan uppstå. Varje enskild situation måste bedömas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, där kommentaren kan vara till hjälp för att förstå de enskilda reglerna.⁹⁹ Kommentaren uppdateras löpande, i takt med nya europeiska riktlinjer, disciplinnämndens avgöranden, samfundets styrelses vägledande uttalanden och liknande handlingar av betydelse för utvecklandet av advokatetiken.¹⁰⁰

Regleringen kring intressekonflikter behandlas i de vägledande reglernas tredje kapitel. Nedan kommer att, i ordningsföljd, behandlas varje bestämmelse av direkt relevans för frågan om jävssmita vid övergång mellan advokatbyråer. Då sådant jäv grundar sig i en intressekonflikt hos den jurist eller advokat som gått över till den nya byrån är det av vikt att inledningsvis utreda när intressekonflikt för den enskilda juristen eller advokaten initialt uppstår.

4.1.1 Obligatorisk intressekonflikt

I VRGA artikel 3.2.1 stadgas om de så kallade obligatoriska intressekonfliktssituationerna, vilka innebär att intressekonflikt, om förutsättningarna nedan är uppfyllda, alltid föreligger. En obligatorisk intressekonfliktssituation föreligger om:

1. advokaten biträder eller tidigare har biträtt motparten i saken,
2. advokaten biträder en annan klient i samma sak och klienterna har motstridiga intressen,
3. advokaten biträder en annan klient i en näraliggande sak och klienterna har motstridiga intressen,
4. det finns risk för att kunskap som omfattas av advokatens tystnadsplikt kan ha betydelse i saken,

⁹⁷ Nu gällande vägledande regler om god advokatsed, med kommentar, reviderad juni 2016, antogs av samfundets styrelse den 29 augusti 2008 och trädde ikraft den 1 januari 2009. De vägledande reglerna är under ständig bearbetning. De senaste ändringarna gjordes den 15 juni 2016. De första vägledande reglerna antogs av samfundets styrelse den 18 juni 1971.

⁹⁸ Kommentaren till VRGA artikel 1.

⁹⁹ VRGA, Allmänt om kommentaren.

¹⁰⁰ VRGA, Allmänt om kommentaren.

5. advokaten själv eller någon denne närstående har ett intresse med anknytning till saken som strider mot klientens, eller
6. det annars föreligger någon omständighet som utgör hinder för advokaten att fullt ut tillvarata klientens intressen avseende uppdraget.

I kommentaren till bestämmelsen anges att dessa intressekonflikter kan delas in i tre kategorier; klientens uppdragsintresse i de tre inledande punkterna, klientens sekretessintresse i punkten fyra och advokatens egenintresse i punkten fem. Punkten sex utgör närmast en form av säkerhetsventil, dit vissa situationer som inte omfattas av tidigare punkter, men som ändå anses utgöra en intressekonflikt, sorteras in.

I det fall någon av ovan uppräknade punkter är för handen får advokaten som absoluta utgångspunkt inte anta ett erbjudet uppdrag. Inte heller får uppdraget antas om det föreligger en beaktansvärd risk, med beaktande av hur målet kan komma att utvecklas, för att en sådan situation uppstår i framtiden.¹⁰¹ Som kommer att framgå vidare nedan finns vid samtyckessituationer och vid pågående uppdrag ett fåtal undantag från denna huvudregel.

4.1.2 Situationer då intressekonflikt *kan* föreligga

I VRGA artikel 3.2.2 stadgas om den situationen att advokaten biträder eller tidigare har biträtt motparten i *annan* sak. Ett sådant fall utgör inte alltid en intressekonflikt. Här skall göras en bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. I kommentaren görs en tydlig åtskillnad mellan fall då advokatens uppdrag för motparten pågår och då de är avslutade. Det anförs att, då advokaten företräder motparten i ett annat, *pågående* uppdrag, antagande av det nya uppdraget ofta skadar motpartens förtroende för advokaten. Advokaten har alltså en stark lojalitetsplikt gentemot motparten. Det kan dock finnas situationer då undantag får göras. I kommentaren till bestämmelsen nämns som exempel fall där ingen av parterna kan antas ha någonting emot att advokaten företräder dem båda i olika ärenden och uppdragen varken är av större omfattning eller av större betydelse för advokaten eller någon av klienterna.

Avseende avslutade uppdrag sägs i kommentaren till bestämmelsen att det ofta inte är förtroendeskadligt att anta ett uppdrag från potentiell klient trots att advokaten *tidigare* företrätt dess motpart i ett annat, avslutat ärende. Också i dessa fall får dock omständigheterna i det enskilda fallet styra bedömningen. Det nämns i kommentaren två faktorer som kan antas påverka utfallet. Ena faktorn är advokatens kännedom om för motparten konfidentiell information, vilken kan förväntas ha betydelse också i det nya ärendet, och som kan komma att utnyttjas i en framtida förhandlingssituation. Kännedom om motpartens personlighet och handlingssätt är information som omfattas av advokatens tystnadsplikt och som kan resultera i intressekonflikt trots avslutat uppdrag. Den andra faktorn är huruvida advokaten kan förvänta sig uppdrag från den tidigare klienten även i framtiden. Att advokaten har ett fortsatt nära samarbete och en nära kontakt med bägge parter talar för att intressekonflikt föreligger.

¹⁰¹ VRGA artikel 3.2.1 och kommentaren till VRGA artikel 3.2.1.

4.1.3 Bedömningen av intressekonflikt med koncern, intressegruppering eller juridisk person som klient eller motpart

Det finns i VRGA artikel 3.2.3 en bestämmelse som rör koncerner, intressegemenskaper och juridiska personer. Bestämmelsen innebär att begreppen klient och motpart i dessa sammanhang kan variera, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Dels kan som klient eller motpart vara att betrakta hela eller delar av den koncern eller intressegruppering i vilken den aktuella juridiska personen är verksam. Det förklaras vidare att vad som sagts om intressegrupperingar även kan gälla en fysisk person som är ägare i en juridisk person. I dessa fall kan begreppen klient och motpart således utvidgas till att omfatta fler juridiska personer än den som erbjudit uppdraget eller den som advokaten åtagit sig ett uppdrag emot. Om advokaten i en tvist företrätt en part vars motpart är del av en koncern eller en intressegruppering innebär detta, om hela koncernen eller intressegrupperingen skall ses som en och samma motpart, att advokaten inte senare får anta uppdrag för något av företagen i koncernen eller intressegrupperingen, i vart fall inte i samma sak. Inte heller får, om alla koncernens eller intressegrupperingens företag är att betraktas som en och samma klient, uppdrag tas för någon av dessa företags motparter, i vart fall inte i samma sak. I den mån hela eller delar av koncernen eller intressegrupperingen skall omfattas av klient- eller motpartsbegreppet innebär denna utvidgning av begreppen att risken för intressekonflikter ökar.

I bestämmelsens tredje mening stadgas att, i det fall en juridisk person har omfattande verksamhet, som klient eller motpart kan vara att betrakta endast en del av den juridiska personen. Om som motpart endast är att betrakta en viss del av ett företag, exempelvis ett lokalkontor, hindrar uppdrag mot ett lokalkontor inte att advokaten också kan anta ett uppdrag för något av företagets övriga lokalkontor. Advokaten anses då inte ha företrätt detta lokalkontors motpart tidigare. Om som klient skall betraktas endast det lokalkontor som lämnat uppdraget innebär ett företrädande av ett lokalkontor i sin tur inte att advokaten är förhindrad att anta ett uppdrag mot ett annat av företagets lokalkontor. Advokaten anses i ett sådant fall inte ha företrätt motparten (det andra lokalkontoret) tidigare. I kommentaren till bestämmelsen ges som exempel det fall att advokaten kan vara tillåten att företräda ett lokalkontor i norra Sverige, och samtidigt agera mot samma företags lokalkontor i södra Sverige. I den mån endast en del av den juridiska personen skall omfattas av klient- eller motpartsbegreppet innebär denna inskränkning av begreppet att risken för intressekonflikter minskar.

4.1.4 Upplyningsplikt gentemot klienten

I VRGA artikel 3.3.1 finns bestämmelser om advokatens upplysningsplikt gentemot klient i situationer där intressekonflikt kan föreligga. Där föreskrivs inte bara att advokat, när han eller hon överväger att anta ett uppdrag, är skyldig att så snart möjligt pröva om någon intressekonflikt som utgör hinder för advokaten att anta uppdraget är för handen. Om det föreligger någon omständighet som visserligen inte enligt advokaten resulterar i en intressekonflikt, men som likväl *skulle kunna* föranleda en annan bedömning från klientens sida, måste advokaten dessutom omgående upplysa klienten om denna omständighet. Det stadgas vidare att, i ett fall sådan upplysning inte kan lämnas utan att advokatens tystnadsplikt eftersätts, advokaten alltså är skyldig att avböja uppdraget.

I kommentaren till bestämmelsen förklaras att advokaten till följd av bestämmelsen måste bedöma situationen inte bara ur ett objektiva perspektiv, utan också ur den enskilde klientens perspektiv. Om advokaten inser att det föreligger omständigheter som talar för att en intressekonflikt alltså skulle kunna föreligga, gör han eller hon således klokt i att även upplysa klienten om dessa uppgifter. Syftet med bestämmelsen är att klienten innan uppdraget lämnas skall ha rätt att ta ställning till sådana omständigheter som kan påverka dennes val av advokat.

4.1.5 Samtycke från klienten

Det finns i VRGA artikel 3.3.2 vissa möjligheter för advokaten att genom uttryckligt samtycke från berörda klienter i undantagsfall anta ett uppdrag trots att intressekonflikt föreligger. Samfundets styrelse har i ett vägledande uttalande förtydligat att samtyckesmöjligheten, precis som de vägledande reglerna och kommentarerna ger uttryck för, inte är avsedd att begränsas endast till pågående uppdrag.¹⁰² Det är således, förutsatt att övriga förutsättningar är uppfyllda, möjligt att genom samtycke undgå effekterna av en intressekonflikt redan vid antagande av nytt uppdrag. Ett efterfrågat samtycke får emellertid aldrig äventyra advokatens tystnadsplikt.

Samtyckesmöjligheterna är endast tillämpliga vid vissa typer av intressekonflikter. Dessa är intressekonflikt på grund av att advokaten biträder en annan klient i en näraliggande sak och klienterna har motstridiga intressen, intressekonflikt till följd av risken för att kunskap som omfattas av advokatens tystnadsplikt kan ha betydelse i saken samt intressekonflikt till följd av att advokaten biträder eller tidigare har biträtt motparten i annan sak.¹⁰³ För att lämnat samtycke skall få betydelse förutsätts dock att omständigheterna är sådana att det inte finns anledning att tvivla på advokatens förmåga att fullt ut tillvara klientens intressen.

I kommentaren till bestämmelsen anges att det står klart att klient kan dispensera från sekretessintresset, men också att det finns anledning att låta berörda klienter ha inflytande i frågan om huruvida det allmänna lojalitetskravet skall förhindra advokatens antagande av nytt uppdrag. En klients samtycke bör enligt kommentaren betraktas som ett väsentligt moment vid advokatens prövning av om klientens lojalitetsintresse äventyras till följd av antagande av uppdraget. Som kommer att behandlas vidare i det komparativa avsnittet nedan finns i kommentaren dock ett uttryckligt förbud mot att genom samtycke möjliggöra för advokatbyrå att företräda två eller flera konkurrerande budgivare i ett auktionsförfarande vid företagsöverlåtelse (controlled auctions).¹⁰⁴

¹⁰² Sveriges advokatsamfund, Vägledande uttalande angående förtydligande av vissa bestämmelser i Vägledande regler om god advokatsed (VRGA), Cirkulär nr 24/2012, under rubriken "Samtycke".

¹⁰³ Se VRGA artikel 3.3.2, där hänvisas till intressekonflikter enligt VRGA artikel 3.2.1 punkt tre, VRGA artikel 3.2.1 punkt fyra och VRGA artikel 3.2.2.

¹⁰⁴ Controlled auctions innebär vanligtvis att ett företag eller en del av ett företags verksamhet bjuds ut till försäljning, med ett begränsat antal intressenter som bjuds in för att lämna ett bud på försäljningsobjektet. Se härom bland annat Sveriges advokatsamfund, Vägledande uttalande rörande intressekonflikter vid biträde i samband med controlled auctions m.m., 2004-04-22. Se vidare om diskussionen kring controlled auctions kapitel 7.3.2 nedan.

4.1.6 Skyldighet att frånträda pågående uppdrag

I VRGA artikel 3.4.1 föreskrivs om advokats skyldighet att frånträda pågående uppdrag. I bestämmelsen stadgas om situationen att en advokat först efter att uppdraget antagits upptäcker att det föreligger sådan omständighet som skulle ha gjort att advokaten, om han eller hon vetat om denna omständighet då uppdraget erbjöds, hade varit skyldig att avböja uppdraget. Advokaten måste då som huvudregel frånträda det pågående uppdraget. Även här gäller upplysningsplikten gentemot klient för omständigheter som skulle kunna vara intressekonfliktsgrundande ur klientens synvinkel och som framkommer först under uppdragets gång.

Regeln ändrades år 2012 från dess tidigare lydelse *måste frånträda uppdraget* till nuvarande lydelse, *måste som huvudregel frånträda uppdraget*. Detta för att bättre överensstämma med regeln innebörd.¹⁰⁵ Den ändrade ordalydelsen ligger i linje med den kommentar som gällde redan vid ändringen. I kommentaren anges att bedömningen om skyldighet att frånträda uppdrag principiellt är densamma under uppdragets gång som när uppdraget antas. Med beaktande av de långtgående konsekvenser ett frånträdande kan få för klienten måste emellertid i varje situation göras en intresseavvägning, där klientens men av att tappa sitt ombud under processens gång skall beaktas. Advokaten har att på egen hand göra denna avvägning. Det uttrycks i ett vägledande uttalande från samfundets styrelse i samband med regeländringen att undantaget från skyldigheten att frånträda uppdrag skall tillämpas restriktivt. Det anges vidare, som exempel på när fortsatt företräddande bör vara möjligt, att klient vid frånträde riskerar en rättsförlust.¹⁰⁶ I samband med två avgöranden från år 2015 avseende jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer gav samfundets styrelse ett vägledande uttalande med avsikten att förtydliga hur intresseavvägning vid övergång mellan byråer skall göras för att vara förenlig med god advokatsed.¹⁰⁷ I uttalandet angav samfundets styrelse vissa faktorer som kan leda till att en byrå, trots uppstått jäv, inte behöver avsäga sig ett pågående uppdrag. De uppräknade faktorerna är nu införda i kommentaren till VRGA artikel 3.4.1. Uttalandet kommer att behandlas mer utförligt i kapitel 6 nedan.

4.1.7 Kollegas intressekonflikt – jävssmitta

Den i arbetet centrala bestämmelsen om kollegas intressekonflikt, så kallad jävssmitta, återfinns i VRGA artikel 3.5. Där föreskrivs att, vid bedömning av om intressekonflikt föreligger vid nytt eller pågående uppdrag, en intressekonflikt som föreligger för annan i den byrå eller i den byrågemenskap där advokaten är verksam vanligtvis anses utgöra intressekonflikt också för advokaten. Jävet smittar således av sig från den först jävige biträdande juristen eller advokaten, till att omfatta också dennes byråkollegor. Om jävssmitta uppstått till följd av jurists eller advokats övergång mellan byråer inträder jävet redan vid ingående av avtal om bytet.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 24/2012, under rubriken ”Skyldighet att frånträda uppdrag”.

¹⁰⁶ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 24/2012, under rubriken ”Skyldighet att frånträda uppdrag”.

¹⁰⁷ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 18/2016.

¹⁰⁸ Se härom D-121/1994 och Peyron, Claes, *Advokatetik – en praxisgenomgång* (2010) s. 101-102.

4.1.7.1 Två undantag från jävssmitta

Bestämmelsen har år 2005 luckrats upp i två avseenden, där det ansetts för strängt att upprätthålla annars gällande reglering. Den ena uppluckringen avser situationer av övergång mellan byråer, där den nya kollegan bär på jäv vid inträdet och jävet uppstått enbart på grund av dennes tidigare kollegas eller kollegors uppdrag. Den jurist eller advokat som byter byrå får således inte ha haft någon befattning med eller annars ha erhållit någon förtrolig information om uppdraget på den tidigare byrån. Undantaget har av Peyron förklarats behövligt med hänsyn till branschens utveckling och byråernas tillväxt. Det klargörs emellertid att utgångspunkten alltjämt är att den jäviges kollegor smittas av jävet, och att det skall till något särskilt om byråkollegas jäv inte skall smitta advokat på den nya byrån.¹⁰⁹

Det andra undantaget avser vissa situationer där intressekonflikt uppstått på grund av advokatens eller något av denne närståendes personliga intressen. I detta fall får, med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, avgöras om intressekonflikten skall smitta också den jäviges byråkollegor eller inte. Avgörande för denna bedömning är om den advokat som erbjudits att anta uppdraget trots kollegans intressekonflikt bedöms kunna fullt ut tillvarata klientens intressen avseende uppdraget.

4.1.7.2 Smittoregelns omfattning

Vad gäller smittoregelns omfattning förtydligas i kommentaren till VRGA artikel 3.5 att de personer som kan smitta advokaten är annan juristkollega inom byrån eller byrågemenskapen, men också verkställande direktör som inte är advokat. Den grundläggande avsikten med smittoregeln anförs vara att den skall omfatta alla som samarbetar på sådant sätt att risken typiskt sett är påtaglig för att sådan information som omfattas av advokatens tystnads- eller diskretionsplikt obehörigen sprids till utomstående. Smitta kan således uppstå inte bara inom ett faktiskt bolagsförhållande, utan också om advokaten delar till exempel lokaler, biträdespersonal eller kontorsutrustning med annan.¹¹⁰ Det krävs inte heller fysisk kontorsgemenskap för att risken för jävssmitta skall föreligga. Redan vid ingående av samarbetsavtal kan jävssmitta uppstå.¹¹¹

Det anges uttryckligen i kommentaren till VRGA artikel 3.5 att det i princip inte är möjligt att i nuläget, genom upprättande av informationsbarriärer, på detta sätt undvika intressekonflikter. Upprättande av informationsbarriärer som en alternativ lösning kommer att behandlas vidare i kapitel 7 nedan.

Det skall kortfattat nämnas om samfundets styrelses förtydligande avseende jävssmitta mellan konkursförvaltare från olika byråer.¹¹² Intressekonflikt som uppkommit för den ena förvaltaren skall enligt uttalandet inte smitta av sig till den andre förvaltaren. Detta motiveras med att delat förvaltarskap med företrädare från olika byråer är ett effektivt sätt att hantera stora, komplicerade konkurser. Denna ståndpunkt är till följd av uttalandet nu införd i kommentaren till VRGA artikel 3.5.

¹⁰⁹ Se härom Peyron (2010) s. 100.

¹¹⁰ Kommentaren till VRGA artikel 3.5.

¹¹¹ Peyron (2010) s. 100-102 och D-8/2001.

¹¹² Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 24/2012, under rubriken ”Kollegas intressekonflikt”.

4.1.8 Uppdrag som skiljeman eller domare

En till problematiken kring jävssmitta vid byråövergång närliggande fråga rör de jävsproblem som kan uppstå vid advokats uppdrag som skiljeman eller domare. Bestämmelse härom återfinns i VRGA artikel 3.8. På samma sätt som risken för jäv ökar genom den höga rörligheten av främst biträdande jurister mellan byråer kan mer erfarna advokaters skiljemanna- och domaruppdrag vålla problem ur intressekonfliktshänseende. Det är vanligt att en advokat efter några år i branschen vid sidan om sin ordinarie advokatverksamhet antar uppdrag som skiljeman eller tillfälligt adjungeras att tjänstgöra i domstol. Dessa uppdrag omfattas primärt inte av VRGA:s regler utan av regler specifikt angivna i lag (1999:116) om skiljeförfarande eller i annan på skiljetvisten tillämplig lag respektive i rättegångsbalken. Avsikten med att låta skiljemannajäv regleras primärt i lagen och inte i de etiska reglerna anför i kommentaren till VRGA artikel 3.8 vara att undvika att skiljemän från olika länder har att förhålla sig till olika jävsregler. Istället återfinns i skiljemannareglerna, liksom i rättegångsbalken för domare, vanligtvis preklusionsregler, som innebär att parterna själva disponerar över jävsfrågan i det att de kan underlåta att väcka talan om jäv. Det åligger då parterna att bedöma om jävet nämnvärt påverkar processen eller inte.

Avseende kollegas intressekonflikt och skiljemans eller domares senare antagande av nytt uppdrag behandlas emellertid skiljemanna- eller domaruppdraget på samma sätt som ett sedvanligt klientuppdrag. Skiljemanna- eller domaruppdraget begränsar då skiljemannens eller domarens kollegors uppdrag såväl som skiljemannens eller domarens egna, senare antagna uppdrag. Christoffer Monell anför i intervju att det är mycket svårt att stanna kvar på en stor byrå och samtidigt uppta en rad ärenden som skiljeman. Skiljemannauppdragen blockerar inte bara uppdrag gentemot en part, utan mot båda. Detta är troligtvis en bidragande orsak till att många mer erfarna advokater väljer att starta eget, alternativt att övergå till en mindre byrå.

4.2 Analys av vägledande regler om intressekonflikter, i synnerhet jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer

4.2.1 Problematiken kring jävsbegreppet i sig

Jävsbegreppet är en komplicerad konstruktion, som kan ha olika innebörd hos olika aktörer. Jäv hos en affärsjurist uppfattas inte alltid på samma sätt som jäv hos en advokat som arbetar med humanjuridik. Därav är redan ingången till regleringen komplicerad och gör bedömningen av när jäv föreligger än svårare. Att de vägledande reglerna riktar sig mot samtliga former av advokatverksamheter gör visserligen att advokater som utgångspunkt behandlas lika, men det leder oundvikligen till svåra tillämpningsproblem i det att olika byråer har olika sätt att förhålla sig till och uppleva frågor om jäv. Det har i doktrin anförts att ärendetypen kan ha betydelse vid bedömning av om jäv föreligger i det enskilda fallet eller inte. Det kan finnas anledning att bedöma rent ekonomiska mellanhavanden annorlunda än familjerättsliga tvister.¹¹³ Christoffer Monell anför att jävskonceptet är flytande i betraktarens öga, och att vad som är ett problem eller inte ofta beror på ur vems synvinkel jävsfrågan skall bedöms. Exempelvis är det för en affärsjurist i allmänhet lika accepterat att under

¹¹³ Peyron (2010) s. 101.

vissa förutsättningar samtidigt företräda och agera mot en och samma juridiska person i olika ärenden, som det är för en brottmålsadvokat att under vissa förutsättningar samtidigt företräda flera åtalade i samma mål.

Regleringen kring intressekonflikter ger, liksom de vägledande reglerna överlag, upphov till en rad svåra frågor, där flera motstridiga intressen skall vägas mot varandra. Det anges uttryckligen på en rad ställen i reglerna och i kommentaren att omständigheterna i det enskilda fallet får vara avgörande för om intressekonflikt enligt en viss regel skall anses föreligga eller inte. Det kan antas att byråernas storlek, utformning och verksamhetsinriktning ofta är av stor betydelse vid denna prövning.¹¹⁴ Med en dynamisk reglering tillkommer många svåra avvägningar, för vilka ansvaret ligger på advokaten. Genomförda intervjuer med affärsjuridiska byråer tyder på att avvägningen vid frågor om koncerner och större juridiska personer ofta föranleder svårigheter. Redan vid kontroll av nya klienter och vid antagande av nya ärenden, men också vid rekrytering av nya medarbetare, kan det medföra svårigheter att alla gånger utreda vart klient- eller motpartsgränsen går och att se igenom koncerner.

4.2.2 Början till uppluckring av regleringen

Advokatens kärnvärden var redan vid VRGA:s införande år 1971 väl etablerade.¹¹⁵ Innebörden av intressekonfliktsregleringen var redan vid de första skrivna reglernas införande i huvuddrag densamma som idag.¹¹⁶ De senaste åren har i intressekonfliktsreglerna genomförts ett antal modifieringar, i synnerhet avseende frågor om jävssmitta och då särskilt vid pågående uppdrag. Såväl uppluckringarna år 2005 för när jävssmitta föreligger, som förtydligandet i reglerna år 2012 om att advokat vid jäv endast som huvudregel har att frånträda ett pågående uppdrag, innebär lättnader i reglerna. Det vägledande uttalandet från samfundets styrelse utgivet i juni 2016,¹¹⁷ avseende intresseavvägning vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer, är ytterligare ett steg på vägen mot en alltmer uppluckrad reglering på området. Uttalandet befäste att en proportionalitetsbedömning skall göras vid pågående uppdrag där jäv uppstått till följd av övergången, och förtydligade de faktorer som kan föranleda att jäv alltså inte behöver innebära ett frånträde av pågående uppdrag. Det kan med beaktande av denna utveckling finnas anledning att utreda om ytterligare uppluckringar avseende jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer kan vara befogade, med anledning av de trender som genomsyrar i synnerhet den affärsjuridiska branschen.

¹¹⁴ Peyron nämner i samband med redogörelse för praxis kring delägares jävssmitta att omständigheterna i det enskilda fallet bör spela in i bedömningen. Det bör vara skillnad om delägaren går över från en stor byrå till en annan, jämfört med om han eller hon arbetat på en tvåmansbyrå och börjar på en ny tvåmansbyrå. Se härom Peyron, (2010) s. 101.

¹¹⁵ Sveriges advokatsamfund, *Vägledande Regler om God Advokatsed, antagna av Sveriges advokatsamfundets styrelse den 18 juni 1971*. Se om advokatens oberoende 1 §, om intressekonflikter 13-15 §§, om advokatens lojalitetsplikt 18 § samt om advokatens tystnads- och diskretionsplikt 19 §.

¹¹⁶ Sveriges advokatsamfund, *Vägledande Regler om God Advokatsed, antagna av Sveriges advokatsamfundets styrelse den 18 juni 1971*, 13-15 §§.

¹¹⁷ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 18/2016.

5. ADVOKATYRKETS GRUNDLÄGGANDE KÄRNVÄRDEN I FÖRHÅLLANDE TILL NUVARANDE REGLERING

Framväxten av de vägledande regler om intressekonflikter som presenterats i kapitlet ovan har sin grund i de advokatetiska kärnvärden som utgör fundamentet för advokatycket; lojalitetsplikt, oberoende, tystnadsplikt och undvikande av intressekonflikter.¹¹⁸ I kapitlet ovan har anförts kringreglerna för undvikande av intressekonflikter. Nedan följer en beskrivning av innebörden av lojalitetsplikten, oberoendet och tystnadsplikten. Vidare framförs på vilka sätt nuvarande jävsregler kan sägas strida mot såväl lojalitets- som tystnadsplikten.

5.1 Advokatens lojalitetsplikt

Den främsta och mest fundamentala av de plikter som åligger advokaten i dennes verksamhet är att alltid verka för sin klients bästa, inom de ramar som lagen och det advokatetiska regelverket tillåter. Denna plikt fastställs i VRGAS:s portalparagraf, där det föreskrivs att advokaten inte får sätta sina egna eller andras intressen framför klientens intressen.¹¹⁹ Innebörden av lojalitetsplikten innebär närmare att advokaten vid fullgörande av sitt uppdrag skall utföra detta med omsorg, noggrannhet och tillbörlig skyndsamhet, samt säkerställa att klienten inte belastas med onödiga kostnader.¹²⁰

Advokatens lojalitetsplikt innebär att advokaten i varje situation skall bedöma vad han eller hon anser är bäst för sin klient, och ge klienten råd att handla därefter. En advokat får inte svika klientens förtroende och han eller hon får inte medvetet agera på ett sätt som skadar eller riskerar att skada klientens intressen.¹²¹ Det poängteras i doktrin att lojalitetsplikten inte enbart utgör hinder för advokaten att på klientens bekostnad gynna sina egna intressen, utan också att uppsåtligt gynna andras intressen, om klienten skadas till följd härav.¹²² Att som advokat hjälpa klientens motpart på ett sätt som är till skada för den egna klienten är ett självklart brott mot lojalitetsplikten.¹²³ Advokatens lojalitetsplikt handlar lika mycket om att aktivt vidta åtgärder till fördel för klienten och dennes intressen, som att tillse att klienten inte skadas genom de åtgärder advokaten företar.¹²⁴

Tiden för lojalitetspliktens varaktighet varierar beroende på omständigheterna i situationen. Vid frågan måste beaktas ärendets typ, klientens förutsättningar och graden av förtrolighet som uppkommit mellan advokaten och klienten. Viss hänsyn bör också tas till den lojalitet klienten visar advokaten.¹²⁵ Lojalitetspliktens varaktighet avgörs framförallt av hur länge den information som erhållits vid uppdraget är av relevans. Lojalitetspliktens livslängd tycks generellt vara kortare i affärsjuridiska mål än i exempelvis familjerättsliga mål. I familjerättsliga mål spelar frågorna normalt

¹¹⁸ Se härom exempelvis kommentaren till VRGA artikel 1.

¹¹⁹ Se VRGA artikel 1 andra stycket.

¹²⁰ VRGA artikel 2.1.1.

¹²¹ Se härom Wiklund (1973) s. 248-249.

¹²² Wiklund (1973) s. 256. Se härom även Heuman (2013) s. 71.

¹²³ Se Wiklund (1973) s. 265.

¹²⁴ Heuman (2013) s. 73. Se om negativa lojalitetsförpliktelser även Munukka, Jori, *Kontraktuell lojalitetsplikt* (2007) s. 185.

¹²⁵ Se Peyron (2010) s. 103.

inte ut sin roll på samma sätt som inom affärsjuridiken.¹²⁶ Advokatens relation till en individ som klient upplevs naturligen starkare och mer personlig än relationen till ett klientföretag.

5.2 Advokatens oberoende gentemot staten, klient och andra parter

I portalparagrafen till VRGA stadgas också att advokaten, då han eller hon företräder klienten och verkar för dennes intressen, skall inta rollen av en oberoende rådgivare.¹²⁷ Oberoendet kan beskrivas som plikten att företräda sin klient utan hänsyn till andra, ovidkommande intressen.¹²⁸ Detta oberoende skall gälla inte bara gentemot staten, utan också gentemot klienten och andra parter.

Advokatens frihet och oberoende gentemot staten förklaras genom att advokaten bland annat skall kunna tillvarata sin klients intressen på bästa sätt även gentemot det allmänna.¹²⁹ En viktig del i detta är Advokatsamfundets lagreglerade självständighet.¹³⁰ Advokatens och advokatsamfundens oberoende gentemot staten är således till stora delar skyddade genom lag, och har anförts vara en nödvändig förutsättning för ett lands möjligheter att kunna titulera sig som rättsstat.¹³¹

Advokaten måste också stå fri och obunden gentemot sin klient. Advokaten får således inte överskrida gränserna för gällande rätt och god advokatsed genom att blint söka uppfylla klientens önskemål. Advokaten skall istället verka som en oberoende, opartisk rådgivare som ger de råd klienten objektivt sett bäst behöver, vilket inte nödvändigtvis är detsamma som de råd klienten vill ha.¹³² Brister denna del är det lätt hänt att advokaten känner sig manad att göra vad klienten önskar för stunden, trots att detta inte alltid är förenligt med klientens bästa på längre sikt.

Slutligen skall belysas advokatens oberoende gentemot annan, tredje part. Advokatens oberoende gentemot tredje part är starkt förknippad med ovan behandlade lojalitetsplikt till klient. Det föreligger stor risk för att en advokat som inte kan stå oberoende gentemot tredje part inte heller fullt ut kan tillvara sin klients intressen och i alla lägen verka för dennes bästa. Advokatens plikt gentemot klienten kan då inte uppfyllas.¹³³ Vid jävssituationer är det vanligt att advokatens oberoende gentemot tredje part kan ifrågasättas.

5.3 Advokatens tystnadsplikt

Det är naturligtvis av yttersta vikt att klienten har förtroende för sitt ombud och vågar ge advokaten fullständiga uppgifter i ett ärende – även sådana uppgifter som inte är till förmån för klienten. Detta

¹²⁶ Andersson, Magnus, Knutson, Tom & Kvarntorp, Kamilla, *Reportage Advokatdagarna, Svåra frågor om advokatetik och intressekonflikter*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (9/2015) s. 14-49 (s. 43).

¹²⁷ Se VRGA artikel 1 andra stycket.

¹²⁸ Ramberg, Anne, *Advokaten i sambället då och nu – Anne Rambergs inledningsanförande vid Advokatdagarnas öppnande*, 2011-10-13, <https://annerambergs.wordpress.com/2011/10/13/advokaten-i-samballet-da-och-nu/> (hämtad 2016-10-14).

¹²⁹ Se kommentaren till VRGA artikel 1.

¹³⁰ Se härom 8 kap. rättegångsbalken.

¹³¹ Se Corell, Hans, *Advokatens roll i arbetet för rättsstaten och mänskliga rättigheter*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (9/2015) s. 50-51 (s. 50).

¹³² Se kommentaren till VRGA artikel 1.

¹³³ Se kommentaren till VRGA artikel 1.

för att advokaten själv skall kunna göra en så objektivt korrekt bedömning av situationen som möjligt och planera för bästa lämpliga förhandlingsstrategier, försvar och liknande. En grundläggande förutsättning för att sådan information skall kunna lämnas är att klienten tillförsäkras att dennes uppgifter inte utan klientens tillåtelse vidarebefordras till en tredje part.¹³⁴

5.3.1 Vad omfattas av tystnadsplikten?

Advokatens tystnadsplikt regleras i såväl lag som i Advokatsamfundets stadgar och i VRGA. I 8 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken föreskrivs att advokaten, när god advokatsed kräver, är skyldig att förtiga vad han eller hon får kännedom om i sin yrkesutövning. En snarlik bestämmelse återfinns i Advokatsamfundets stadgar 34 § andra stycket. I VRGA artikel 2.2.1 beskrivs omfattningen av advokatens tystnadsplikt och i vilka situationer undantag från tystnadsplikten föreligger. Det föreskrivs att tystnadsplikten som utgångspunkt träffar samtliga uppgifter som anförtrotts advokaten inom ramen för advokatverksamheten eller som han eller hon fått kännedom om i samband med denna. Samma tystnadsplikt som gäller för advokaten gäller också för advokatens övriga personal, VRGA artikel 2.2.3.

5.3.2 För vem gäller tystnadsplikten?

Att tystnadsplikt uppställts till förmån för klient råder knappast något tvivel om. Denna förpliktelse går hand i hand med advokatens lojalitetsplikt och skyldighet att värna om klientens bästa. Svårare är att bedöma den situation då en potentiell framtida klient anförtrott advokaten uppgifter som varit nödvändiga för advokatens genomförande av en korrekt jävskontroll. Fråga blir då om advokaten måste iaktta tystnadsplikten också i förhållande till den potentiella framtida klienten eller om det är tillåtet, kanske till och med tvunget, för advokaten att avslöja dessa uppgifter för den nuvarande klienten. Det råder i doktrin delade meningar om huruvida tystnadsplikten kan sträcka sig till att gälla inte bara till förmån för klienten utan också till förmån för motparten eller tredje man.¹³⁵ Det står emellertid tämligen klart att sådan information från potentiell klient, som advokaten direkt efterfrågat och som behövs för att undersöka om advokaten kan åta sig uppdraget utan att intressekonflikt uppstår, bör omfattas av tystnadsplikten.¹³⁶

Tystnadsplikten är som nämnts ovan inte undantagslös utan genomsyras av en rad undantag. Undantag föreligger naturligen vid samtycke från den klient för vilken tystnadsplikten gäller, men också vid advokats, undantaget försvarares, skyldighet att vittna vid allvarliga brott. Undantag föreligger också i den mån yppandet är nödvändigt för advokatens möjligheter att värja sig mot klander från klienten eller för att hävda befogat ersättningsanspråk gentemot klienten avseende ifrågavarande uppdrag, samt sannolikt vid vissa särskilda nödsituationer.¹³⁷

¹³⁴ Wiklund (1973) s. 294.

¹³⁵ Se härom Wiklund (1973) s. 321, Peyron (2010) s. 166-167 och Heuman (2013) s. 170-172.

¹³⁶ Se härom kommentaren till VRGA artikel 2.2.1 och SOU 1999:31, s. 120, om disciplinnämndens uttalande i ärende JK Dnr 4003-92.

¹³⁷ VRGA artikel 2.2.1. Se om vittnesplikten för advokater vidare 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken och om undantag vid vissa särskilda nödsituationer Wiklund (1973) s. 316 samt Peyron (2010) s. 168-169.

5.4 Analys av kärnvärdena i förhållande till nuvarande regler om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer

Det fordras, för att efterleva de fundamentala förpliktelser som advokatycket medför, att de kärnvärden yrket bygger på respekteras. Det är därav naturligt att vissa begränsningar uppställs vid advokatens möjligheter att anta nya och fortsätta pågående uppdrag. Det kan, som kommer att utvecklas vidare nedan, emellertid finnas fog för att hävda att nuvarande jävsreglering resulterar i att flera av advokatens kärnvärden står emot varandra.

5.4.1 Lojalitetsplikten i strid med nuvarande reglering

Om advokat antar uppdrag gentemot en nuvarande eller tidigare klient är utgångspunkten naturligen att lojalitetsplikten gentemot denna första klient brister. Situationen är dock annorlunda i de fall advokaten tidigare tackat ja till ett uppdrag och det under pågående uppdrag framkommer att jäv föreligger till följd av rekrytering av en jävig medarbetare. I ett sådant läge måste beaktas också lojalitetsplikten gentemot den smittade byråns klient. Denna klient har befogad anledning att lita på att det ombud som antagit uppdraget också skall fullfölja det. En advokats plikt att värna om sin klients bästa kan i en sådan situation inte uppfyllas, då det knappast kan anses förenligt med klientens bästa att tappa sitt ombud under processens gång och tvingas anlita en ny advokat som skall sätta sig in i målet. Lojalitetsplikten kan därav många gånger sägas stå i strid med nuvarande regler kring jävssmitta vid byråövergång. Karin Ulberstad, advokat och Risk- och kvalitetsansvarig delägare på Advokatfirman Vinge, menar i intervju att lojalitetsintresset för den klient som redan var klient när jävssmittan uppkom inte beaktas i tillräcklig grad. Att klientens ombud i ett uppdrag som pågått under en längre tid tvingas frånträda uppdraget är otillfredsställande. Särskilt om omständigheten som grundar jävet innebär att den tillträdande juristen tagit ytterst begränsad befattning med ärendet på den tidigare arbetsplatsen.

5.4.2 Tystnadsplikten i strid med nuvarande reglering

Tystnadsplikten är ett vägande argument för en strikt intressekonfliktsreglering. Det innebär naturligen olägenheter för en advokats tidigare klient att tvingas riskera att konfidentiell information som ges till advokaten i förtroende senare sprids vidare till klientens motpart, konkurrent eller annan obehörig mottagare.

En korrekt efterlevnad av reglerna om intressekonflikter medför att byråerna måste företa jävskontroller såväl vid nyrekrytering som vid antagande av ny klient eller nytt uppdrag. Att även potentiella klienter bör kunna erhålla skydd under advokatens tystnadsplikt är en nödvändig förutsättning för möjliggörande av korrekta jävsutredningar vid antagande av ny klient. En potentiell klient vars information riskerar att spridas vidare till byråns klienter eller andra vid den händelse byrån inte åtar sig uppdraget vågar rimligtvis inte lämna de ibland känsliga uppgifter som krävs för att en ordentlig jävsutredning skall kunna genomföras.

Vid nyrekrytering måste den rekryterande byrån företa noggranna jävskontroller. Detta för att utreda om den jurist eller advokat som kandiderar till rollen på den rekryterande byrån tidigare arbetat med ett ärende som gör att det finns risk för jävssmitta om juristen eller advokaten går över till den rekryterande byrån. För att dessa kontroller skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt krävs att juristen eller advokaten i detalj anger vilka ärenden han eller hon har arbetat med tidigare. Information krävs om såväl namnen på klienter och motpartsombud som vad juristen eller advokaten haft för befogenheter i ärendet, vad för sorts kunskap som erhållits och liknande. Sådan information omfattas till stor del av advokatens eller juristens tystnadsplikt gentemot tidigare klient. Redan att uppge tidigare klients namn utan klientens samtycke härtill är som huvudregel ett brott mot reglerna om tystnadsplikt.¹³⁸ Juristen eller advokaten hamnar då i ett dilemma. Alternativ ett, att inte lämna ut nödvändiga uppgifter, kan resultera i att byrån inte vågar riskera att rekrytera juristen eller advokaten eller att det senare uppdagas att byrån jävas ut på grund av övergången. Alternativ två, att juristen eller advokaten väljer att lämna ut behövliga uppgifter, innebär att det då föreligger en avsevärd risk för att han eller hon bryter mot tystnadsplikten gentemot den tidigare klienten.

Att nuvarande rättsläge utgör en risk för att jurist eller advokat vid jävskontroll i en rekryteringsprocess bryter mot tystnadsplikten gentemot tidigare klient har på många håll uppmärksammats av intervjuade aktörer. I intervju med Karin Ulberstad uttrycks att tystnadsplikten i nuläget står emot jävsreglerna. Det påtalas att byråerna måste få vägledning i hur de skall hantera dessa frågor. Liknande synpunkter framförs av Christoffer Monell, som anser att det stora problemet med nuvarande reglering är hur kontrollen av nyanställda från andra byråer skall göras, utan att juristens tystnadsplikt bryts. Också Johan Myrén anför att reglerna kring intressekonflikter och ett vidhållande av advokats oberoende har att ställas mot klientsekretessen. Frågan kommer att diskuteras vidare i nästkommande kapitel, kapitel 6 nedan.

¹³⁸ Se härom Sveriges advokatsamfund, *Vägledning om advokatens tystnadsplikt*, Cirkulär nr 15/2012, s. 32.

6. DISCIPLINNÄMNDENS AKTUELLA AVGÖRANDE OCH ADVOKATSAMFUNDETS STYRELSES VÄGLEDANDE UTTALANDE

I detta kapitel presenteras nedan praxis kring intressekonflikter, främst disciplinnämndens två nyligen beslutade avgöranden avseende fråga om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer och det vägledande uttalande som till följd härav avgetts av Advokatsamfundets styrelse. Vidare framförs praktiskt verksamma aktörers reaktioner på och upplevelser av de aktuella avgörandena och det vägledande uttalandet. Med stöd i intervjuerna analyseras kring om nuvarande rättsläge kan anses tillräckligt anpassat för att möta de största affärsjuridiska byråernas behov.

6.1 Praxis i frågor om intressekonflikter

Intressekonflikter är på intet sätt ett nytt fenomen på den juridiska marknaden. Detta visas inte minst av den ansevärd mängd praxis som finns på området. I den av Claes Peyron sammanställda samling av disciplinnämndens praxis avsåg drygt 200 av de 1500 granskade avgörandena intressekonflikter. Intressekonfliktsfrågor är inte så vanliga att de antalsmässigt utgör det dominerande inslaget i nämndens praxis, men frågor kring intressekonflikter har inte desto mindre en tendens att skapa stort intresse.¹³⁹ Liksom Peyron anför är en starkt bidragande orsak till detta sannolikt att frågan rör flera av advokatyrkets djupt rotade kärnfrågor. Det – om än inte dominerande – alltså betydande antal intressekonflikter ger också för handen att det inte går att i förväg stipulera regler kring alla tänkbara situationer. De verkliga förhållandena är ofta så komplexa och så invecklade att varje situation måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, vilket gör att nya situationer ständigt finns att pröva.¹⁴⁰

Under tiden efter Peyrons genomgång har frekvensen av intressekonfliktsrelaterade ärenden hos nämnden knappast sjunkit. Rapporter från disciplinnämndens verksamhet såväl år 2014 som år 2015 visar tvärtom att behandlade ärenden kring intressekonflikter de senaste åren har ökat, i synnerhet år 2015, då ökningen varit markant.¹⁴¹ Merparten av de ärenden som behandlades detta år rörde familjerätt och brottmål, men det förekom även ett antal affärsjuridiska mål. Av dessa rörde de flesta ärenden mindre bolag med ett fåtal ägare, men ett antal avsåg större bolag. Dessa ärenden har rört pågående tvister av stora värden och i de fall jäv lett till ett frånträdande av uppdrag har detta resulterat i märkbara konsekvenser för berörda parter.¹⁴²

¹³⁹ Peyron (2010) s. 99. Att avgöranden avseende intressekonflikter överlag bedöms ha ett högt principiellt värde märks inte minst på det antal av disciplinnämndens publicerade avgöranden som rör frågor om jäv. Nära 30 % (22 av 79) av publicerade disciplinavgöranden från de senaste tio åren (år 2007-år 2016) har rört frågor om intressekonflikter i någon form. Sveriges advokatsamfund, *Beslut i disciplinärenden*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/Beslut-i-disciplinarenden/> (hämtad 2016-11-30).

¹⁴⁰ Peyron (2010) s. 99.

¹⁴¹ Se härom Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämndens verksamhet 2014* (2015) s. 14 och Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämndens verksamhet 2015* (2016) s. 11.

¹⁴² Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämndens verksamhet 2015* (2016) s. 11.

6.2 Praxis i frågor om intressekonflikter vid jävssmitta – i synnerhet i samband med övergång till advokatbyrå

För jävssmitta som uppstår till följd av byråkollegas jäv, där smittan orsakats av kunskap eller uppdrag som kollegan förvärvat *under* sin tid på byrån, finns i praxis en rad exempel.¹⁴³ Jävssmitta i samband med övergång till byrå, där den nyanställda kollegans jäv uppstått genom kunskap eller uppdrag som denne förvärvat *före* sin tid på byrån, är däremot sparsamt reglerad i praxis. Lena Frånstedt Lofalk, ordförande i Advokatsamfundets disciplinnämnd, uppger att frågor om jävssmitta vid byråövergång inte uppkommer särskilt ofta i nämndens arbete.

Ett avgörande från år 2008, som visserligen inte rörde frågan om övergång mellan två advokatbyråer, men som likväl är värt att belysa, avsåg en chefsjurists byte från ett bolag till en advokatbyrå.¹⁴⁴ Den tidigare chefsjuristen hade under sin anställning på bolaget varit involverad i ett uppköpserbjudande riktat mot bolaget. Efter sin övergång till advokatbyrå hade juristen sedermera agerat juridisk rådgivare och företrädare åt en annan, konkurrerande budgivare. Nämnden konstaterade här generellt att, då jurist lämnar anställning för annan anställning eller delägarskap i en advokatbyrå, jäv inträder såväl för juristen som för andra jurister på advokatbyrån avseende de ärenden som juristen tagit befattning med eller erhållit information om hos den tidigare arbetsgivaren. Juristens tidigare befattning med uppköpsärendet i rollen som chefsjurist innebar i detta fall att byrån inte borde ha antagit uppdraget från den konkurrerande budgivaren. Ansvarig advokat tilldelades därav en varning.

Att upptäckten av jävsfrågor är mindre komplicerad vid rekrytering från bolag till advokatbyrå än mellan två advokatbyråer är sannolikt en bidragande orsak till att frågor om jävssmitta vid övergång från bolag till advokatbyrå inte är särskilt vanligt förekommande i praxis. Vid rekrytering från bolag till advokatbyrå går det, liksom Christoffer Monell anför i intervju, att vid en korrekt utförd jävskontroll få direkt svar på om bolaget förekommer i ett ärende där byrån företräder motpartssidan. Därefter får i sådant fall utredas om den aktuella juristen haft sådan befattning i detta bolag att risk för jävssmitta föreligger.

6.3 Två uppmärksammade avgöranden från år 2015

Under år 2015 avgjorde nämnden två principiellt viktiga fall avseende fråga om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. Nedan kommer att redogöras för avgörandena och samfundets styrelses vägledande uttalande i anledning av dessa.

6.3.1 Fallet med den smittade sommarnotarien¹⁴⁵

6.3.1.1 Bakgrund och grund för anmälan

Hösten 2015 meddelade Advokatsamfundets disciplinnämnd beslut i ett uppmärksammat avgörande som rörde fråga om jävssmitta, bland annat på grund av en biträdande jurists tidigare

¹⁴³ Se Peyron (2010) s. 102.

¹⁴⁴ Se D-2008/37.

¹⁴⁵ D-2015/1169.

sommarnotarieanställning hos motpartsbyrån. Målet rörde, i för arbetet mest relevanta delar, den anmälda advokaten, anmälande Bolag X, Bolag B, Advokatbyrå 1 (Byrå 1), Advokatbyrå 2 (Byrå 2) samt biträdande jurist A.

Bakgrunden var en skiljedomstvist mellan två bolag. Tvisten påkallades i slutet av år 2011, och fastställelsemeddelades i slutet av år 2014. Nytt skiljeförfarande om bland annat påföljder till följd av B:s fastställda avtalsbrott i en köprättslig fråga påkallades i juli 2015. Bolagen, bolag B och Bolag Y (tidigare ett dotterbolag till anmälande bolaget, Bolag X), företräddes av två av Sveriges största affärsjuridiska advokatbyråer, Byrå 1 och Byrå 2. En biträdande jurist, A, på den anmälda advokatbyrån, Byrå 1, hade sommaren 2012 varit anställd som sommarnotarie i Byrå 2:s tvistlösningsgrupp under cirka åtta veckor. Hon hade vid denna tid ännu inte erhållit juristexamen utan var fortfarande student. Anmälarsidan anförde sammanfattningsvis att A under sin sommarnotarietid registrerat 55 timmars arbete i tvisten och i samband med arbetet fått del av Bolag Y:s taktiska överväganden avseende tvisten. Hon sades även ha fått del av förtrolig information rörande skiljeförfarandena samt ha haft tillgång till samtliga Byrå 2:s akter i ärendet i form av Byrå 2:s elektroniska dokumenthanteringssystem. Hon ansågs därför av anmälarsidan omfattas av jävsbestämmelserna i VRGA 3.2.1 punkt 1 och punkt 4. Hon anfördes dessutom ha en uppenbar kvarvarande lojalitetsplikt gentemot Bolag Y. Till följd av smittoregeln i VRGA 3.5 skulle samtliga av A:s kollegor på Byrå 1 drabbas av jävet, däribland den advokat som antagit uppdraget att företräda Bolag B i det påkallade skiljeförfarandet. Advokaten anfördes, till följd av antagande av uppdraget, ha brutit mot god advokatsed.

6.3.1.2 Invändningar från anmäld advokat

Den anmälda advokaten invände mot påståendena, sammanfattningsvis genom att anföra att A varken mindes vad tvisten handlat om, vilka parter som varit inblandade eller vad hon utfört för arbetsuppgifter under sommarnotarietiden. A var inte advokat, hon saknade vid tiden för det utförda arbetet på Byrå 2 juristexamen, det hade gått tre år sedan sommarnotarieanställningen, hennes befattning med uppdraget hade varit ytterst begränsad och hon hade inte tillgodogjort sig någon information som eventuellt lämnats till henne. Dessutom avslutades den aktuella skiljetvisten redan i november 2014. Advokaten anförde att någon intressekonflikt för A enligt VRGA 3.2 inte var för handen, och i vart fall var undantag i VRGA 3.5 tillämpligt. Advokaten menade att det rimligen måste finnas någon form av kvalifikationskrav för när jävssmittoregeln slår in och att detta inte är uppfyllt här, med hänsyn till A:s ringa befattning med och information om ärendet och knappa kontakt med klienten. Advokaten argumenterade för att det skulle vara alltför långtgående att som kollega i jävssmittoreglernas mening inkludera en tillfälligt anställd sommarnotarie, som haft mycket mindre insyn i och befattning med ärendena än byråns advokater och anställda biträdande jurister.

6.3.1.3 Nämndens motivering och beslut

Nämnden angav i sitt beslut att A:s nuvarande anställning på Byrå 1 innebar att den anmälda advokaten inte kunnat åta sig ärende som ombud åt Bolag B gentemot Bolag Y i den fortsatta skiljetvisten. Detta med hänsyn till att A under sommarnotarietiden hos Byrå 2 arbetat med skiljetvisten mellan bolagen. Det hade inte någon betydelse för bedömningen att A vid arbetets utförande varit tidsbegränsat anställd, saknat juristexamen och sade sig inte komma ihåg någonting om arbetet med tvisten. Inte heller det faktum att A valt att under hösten 2015 avsluta sin anställning

hos Byrå 1 hade betydelse för bedömningen. Advokaten ansågs, genom att åta sig ärende att företräda Bolag B i den fortsatta skiljetvisten, ha åsidosatt sina förpliktelser som advokat och tilldelades av nämnden en erinran.

6.3.1.4 Jävssmitta även i anledning av secondment

Det kan kortfattat beläggas att ytterligare en jävsfråga, då med anledning av ett secondment,¹⁴⁶ behandlades i anmälan. Lena Frånstedt Lofalk förtydligar i intervju att de två delarna av avgörandet skulle ha resulterat i jävssmitta också behandlade var och en för sig. Frågan om secondment rörde en senior biträdande jurist på Byrå 1, E, som under del av sin anställning på Byrå 1 varit på secondment på halvtid hos Bolag C. Bolag C var vid tiden för den anmälda advokatens antagande av uppdraget moderbolag åt Byrå 1:s motpart, Bolag Y. Bolag C hade dessutom varit klient åt Byrå 1. Det behövde inte visas att E fått någon särskild kunskap om den aktuella tvisten mellan Bolag Y och Bolag B. Nämnden ansåg det tillräckligt att E genom secondmentuppdraget fått kunskap om Bolag Y:s affärsverksamhet. Att Bolag Y vid tiden för antagande av uppdraget alltså var dotterbolag åt Bolag C, och att E vid tiden för antagandet arbetade med den planerade försäljningen av Bolag Y, föranledde att ansvarig advokat på Byrå 1 brutit mot de etiska reglerna vid antagande av uppdraget, också på denna grund.

6.3.1.5 Slutsatser

Genom nämndens beslut kan slutsats dras att också kunskap förvärvat före dess att person erhållit juristexamen omfattas av reglerna om jävssmitta. Även kunskap förvärvat av jurist som hyrs ut av advokatbyrån kan föranleda smitta. Det krävs således från byråernas sida en noggrann kontroll av samtliga till byrån knutna jurister och advokater, avseende kunskap som dessa förvärvat såväl före som efter avlagd juristexamen. Avgörandet visar också på de komplexa jävsfrågor som kan uppstå då klient eller motpart har tillhörighet i en koncern eller i en intressegruppering, och de många gånger svåra bedömningar som har att göras för vart klient- eller motpartsgränsen går.

6.3.2 Fallet med den smittade biträdande juristen¹⁴⁷

6.3.2.1 Bakgrund och grund för anmälan

Kort tid efter sommarnotariefallet, vintern 2015, meddelade disciplinnämnden beslut i ytterligare ett uppmärksammat fall, angående en anmälan om intressekonflikt till följd av en biträdande jurists byråövergång. Även här var parterna affärsjuridiska byråer. Målet rörde, i för arbetet mest relevanta delar, de anmälda advokaterna, anmälande advokat, Bolag A, Bolag B, Advokatbyrå 1 (Byrå 1), Advokatbyrå 2 (Byrå 2) samt biträdande jurist C.

Bakgrunden var Byrå 1:s och Byrå 2:s representation av klienterna A respektive B i flera mål, varav ett rörande skadeståndsanspråk. C var en kortare tid anställd som biträdande jurist på Byrå 1, innan hon övergick till anställning som biträdande jurist på Byrå 2. C hade under anställningen på Byrå 1 utfört

¹⁴⁶ Secondment är en form av uthyrning där en biträdande jurist eller advokat tillfälligt lämnar advokatbyrå för arbete hos ett klientföretag eller annan som inte är advokat. Sveriges advokatsamfund, *PM angående utyrning av advokater och biträdande jurister, s.k. secondment*, Cirkulär nr 15/2013.

¹⁴⁷ D-2015/1644.

vissa arbetsuppgifter rörande skadeståndsmålet. I anmälan gjordes gällande att C:s befattning med skadeståndsmålet under sin tid hos Byrå 1 hade inneburit att hon fått del av förtrolig information om målets handläggning. Det anfördes att, vid C:s byte av byrå, en intressekonflikt uppstått för C i enlighet med VRGA artikel 3.2. Denna intressekonflikt ansågs av anmälsidan ha smittat också de anmälda advokaterna med stöd av bestämmelsen i VRGA artikel 3.5. Anmälaren hävdade med anledning härav att advokaterna var skyldiga att frånträda de pågående uppdragen. Här skall kort nämnas att en av de två anmälda advokaterna hade varit sjukskriven under den tid byråövergången skedde och att hon, då hon återkommit i tjänst, hade frånträtt uppdraget, varför anmälan mot henne lämnades utan åtgärd.

I anmälan utvecklades vidare att C under sin anställningstid hos Byrå 1 hade registrerat 7,5 timmars arbete i skadeståndsmålet, avseende rättsutredning i frågor om bland annat hur yrkanden i målet skulle framställas. Det poängterades vidare att det saknades kännedom om hur mycket övrig tid C lagt ned i ärendet. Hon hade i samband med arbetet haft tillgång till Byrå 1:s digitala akt avseende samtliga uppdrag från klient A, med förtrolig information såsom rättsutredningar för i målen väsentliga frågor och rådgivningsbrev till klienten angående byråns bedömning av tvistefrågor och av utgången i målen. Hon hade också beretts tillgång till handlingar som skulle kunna komma att inges som bevisning i målen samt dokumenterad korrespondens med klienten om processtaktiska överväganden. Hon hade dessutom diskuterat ärendet med i vart fall ansvarig advokat på Byrå 1. Anmälaren anförde att det med beaktande härav inte gick att utesluta att C vid utförande av uppdraget tagit del av för målen mycket känsligt material. Det bör också ha stått klart för C vid den tid hon utfört arbetet att motparten företrädde av advokater på Byrå 2. Intressekonflikten kunde inte heller, enligt anmälaren, avhjälpas genom att C avlägsnades från Byrå 2:s lokaler under viss tid, eller att Byrå 2 organiserades på så sätt att C hölls avskild från de anställda på byrån som engagerats i ärendet och från byråns IT-system.

6.3.2.2 Invändningar från anmäld advokat

Mot anmälan invändes att Byrå 2:s HR-avdelning innan C erbjudits anställning genomfört en sedvanlig utvärderingsprocess beträffande C, och att C:s anställningsavtal med Byrå 1 då varit okänt för Byrå 2. Byrå 2:s biträde av klient B i de olika tvisterna skall ha varit intensivt och omfattande, och skall ha inkluderat delvis mycket komplicerade frågor. Arbetet angavs, under tiden fram till dess att Byrå 1 först uppmärksammat Byrå 2 om den påstådda intressekonflikten, ha uppgått till knappt 850 arbetade timmar på fyra sammanhängande mål, varav cirka 220 timmar avsåg skadeståndsmålet. C uppgav att hon inte på något sätt varit insatt i ärendet, att hon i samband med rättsutredningen tagit del av en eller två böcker och något rättsfall och att den enda tid hon lagt på ärendet var den som registrerats. Hon hade inte diskuterat ärendet med någon annan på byrån än med den ansvariga advokaten, och då endast flyktigt i samband med tilldelningen av uppgiften och rapporteringen om denna. C kunde inte heller minnas att hon känt till att Byrå 2 var motpartsombud, och mindes knappt heller parternas namn. Den stämningsansökan som C skall ha tagit del av hade redan varit känd för Byrå 2. C:s befattning med ärendena hade varit av rent generisk art, och så ringa och ovidkommande att de inte resulterat i att hon erhållit någon förtrolig information om klienten som skulle kunna smitta advokat på Byrå 2. Även om smitta skulle anses föreligga, anfördes att de men B skulle orsakas om advokat på Byrå 2 tvingades frånträda uppdragen översteg de eventuella men A skulle orsakas om advokat på Byrå 2 kvarstod som ombud. Att byta ombud så sent under processen skulle innebära

betydande men för B i form av förlust av tid, kraft, pengar och rättssäkerhet. Den detaljkunskap som ombuden erhållit genom tidigare processer, och som var av högsta betydelse för B:s möjlighet att få sin sak rättvist prövad, skulle vid ett byte av ombud gå förlorad. Byrå 2:s advokatetiska förpliktelse mot B att fullgöra uppdraget skulle således, enligt Byrå 2, vid en intresseavvägning väga tyngre än A:s intresse av att byrån frånträdde uppdraget.

Anmälsarsidan replikerade bland annat med att de vägledande reglerna inte ger utrymme för en sådan intresseavvägning. Det ligger i sakens natur att advokats frånträde kan få långtgående konsekvenser för klienten, avseende såväl tid som kraft och pengar, i synnerhet vid tvister av detta slag. Anmälaren ansåg även att Byrå 2 vid C:s anställningsförfarande underlåtit att göra en sedvanlig jävskontroll, och att intressekonflikten annars inte alls skulle ha uppkommit.

6.3.2.3 Nämndens motivering och beslut

Nämnden ansåg att, till följd av C:s befattning med ärendet hos Byrå 1, intressekonflikt uppkommit för advokater på Byrå 2 i samband med C:s byråövergång. En intresseavvägning ansågs i detta fall inte leda till annan bedömning. Den av advokaterna som ännu inte hade frånträtt uppdraget hade därav åsidosatt sina förpliktelser som advokat, för vilket han tilldelades en erinran. Han blev genom avgörandet också skyldig att frånträda uppdraget.

6.3.2.4 Slutsatser

Avgörandet gav uttryck för en restriktiv tillämpning av den proportionalitetsbedömning som enligt ordalydelsen i VRGA skall göras vid situationer där advokaten kan tvingas frånträda ett pågående uppdrag. Att den smittade juristen registrerat ett fåtal timmar i ärendet och att uppdraget i övrigt pågått en längre tid med ett omfattande antal nedlagda timmar var inte tillräckligt för att klientens intresse av att få behålla sitt ombud under resterande del av processen skulle väga tyngre än risken för faktiskt jäv.

6.4 Advokatsamfundets styrelses vägledande uttalande angående intresseavvägning vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer

Avgörandena väckte uppmärksamhet i branschen. Reaktionerna bland branschens aktörer var blandade. Den kritik som riktades kom främst att bestå i att nämnden i avgörandet med den biträdande juristen inte på ett korrekt sätt tillämpat den proportionalitetsbedömning som enligt de vägledande reglerna skall göras vid frånträdande av pågående uppdrag, och att nämndens beslut därtill inte varit tillräckligt väl motiverat. Med anledning av den problematik som avgörandena resulterade i tillsattes på generalsekreterarens initiativ en arbetsgrupp som hade i uppgift att utreda hur de problem som avgörandena gav upphov till skulle lösas.¹⁴⁸ Arbetsgruppen framställde splittrade förslag, och kunde inte enas om en gemensam lösning. Majoriteten, representerad av några av de största affärsjuridiska byråerna, arbetade för en ordning som enligt Ramberg i realiteten skulle innebära ett systemskifte i synen på frågor om intressekonflikter och hur dessa skall behandlas. Förslaget skulle vid genomförande komma att alltmer öppna upp för användandet av så kallade kinesiska murar (*eng.*

¹⁴⁸ Ramberg, Anne, *Om kärnvärden och jävssmitta*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (4/2016) s. 4-5 (s. 5).

Chinese walls).¹⁴⁹ Minoriteten föreslog mindre ingripande åtgärder. Båda sidor önskade emellertid ett förtydligande av hur proportionalitetsbedömningen i samband med övergång till ny byrå skall genomföras.¹⁵⁰

I juni 2016 kom Advokatsamfundets styrelse som en följd av de två avgörandena och i enlighet med arbetsgruppens önskemål att avge ett vägledande uttalande. Uttalandet avser den intresseavvägning som skall göras vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer.¹⁵¹ Uttalandet rör fall där advokat, biträdande jurist, sommarnotarie eller juristpraktikant fått befattning med ett ärende på en tidigare byrå och sedan övergår till en annan byrå, och jäv uppkommer till följd av övergången.

Uttalandet berör endast fall av pågående uppdrag, reglerade i VRGA artikel 3.4.1. I dessa situationer skall enligt bestämmelsen göras en proportionalitetsbedömning, där klientens men av att uppdraget frånträds skall beaktas. Samfundets styrelse ger i uttalandet sex exempel på faktorer som kan medföra att den nya byrån trots jävet inte behöver frånträda det pågående uppdraget:

- Den uppkomna jävssituationen har inträffat trots att den nya byrån vid rekryteringen utfört de kontroller som skäligen kunnat begäras.
- Den nya byrån har därvid varit i god tro beträffande jävet.
- Det ärende som jävet träffar har handlagts av nya byrån under beaktansvärd tid och med användande av betydande resurser.
- Kostnaderna och olägenheterna för den klient på nya byrån som skulle drabbas av ett frånträde skulle vara oproportionerligt stora.
- Befattningen med det jävsgrundande ärendet på gamla byrån har varit av mindre omfattning och vederbörande har inte fått inblick i ärendespecifika uppgifter av starkt konfidentiell natur t.ex. bedömning av kritiska rätts- eller bevisfrågor, processtaktiska överväganden eller liknande.
- Betydande tid har gått mellan tjänstgöringen på gamla byrån och anställningen på den nya byrån.

6.5 Analys av aktörers upplevda effekter av de aktuella avgörandena och det vägledande uttalandet

De avgöranden och det vägledande uttalandet som behandlats ovan har som anförts väckt reaktioner hos flera affärsjuridiska byråer – i princip uteslutande byråer som tillhör de allra största. Det skall klargöras att det inte är en allmänt rådande uppfattning hos samtliga affärsjuridiska byråer att avgörandena är problematiska och att utgången i målen var överraskande. Också hos intervjuade aktörer har åsikterna om avgörandena och det vägledande uttalandet varit skiftande. Några aktörer har ansett att avgörandena inte varit några nyheter utan speglat vad som gällt sedan tidigare. Merparten av de intervjuade aktörerna, i synnerhet representanter från de allra största advokatbyråerna, upplever

¹⁴⁹ Kinesiska murar innebär i sammanhanget uppbyggande av effektiva informationsbarriärer inom en advokatbyrå. De kinesiska murarna kan antingen vara upprättade för ett särskilt ändamål, eller permanent inbyggda i advokatbyråns organisation och system. Se härom Lundblad, Claes, *Om advokaters affärsjuridiska intressekonflikter*, i Nord, Gunnar & Thorell, Per (red.), *Intressekonflikter och finansiella marknader* (2006) s. 288-314 (s. 309).

¹⁵⁰ Ramberg (Advokaten 4/2016) s. 5.

¹⁵¹ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 18/2016.

emellertid nuvarande rättsläge som problematiskt, även om graden av upplevd problematik varierar. Det vägledande uttalandet har visserligen nyanserat och på flera sätt förtydligat rättsläget, men det har också föranlett frågor om hur proportionalitetsbedömningen skall göras och hur jävskontroller skall kunna genomföras i enlighet med kärnvärdena. En kvarstående fråga är dessutom om rättsläget, med beaktande av avgörandena och det vägledande uttalandet, är anpassat nog för de största affärsjuridiska byråernas behov och framtida utmaningar.

6.5.1 Upplevda effekter till följd av nämndens avgöranden

6.5.1.1 Hårdare kontroller av sommarnotarier

Sommarnotariefallet anfördes överraskande av den anledning att det berörde en student, som vid sin första inblandning i ärendet ännu inte avlagt juristexamen, varför kretsen av potentiellt smittade jurister visade sig mer omfattande än många tidigare trott. Christoffer Monell menar att det nog inte var någon som trodde att det var helt fritt fram att anställa tidigare sommarnotarier som arbetat för motpartens ombud, då även sommarnotarien skulle kunna erhålla känslig information i ärendet. Det var dock sannolikt inte många som trodde att sommarnotarier skulle omfattas i så hög grad och att smittan skulle bli riktigt så långtgående som avgörandet gav uttryck för.

Sommarnotariefallet resulterade i att byråernas kontroller av nyanställda utökats till att omfatta också sådan kunskap som den nyanställda juristen förvärvat under tiden före avlagd juristexamen. Det har uttryckts oro över att nämnden underlåtit att göra en riktig konsekvensanalys av de effekter avgörandet medför. Flera av de största byråerna ställde sig, främst i perioden mellan avgörandet och det vägledande uttalandet, frågan om de överhuvudtaget skulle kunna ta in sommarnotarier längre, men även om det skulle gå att anställa jurister som varit sommarnotarier. ”Här är det allra mest synd om studenterna” menar Karin Cederblad, HR-ansvarig på Advokatfirman Vinge. ”Det är en så viktig del av utbildningen och många studenter använder sommarnotarietiden till att känna in vilken byrå man vill arbeta på i framtiden.” Denna aspekt berördes också under Advokatdagarna 2015, vilka ägde rum i tiden mellan det första och det andra avgörandet.¹⁵² Det uttrycktes då en oro över att rörligheten i branschen riskerar minska till följd av sommarnotariefallet. Risken finns att en kandidat som under studietiden varit flitig med praktik och då erhållit värdefulla kunskaper senare inte är rekryteringsbar på arbetsmarknaden. I diskussionen anfördes också önskemål om ett vägledande uttalande från Advokatsamfundet styrelse avseende vilken form av information som sommarnotarier inte skall erhålla för att smitta skall kunna undvikas.¹⁵³

Många byråer har efter avgörandena undvikit att involvera sommarnotarier i frågor om processtaktiska överläggningar och annan känslig information, samt begränsat sommarnotariernas arbetsuppgifter till frågor av endast generisk karaktär. Förutom denna medelväg finns två andra, alternativa lösningar, föreslagna av Lena Frånstedt Lofalk i intervju. Antingen undviker byrån helt att involvera sommarnotarien i ärenden som pågår under längre tid, för att skydda sommarnotarien och klienten från risken för jäv. Alternativt har byrån att ge sommarnotarien detaljerad information om ärendet, motparten och motpartens ombud. Detta för att så långt möjligt säkerställa att

¹⁵² Det bör observeras att parternas åsikter därav kan ha förändrats efter det andra avgörandet och efter samfundets styrelses vägledande uttalande från år 2016.

¹⁵³ Andersson, Knutson & Kvarntorp (Advokaten 9/2015) s. 43.

sommarnotarien blir medveten om när han eller hon riskerar orsaka jäv i en senare process. Den anmälande byrån kan i en eventuell framtida jävstvist då också påvisa att sommarnotarien bör ha varit medveten om att han eller hon under anställningstiden på den anmälande byrån erhållit jävsgrundande information.

Det har uttryckts intresse av att i Sverige införa en lösning liknande den som avgetts av det norska advokatsamfundet, Advokatforeningen, avseende problematiken kring sommarnotarier som under studietiden arbetar på olika advokatbyråer. Det norska samfundets etiska kommitté gav år 2012 ut ett vägledande uttalande angående frågor som uppstår till följd av juriststudenters arbete för flera olika advokatbyråer.¹⁵⁴ Kommittén poängterade i uttalandet att juriststudenter som arbetar på advokatbyrå inte omfattas direkt av de etiska reglerna om god advokatsed, och att de advokatetiska reglerna om intressekonflikter och tystnadsplikt då inte är bindande. Det klargörs att det förhållandet att en juriststudent först har arbetat på Byrå A och därefter arbetar på Byrå B inte medför hinder för Byrå B att anta uppdrag gentemot klienter till Byrå A. Däremot förtydligas i uttalandet att advokaten enligt de etiska reglerna är skyldig att tillse att de personer han eller hon engagerar i samband med advokatverksamheten följer samma tystnads- och diskretionsplikt som advokaten.¹⁵⁵ Det uppställs därav ett krav på att de studenter som arbetar på en advokatbyrå eller för en advokat undertecknar en skriftlig förklaring om tystnadsplikt. Det bör framhållas för studenten att han eller hon inte på byrån får involvera sig i ärenden som han eller hon har fått insyn i vid arbete på andra byråer. Likaså får studenten inte vid senare anställningar involvera sig i frågor som han eller hon fått insyn i under tiden på den nuvarande byrån.

6.5.1.2 Osäkerhet kring den intresseavvägning som skall göras

Avgörandet med den smittade biträdande juristen¹⁵⁶ befäste de farhågor som genom sommarnotariefallet¹⁵⁷ väckts om att reglerna om jävssmitta vid byråövergång skärpts i förhållande till många aktörers tidigare rådande uppfattning. Detta andra avgörande har upplevts ge uttryck för en alltför fyrkantig bedömning från nämndens sida. Tillräcklig hänsyn har inte tagits till omständigheterna i det enskilda fallet. Karin Ulberstad menar att en intresseavvägning i det andra avgörandet borde ha lett till en annan utgång. Disciplinnämnden har helt kort, och utan någon som helst motivering, konstaterat att en intresseavvägning inte leder till någon annan bedömning än att advokaten måste frånträda uppdragen. Att de uppdrag – domstolsprocesser – som advokaten tvingades frånträda till exempel pågått under flera år och att den tillträdande juristens tidigare befattning med ärendet för motparten huvudsakligen bestått i att titta på en generisk processrättslig fråga (för övrigt redan känd för den advokat som tvingades frånträda uppdraget) leder till slutsatsen att någon intresseavvägning inte kan ha skett. Uppfattningen delas av många andra som Karin Ulberstad diskuterat frågan med, däribland, som hon uppfattat det, företrädare för Advokatsamfundet.

¹⁵⁴ Advokatforeningen, Etikuttvalgets uttalelse av 21 mars 2012 (nr. 31.), *Jusstudenter som arbeider for flere ulike advokatfirma*.

¹⁵⁵ Se härom Regler for god advokatskikk, punkt 2.3.3.

¹⁵⁶ D-2015/1644.

¹⁵⁷ D-2015/1169.

Det bör visserligen inte accepteras att en jurist kan sitta på båda sidor i samma tvist, men att jävet skall smitta hela byrån upplevs som mycket långtgående. Christoffer Monell anför att det med ett sådant rättsläge kommer att bli svårt för de större byråerna att rekrytera nya jurister och att det riskerar skapa inläsningseffekter för biträdande jurister.

Det är emellertid förknippat med svårigheter att veta hur mycket information och kunskap som den jävige personen förvärvat i samband med det tidigare uppdraget. Registrerad tid behöver inte vara detsamma som arbetad tid. En person som arbetat endast en kortare tid i ett ärende kan dessutom redan härigenom ha fått kännedom om känslig information och centrala dokument av betydelse för ärendet. Detta poängteras i intervju med Lena Frånstedt Lofalk, som förtydligar att det inte går att titta på antal timmar personen har arbetat i ärendet – det handlar om förvärvad kunskap. Lena Frånstedt Lofalk påtalar vidare att det är den anmälade parten som har bevisbördan för att den jävige juristen förvärvat sådan relevant kunskap, och att den anmälade byrån i sommarnotariefallet kunde påvisa vad sommarnotarien arbetat med och därigenom uppfyllde sin bevisbörda.

6.5.2 Upplevda effekter till följd av samfundets styrelses vägledande uttalande

Perioden mellan avgörandena och Advokatsamfundets styrelses vägledande uttalande präglades till viss del av osäkerhet kring hur avgörandena skulle förstås. Avgörandena gav, som Johan Myrén uttryckt det, upphov till frågor mer av branschkaraktär än kopplade till några få byråer. Det efterföljande, vägledande uttalandet från samfundets styrelse kom att nyansera och förtydliga rättsläget i flera avseenden. Flera av de intervjuade aktörerna har uppfattat uttalandet som en uppluckring från samfundets sida av den stränga hållning som avgörandena gav uttryck för. Den proportionalitetsbedömning som redan enligt tidigare gällande vägledande regler och kommentarer har att tillämpas i frågor om intressekonflikt vid pågående uppdrag bekräftades och förstärktes genom uttalandet. Andra har sett uttalandet som ett rent förtydligande av vad som redan gäller till följd av avgörandena.

Uttalandet gav emellertid inte svar på samtliga av byråernas frågor. Inledningsvis kan anföras att uttalandet tar sikte enbart på situationer där jäv redan uppkommit. Det saknas anvisningar om hur byråer skall agera för att redan initialt säkerställa att jäviga personer inte rekryteras. Karin Ulberstad påtalar att byråerna behöver vägledning i hur de skall genomföra de kontroller som behövs för att undvika att intressekonflikter alls uppkommer. Det har vidare anförts att de faktorer som räknas upp i det vägledande uttalandet är svårtolkade i flera hänseenden, bland annat angående vad som krävs för att byråerna skall uppfylla kravet på skäligen genomförda kontroller. Karin Cederblad menar att *skäligen kontroller* är ett begrepp väldigt fritt för tolkning, vilket kan föranleda svåra bedömningar hos byråerna.

De i uttalandet uppräknade faktorerna har följaktligen ansetts svårtillämpade. Det är problematiskt att på förhand förvissa sig om att faktorerna är i tillräckligt hög grad uppfyllda och att det trots potentiellt jäv är tillåtet att fortsätta uppdraget. Vid denna sorts frågor kommer det emellertid i viss mån alltid att krävas individuella prövningar av omständigheterna i det enskilda fallet, varför det är svårt att kräva en mycket hög grad av tydlighet. Så stort tolkningsutrymme som nu råder är emellertid inte önskvärt ur ett förutsebarhetsperspektiv.

6.5.3 Problematiken kring genomförandet av korrekta jävskontroller

I kvarlevorna av de ovan redogjorda avgörandena och det vägledande uttalandet finns en fråga som många byråer anför särskilt viktig att få vägledning i. Denna gäller de jävskontroller som genomförs vid antagande av nya uppdrag och nya klienter såväl som vid nyrekrytering. Det är av oerhörd vikt att byråerna företar noggranna kontroller som samtidigt innebär att tystnadsplikten respekteras. Liksom Lena Frånstedt Lofalk påtalar i intervju kan det vid rekrytering vara en god idé att fråga juristen om han eller hon vet om att han eller hon har arbetat i ett ärende där den nya byrån företräder motparten. Frågan bör också ställas om han eller hon är medveten om att han eller hon bär på kunskap som kan göra att den nya byrån tvingas frånträda ett pågående uppdrag om övergång sker. Kontrollerna prickar då de mest väsentliga frågorna, samtidigt som juristens tystnadsplikt respekteras. Denna metod är ofta tillämpad hos byråerna, och nämns i intervju med representanter för såväl Vinge som Mannheimer Swartling och Lindahl. Sådana frågor är emellertid av subjektiv karaktär, då de avgörs av vad juristen minns men också av om han eller hon i samtliga ärenden faktiskt fått veta vem motparten är. Lena Frånstedt Lofalk rekommenderar vidare att, om juristen inte känner till att det skulle kunna uppstå problem på grund av dennes tidigare ärenden, den byrå som överväger att rekrytera juristen också vänder sig till andra på byrån. Frågan bör då lyftas om någon av dem upplever att det skulle kunna medföra problem avseende något av deras ärenden om juristen anställs. På så sätt kan, om än inte en gardering, i vart fall en säkrare kontroll genomföras, i det att fler än juristens egna upplevelser vägs in i bedömningen. Den detaljinformation om juristens samtliga tidigare klienter som skulle behövas för att kunna genomföra en optimal jävskontroll kan till följd av juristens tystnadsplikt inte efterfrågas.

6.5.4 En del problem lösta – men många återstår

Sammanfattningsvis kan anföras att avgörandena gett upphov till skiftande reaktioner hos aktörer, vilket syns också i intervjuerna. Den kritik som riktats mot nämndens beslut har som nämnts i huvudsak kommit från några av de allra största affärsjuridiska advokatbyråerna. Uttalandet var ett steg i riktning mot ett mer klarlagt rättsläge, men många frågetecken behöver alltså rätas ut. En stor del av byråernas obesvarade frågor kretsar kring jävskontroller. Osäkerhet råder kring hur dessa skall genomföras på ett sätt som gör att byråerna erhåller tillräcklig information, samtidigt som tystnadsplikten respekteras. Det är också problematiskt att jävskontrollen i mångt och mycket avgörs av juristens subjektiva bedömning, baserad på dennes minne, faktiska kunskap och vilja att berätta vad han eller hon vet. Det behövs också ett förtydligande avseende vad för sorts information som byråerna kan ge sommarnotarier och inte, för att undvika att sommarnotarierna senare smittas. Välkommet hade även varit ett förtydligande av vad som krävs för att byråerna skall anses ha uppfyllt det i uttalandet uppställda kravet på genomförande av de kontroller som skäligen kunnat begäras av dem.

Det finns av byråernas reaktioner att döma fog för att ifrågasätta om nuvarande reglering på samtliga plan är tillräckligt anpassad för att möta de största svenska affärsjuridiska advokatbyråernas utveckling och framtida utmaningar. I utländska rättssystem, såsom det amerikanska och det engelska, har införts en rad lösningar på problematiken kring jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. Tre sådana lösningar kommer i nästkommande kapitel, kapitel 7, att lyftas fram och analyseras ur ett svenskt perspektiv.

7. EN KOMPARATIV ANALYS AV DEN AMERIKANSKA OCH ENGELSKA REGLERINGEN PÅ OMRÅDET I FÖRHÅLLANDE TILL DEN SVENSKA REGLERINGEN

Detta avsnitt är ägnat att ge en inblick i de etiska regelverk som styr amerikanska och engelska advokaters verksamhet i frågor avseende jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer, och hur dessa regler förhåller sig till den svenska regleringen. Inledningsvis skall för varje system presenteras en kortare översikt över organisationerna bakom reglerna och hur ländernas jävsregler är utformade. Därefter analyseras kring de betydande skillnader som råder mellan systemen avseende frågor om jävssmitta vid byråövergång. Slutligen görs en analys av de reella möjligheterna att lyfta alternativa lösningar från amerikansk och engelsk rätt in i det svenska systemet.

Med beaktande av de kulturella, politiska och sociala skillnader som råder mellan systemen är det naturligen behäftat med en rad problem att förespråka ett i Sverige alltför långt efterliknande av de amerikanska och engelska reglerna. Det står dock klart att dessa länders regler påverkar även svenska byråer och svensk reglering.¹⁵⁸ Det är därav naturligt att hävda att viss inspiration kan hämtas från dessa länders rättssystem, om än modifierad till att fungera i det svenska systemet. I den komparativa analysen har som anförts tidigare använts Alan Watsons teori om rättstransplantationer och de med grund i denna teori tämligen stora möjligheterna att, trots de många olikheter som råder mellan systemen, hämta inspiration och argument från utländsk rätt.¹⁵⁹

7.1 De etiska reglerna om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer i amerikansk rätt

7.1.1 USA – advokatetikens hemland

USA beskrivs ofta som advokatetikens hemland, dels med beaktande av landets många och inflytelserika advokater,¹⁶⁰ men också med anledning av traditionen hos amerikanska jurister att ägna sig åt advokatetiska frågor.¹⁶¹ Alabama, den första amerikanska delstaten att utfärda skrivna advokatetiska regler, utfärdade dessa redan år 1880.¹⁶² Det idag överlägset största och mest inflytelserika amerikanska advokatsamfundet, American Bar Association (ABA) bildades redan år 1878 av 75 advokater från 20 olika delstater.¹⁶³ År 1908 utfärdade ABA USA:s första nationella advokatetiska regelverk.¹⁶⁴ ABA beskriver sig själv som en nationell representant för det juridiska yrket, och har som huvudsakligt uppdrag att tjäna sina medlemmar, yrket och allmänheten genom att

¹⁵⁸ Se härom kapitel 1.3.3 ovan.

¹⁵⁹ Se mer utförligt om Alan Watsons teori om rättstransplantationer i kapitel 1.5 ovan.

¹⁶⁰ Begreppet ”advokat” motsvarar i kapitel 7.1 begreppet ”lawyer”.

¹⁶¹ Ebervall (2002) s. 49.

¹⁶² Ebervall (2002) s. 50.

¹⁶³ American Bar Association, *History of the American Bar Association*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/history.html (hämtad 2016-09-27).

¹⁶⁴ American Bar Association, *ABA Timeline*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/timeline.html (hämtad 2016-11-23).

försvara friheten och rättvisan.¹⁶⁵ Det finns inte något uppställt krav på advokater att vara medlemmar i ABA. De flesta delstatssamfund är emellertid på olika sätt kopplade till ABA, som har ett stort inflytande över såväl det amerikanska advokatståndet som juristutbildningen och det advokatetiska regelverket.¹⁶⁶

I USA utformas de etiska regler som är bindande för advokater primärt av varje delstat för sig. Varje delstat har ett statligt samfund. Ofta finns i respektive delstat, förutom det statliga samfundet, ett eller flera ytterligare samfund. Amerikanska domstolar har med stöd i lag befogenhet att besluta i frågor om advokaters yrkesutövning. Det råder vissa skillnader mellan delstaternas system men de advokatetiska reglerna utarbetas generellt genom förslag lämnade av ABA, vilka sedan prövas och eventuellt promulgeras av respektive delstats högsta domstol. Advokat måste vid utövande av sin advokatverksamhet följa de etiska regler som utfärdats i den delstat advokaten är verksam. Om reglerna överträds riskerar advokaten att förlora sin yrkeslicens. Detta innebär i praktiken ett yrkesförbud, då det i USA råder advokatmonopol.¹⁶⁷

ABA har utvecklat sina egna etiska regler, ABA Model Rules of Professional Conduct.¹⁶⁸ Dessa är, som anförts ovan, vägledande vid många delstaters arbete i att ta fram egna etiska regler, varför de får stor påverkan på advokater i flertalet amerikanska delstater. Majoriteten av landets delstater tillämpar idag Model Rules som bas för sina egna yrkesetiska regler,¹⁶⁹ varför det är av intresse att i sammanhanget studera dessa modellregler vidare. I Model Rules återfinns bestämmelser om intressekonflikter i artikel 1.7-1.10, samt bestämmelser om advokatens tystnadsplikt i artikel 1.6.

7.1.2 Intressekonflikt i förhållande till befintlig klient

Reglering kring intressekonflikter i förhållande till befintliga klienter återfinns primärt i Model Rules of Professional Conduct artikel 1.7. Advokaten får som utgångspunkt inte företräda en klient om intressekonflikt uppstår till följd av företräddandet. Intressekonflikt inträffar om advokatens företräddande av klienten skulle vara direkt skadligt för en annan av advokatens klienter. Intressekonflikt uppstår också om det finns en betydande risk för att advokatens företräddande av en eller flera klienter i väsentlig mån kommer att begränsas till följd av advokatens personliga intressen eller på grund av advokatens ansvar gentemot annan nuvarande klient, tidigare klient eller tredje part.¹⁷⁰ Undantag föreligger i vissa fall, då advokaten kan företräda klienten trots rådande intressekonflikt. Detta förutsatt att advokaten har skälig anledning att tro att han eller hon kommer att kunna företräda samtliga berörda klienter på ett kompetent och omsorgsfullt sätt. Företräddandet skall inte hindras genom lag. Företräddandet skall inte heller handla om anspråk från en av klienterna gentemot en annan av advokatens klienter i samma tvist eller annat domstolsförfarande. Varje berörd

¹⁶⁵ American Bar Association, *ABA Mission and Goals*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/aba-mission-goals.html (hämtad 2016-09-27).

¹⁶⁶ Se härom Ebervall (2002) s. 49-51.

¹⁶⁷ Ebervall (2002) s. 51.

¹⁶⁸ Nedan kommer, när refereras till Model Rules of Professional Conduct, att åsyftas den version vars senaste ändringar antogs i augusti 2016.

¹⁶⁹ American Bar Association, *Model Rules of Professional Conduct*, http://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct.html (hämtad 2016-09-29).

¹⁷⁰ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.7 (a) (1) – (2).

klient skall också ge sitt informerade samtycke till företräddandet, bekräftat i en skriftlig handling.¹⁷¹ De berörda klienterna kan således i många fall ge sitt informerade samtycke till att advokaten företräder dem båda trots att klienterna visserligen har vissa motstridiga intressen. Den kostnad det skulle medföra att förlora advokaten kan vara en större olägenhet för klienterna än att en intressekonflikt föreligger.¹⁷² För att informerat samtycke skall föreligga krävs att varje berörd klient informeras om för situationen relevanta omständigheter och om de väsentliga risker företräddandet medför, samt om rimliga alternativa lösningar. I övrigt får konfliktens karaktär och de risker konflikten medför avgöra hur mycket information som behöver lämnas till den samtyckande parten. Även partens tidigare erfarenhet av juridiska ärenden och av beslutsfattande liknande detta kan spela in vid bedömningen av samtyckets giltighet, liksom om den samtyckande vid samtyckesfrågan representeras av annat, oberoende ombud.¹⁷³

I artikel 1.8 föreskrivs om några särskilt angivna situationer då intressekonflikt föreligger till följd av advokatens agerande. I några avseenden kan den berörda klientens informerade samtycke, ensamt eller i kombination med andra villkor, trots föreliggande intressekonflikt göra att advokaten tillåts företräda klienten.

7.1.3 Intressekonflikt i förhållande till tidigare klient

Advokaten får enligt artikel 1.9 som utgångspunkt inte företräda en person i samma ärende eller ett i allt väsentligt relaterat ärende för vilket han eller hon företrätt en tidigare klient, om denna persons intressen till betydande del strider mot den tidigare klientens intressen. Undantag gäller dock om den tidigare klienten gett sitt informerade samtycke till företräddandet, med en skriftlig bekräftelse härom.¹⁷⁴

En advokat som tidigare arbetat på en byrå, där byrån företrätt en klient i ett visst ärende, får som utgångspunkt på den nya byrån inte avsiktligt företräda en person i samma eller ett i allt väsentligt relaterat ärende. Detta om personerna har väsentligen motstridiga intressen och advokaten i sitt tidigare arbete mottagit för saken viktig information, som skyddas av tystnadsplikten gentemot klient. Hindret kan emellertid kringgås genom att den tidigare klienten ger sitt informerade samtycke till företräddandet, och skriftligen bekräftar detta.¹⁷⁵ I kommentaren redogörs för tre delvis motstridiga intressen, vilka måste tas i beaktande vid prövning av om en intressekonflikt skall anses föreligga på grund av den tidigare byråns uppdrag. Hänsyn skall tas till den tidigare byråns klients intresse av att lojalitetsplikten gentemot denne inte äventyras, men också till andra parter intresse av skäligena möjligheter att välja och byta juridisk rådgivare. Advokatens möjligheter att byta byrå och att ta sig an klienter på den nya byrån måste också beaktas. Vidare stadgas att det i sammanhanget bör framhållas att många advokater idag arbetar i byråform, att det är många som i någon mån begränsar sin verksamhet till ett visst område och att en stor del av advokaterna byter byrå ett flertal gånger under sin karriär.¹⁷⁶

¹⁷¹ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.7 (b) (1) – (4).

¹⁷² Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.7 (19).

¹⁷³ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.7 (18) samt Rule 1.0 (e) och Comment on Rule 1.0 (6).

¹⁷⁴ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.9 (a).

¹⁷⁵ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.9 (b) (1) – (2).

¹⁷⁶ Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.9 (4).

Advokaten får slutligen inte heller, med några få undantag, använda eller röja information som är relaterad till tidigare klient hos advokaten, hos advokatens nuvarande byrå eller hos advokatens tidigare byrå, om detta är till nackdel för den tidigare klienten.¹⁷⁷

7.1.4 Generella regler om jävssmitta

I artikel 1.10 återfinns de för arbetet centrala bestämmelserna om intressekonflikter till följd av jävssmitta. Utgångspunkten är att en advokat som arbetar på en byrå och som är förhindrad att företräda klient på grund av intressekonflikt enligt artikel 1.7 eller 1.9 smittar också byråns övriga advokater med jävet. Denna bestämmelse innebär att lojalitetsplikten gentemot klient för en på byrån arbetande advokat tillskrivs också byråns övriga advokater.¹⁷⁸ Det föreligger emellertid ett antal undantag som begränsar de situationer där en persons jäv smittar också resterande del av byrån.

7.1.4.1 Omfattningen av bestämmelsen om jävssmitta

I kommentaren till bestämmelsen anges att jäv inte smittar resterande byrån i de fall den jävige personen är en juristassistent, juridisk sekreterare eller annan person som inte är advokat. I kommentaren stadgas vidare att smitta inte heller uppstår om den advokat som är förhindrad att företräda klienten har förhindrats på grund av händelser som inträffat innan dess att personen blivit advokat. Som exempel nämns arbete som personen utfört som juriststudent. Det fordras emellertid vanligtvis, om smitta skall undvikas, att dessa personer avskärmas från ärendet och inte på något sätt medverkar personligen i saken. Detta med syfte att undvika spridande av konfidentiell information.¹⁷⁹

7.1.4.2 Undantag från jävssmitta

I de fall hinder mot att företräda klient uppkommit till följd av personliga intressen hos advokaten, och dessa hinder inte innebär en betydande risk för att byråns övriga advokater i väsentlig mån begränsas att företräda klienten, kan uppdraget antas av annan advokat på byrån.¹⁸⁰ Vidare föreligger undantag från jävssmitta i vissa fall där jäv uppstått till följd av den jävige advokatens anknytning till en tidigare advokatbyrå.¹⁸¹ Inledningsvis måste, för att undantag skall föreligga, den jävige advokaten i god tid avskärmas från allt deltagande i ärendet och han eller hon får inte ta del av arvodet härav. Ett skriftligt meddelande om företagna avskärningsåtgärder skall omgående lämnas till samtliga berörda tidigare klienter, i syfte att möjliggöra för dessa att försäkra sig om att avskärmningen skett i enlighet med reglerna.¹⁸² Är kriterierna för hur avskärmningen skall genomföras uppfyllda, krävs således inte ens att den tidigare klienten lämnat sitt informerade samtycke till företräddandet för att undantag mot

¹⁷⁷ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.9 (c) (1) – (2).

¹⁷⁸ Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.10 (2).

¹⁷⁹ Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.10 (4). Se även definitionen av avskärmad, Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.0 (k) Avskärmad definieras i detta sammanhang som isolering av en advokat från någon delaktighet i ett ärende genom att i god tid inrätta förfaranden inom byrån som, med beaktan av omständigheterna, skäligen får anses tillräckliga för att skydda information som den isolerade advokaten är skyldig att skydda, enligt dessa regler eller annan lag.

¹⁸⁰ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (a) (1).

¹⁸¹ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (a) (2) (i) – (iii).

¹⁸² För en mer detaljerad beskrivning av kraven på meddelandets innehåll, samt om de intyg som skall lämnas kontinuerligt, se vidare i Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (a) (2) (ii) – (iii) samt Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.10 (9) – (10).

jävssmitta skall föreligga. Det nämns dock i kommentaren att, också i de fall avskärningsmekanismer införts, domstolar kan komma att överväga även ytterligare faktorer vid bedömningen av om en advokat skall behöva frånträda ett uppdrag eller inte.¹⁸³

7.1.4.3 Inhämtande av berörda klienters informerade samtycke

Belysas skall slutligen berörda klienters möjligheter att samtycka till att advokat får anta ett uppdrag trots att jävssmitta inträtt enligt någon av ovanstående bestämmelser. Villkoren för att erhålla giltigt informerat samtycke är här desamma som vid samtycke i förhållande till intressekonflikt för nuvarande klienter enligt artikel 1.7. Det krävs således, förutom informerat samtycke och skriftlig bekräftelse härom från samtliga berörda klienter, att den advokat som skall företräda klienten eller klienterna har skäl att tro att han eller hon kan göra detta på ett lämpligt sätt. Företräddandet får inte förhindras av lag och det nya uppdraget får inte involvera ett anspråk mot någon annan av advokatens övriga klienter i samma tvist eller i ett annat domstolsförfarande.¹⁸⁴

7.2 De etiska reglerna om jävssmitta vid byråövergång i engelsk rätt

7.2.1 De etiska reglerna på frammarsch

I England och Wales kan benämningen *lawyer* innebära två vitt skilda roller – *solicitor* alternativt *barrister*. Etiska regler om advokatverksamhet har införts separat för vardera inriktning. Barristers är specialiserade juridiska rådgivare och rättssalsadvokater, med särskild kunskap om och erfarenhet av domstolsförfarandet. Det är endast barristers och kvalificerade *solicitors* som får företräda klienter i de högre domstolarna.¹⁸⁵ *Solicitors* sköter det dagliga juridiska arbetet.¹⁸⁶

Det engelska advokatycket är, för vad som är känt, västvärldens äldsta och sannolikt bäst bevarade advokatroll.¹⁸⁷ Trots advokatyckets långa tradition i England saknades länge skrivna advokatetiska regler och en kritisk granskning av advokatverksamheten från utomstående. De första skrivna reglerna för *solicitors* gavs ut år 1960,¹⁸⁸ och för barristers dröjde det ända till år 1998 innan de yrkesetiska principerna blev skriftligt reglerade.¹⁸⁹ Att det tog så lång tid beror sannolikt på advokatyckets status i England. Den engelska advokat kåren var länge ett mycket slutet skrå, där självreglering togs för självklart och en kritisk granskning utifrån var ovälkommen. I takt med moderniseringen och demokratiseringen av det engelska samhället har advokat kåren ihop med andra maktspelare under de senaste decennierna blivit föremål för kritisk granskning på ett sätt som tidigare varit otänkbart.¹⁹⁰

¹⁸³ Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.10 (7).

¹⁸⁴ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (c) och Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.7 (b).

¹⁸⁵ The Bar Council, *About barristers*, <http://www.barcouncil.org.uk/about-the-bar/about-barristers/> (hämtad 2016-10-06) och The Law Society, *Legal professionals – who does what?* under rubriken ”Solicitor”, <http://www.lawsociety.org.uk/for-the-public/legal-professionals-who-does-what/#J> (hämtad 2016-10-06).

¹⁸⁶ The Law Society, *Legal professionals – who does what?* under rubriken ”Solicitor”, <https://www.lawsociety.org.uk/for-the-public/legal-professionals-who-does-what/#J> (hämtad 2016-10-06).

¹⁸⁷ Ebervall (2002) s. 54.

¹⁸⁸ Sir Thomas Lund gav år 1960 ut ”A Guide to the Professional Conduct and Etiquette of Solicitors”, Ebervall (2002) s. 54.

¹⁸⁹ The General Council of the Bar of England and Wales (Bar Council) antog år 1998 regelverket Code of Conduct of the Bar of England and Wales (Bar Code), Ebervall (2002) s. 54.

¹⁹⁰ Ebervall (2002) s. 53.

7.2.2 Etiska regler för barristers

Barristers i England och Wales representeras av The General Council of The Bar (The Bar Council), vars verksamhet och befogenheter har stöd i engelsk lag.¹⁹¹ The Bar Council har delegerat till det självständiga organet Bar Standards Board att utfärda etiska regler för solicitors. Dessa regler återfinns i Bar Standards Board Handbook.¹⁹² Barristers utgör en liten andel av de i England och Wales praktiskt verksamma advokaterna.¹⁹³ Barristern har också en unik ställning genom en mycket starkare lojalitetsplikt gentemot domstolen och själva rättsprocessen än vad solicitorn har.¹⁹⁴ Försiktighet bör därför vidtas mot alltför långtgående jämförelser mellan de etiska reglerna för barristers och regler i andra advokatetiska regelverk. Då barristers regelverk väsentligen bygger på samma kärnvärden som det svenska regelverket är det alltså av intresse att i vart fall kort redogöra för barristers regelverk. Därefter läggs större vikt vid de på senare år flitigt debatterade etiska reglerna för solicitors.

Några av de grundläggande kärnvärden som även barristers skall efterleva är skyldigheten att agera för klientens bästa, skyldigheten att upprätthålla oberoendet samt plikten att bevara varje klients affärer konfidentiella.¹⁹⁵ I reglerna om intressekonflikter föreskrivs i huvuddrag att en barrister inte får anta ett uppdrag om det föreligger en intressekonflikt mellan barristers egna intressen och den blivande klientens intressen i det specifika ärendet. Barristern får inte heller anta ett uppdrag om det föreligger en intressekonflikt mellan den tilltänkta klienten och en eller flera av barristers tidigare eller nuvarande klienter i det specifika ärendet. Undantag härifrån kan dock göras om samtliga i ärendet berörda klienter ger sitt informerade samtycke till att barristern antar uppdraget. Uppdrag får inte heller antas om det föreligger en väsentlig risk för att konfidentiell information som barristern i förhållande till tidigare klient, nuvarande klient eller annan person är skyldig att hålla hemlig kommer att ha betydelse i ärendet. Om den person för vilken skyldigheten föreligger ger sitt informerade samtycke till att informationen avslöjas, är det emellertid alltså tillåtet att anta det nya uppdraget.¹⁹⁶

Barristers är vanligtvis egenanställda och, i syfte att dela på administrativa kostnader, organiserade i olika *chambers*.¹⁹⁷ Regleringen kring intressekonflikter inom chambers är ytterst sparsam. Det föreskrivs dock att lämpliga åtgärder skall vidtas inom respektive chamber för att hantera intressekonflikter och

¹⁹¹ Se Legal Services Act 2007, som reglerar marknaden för juridiska tjänster i England och Wales, Schedule 4, Part 1, Pt. 1 Table.

¹⁹² The Bar Standards Board Handbook, 2nd Edition – April 2015.

¹⁹³ År 2015 var siffran för praktiskt verksamma barristers i England och Wales knappt 16 000 stycken, att jämföra med vid samma tid runt 130 000 praktiskt verksamma solicitors. Se härom Bar Standards Board, *Practising barrister statistics*, <https://www.barstandardsboard.org.uk/media-centre/research-and-statistics/statistics/practising-barrister-statistics/> (hämtad 2016-10-06) och Solicitors Regulation Authority, *Regulated population statistics*, http://www.sra.org.uk/sra/how-we-work/reports/data/population_solicitors.page (hämtad 2016-10-06).

¹⁹⁴ Se Bar Standards Board Handbook, Part 2, The Code of Conduct, B – The core duties, Rule CD 1 och C – The conduct rules, Rule C1 – You and the Court. Se härom även Ramberg, Anne, *Etik i Advokatverksamheten*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (2/2008) s. 4-5 (s. 5).

¹⁹⁵ Se Bar Standards Board Handbook, Part 2, The Code of Conduct, B – The core duties, Rule CD 2, CD 4 och CD 6.

¹⁹⁶ Se härom Bar Standards Board Handbook, Part 2, The Code of Conduct, C – The conduct rules, Rule C21 och Guidance on Rule C21, gC69.

¹⁹⁷ Se härom Chambers and partners, *UK Bar, Chambers UK Bar*, <http://www.chambersandpartners.com/guide/uk-bar/14> (hämtad 2016-10-07).

för att säkerställa att information om klienters affärer hålls hemlig.¹⁹⁸ I kommentaren till etiska regler om god advokatsed för europeiska advokater, utfärdade av The Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) föreskrivs uttryckligen att det i chambers, inom vilka varje barrister företräder sina respektive klienter individuellt, är tillåtet för olika barristers att företräda klienter med motstridiga intressen.¹⁹⁹ Det görs således i detta sammanhang ett långtgående undantag från reglerna om jävssmitta inom samma organisation.

7.2.3 Etiska regler för solicitors

7.2.3.1 *The SRA Code of Conduct*

Organisationen The Law Society representerar och assisterar landets solicitors. The Law Societys verksamhet och befogenheter har stöd i engelsk lag.²⁰⁰ Det självständiga organet Solicitors Regulation Authority (SRA) har sedan år 2007 delegerats tillsyn över solicitors verksamhet. Ändamålet med SRA:s tillsyn är att skydda allmänheten genom att tillförsäkra att solicitors håller en hög standard samt att agera när det finns risk för att uppställda regler inte efterlevs.²⁰¹ De yrkesetiska reglerna för solicitors och deras anställda, The SRA Code of Conduct,²⁰² infördes av SRA och trädde i kraft år 2011.²⁰³ De grundläggande principer som den efterföljande regleringen bygger på stadgas i reglernas inledande kapitel. Av relevans för detta arbete är främst solicitors skyldighet att inte låta sitt oberoende äventyras, samt plikten att agera för varje klients bästa.²⁰⁴

7.2.3.2 *Grundläggande regler om intressekonflikter*

Reglering kring intressekonflikter återfinns primärt i SRA Code of Conduct kapitel 3. Reglerna omfattar i huvudsak hela den byrå där solicitorn är verksam²⁰⁵ och med klient åsyftas i reglerna som utgångspunkt såväl nuvarande som tidigare klient.²⁰⁶ Reglerna skiljer mellan två typer av intressekonflikter. Egen intressekonflikt innebär sådana konflikter som rör motstridiga intressen mellan någon av byråns solicitors och dennes klienter i samma eller relaterade ärenden. Klientkonflikt innebär konflikter som rör motstridiga intressen mellan två eller flera av solicitors klienter i samma eller relaterade ärenden. Det är enligt reglerna aldrig tillåtet att företräda en klient i ett uppdrag där det finns en egen intressekonflikt eller en väsentlig risk för sådan. Vid fråga om klientkonflikt eller en väsentlig risk för sådan är utgångspunkten fortsatt att företräddande av båda eller alla klienter inte är tillåtet. Det finns emellertid vissa begränsade undantag från detta förbud. Vid bedömning av om

¹⁹⁸ Rule C89 paragraph 5.

¹⁹⁹ Se Code of Conduct for European Lawyers, Commentary on Article 3.2.

²⁰⁰ Se Legal Services Act 2007, som reglerar marknaden för juridiska tjänster i England och Wales, Schedule 4, Part 1, Pt. 1 Table.

²⁰¹ Solicitors Regulation Authority, *How we work*, <http://www.sra.org.uk/sra/how-we-work.page> (hämtad 2016-10-07).

²⁰² Den version som kommer att refereras till nedan är SRA Code of Conduct 2011, Version 17, publicerad den 12 augusti 2016.

²⁰³ Introduction to the SRA Code of Conduct, under rubriken "Preamble".

²⁰⁴ Introduction to the SRA Code of Conduct, under rubriken "The principles".

²⁰⁵ Se härom SRA Code of Conduct, Chapter 3, under rubriken "In-house practice".

²⁰⁶ Se härom SRA Code of Conduct, Chapter 3, Glossary to "client".

undantag är tillämpligt skall enligt regeln den viktigaste faktorn vara varje berörd klients bästa och i synnerhet huruvida fördelarna med företräddandet överväger riskerna.²⁰⁷

7.2.3.3 *Inhämtande av berörda klienters informerade samtycke*

Det föreligger således några undantag som resulterar i att samma byrå, trots klientkonflikt, under iakttagande av lämpliga skyddsåtgärder kan tillåtas företräda bägge eller alla klienter.²⁰⁸ Då klientkonflikt föreligger och klienterna har ett väsentligen gemensamt intresse²⁰⁹ i ett ärende eller i en specifik del av ett ärende är det under vissa angivna förutsättningar tillåtet för samma byrå att företräda bägge eller alla klienter. Relevanta problem och risker skall ha förklarats för berörda klienter och byrån skall ha skälig anledning att tro att klienterna förstår dessa problem och risker. Samtliga berörda klienter skall ha gett sitt skriftliga informerade samtycke till att byrån företräder dem bägge eller alla. Byrån skall ha försäkrat sig om att det är rimligt för denne att företräda alla klienter och att företräddandet sker i enlighet med klienternas bästa. Slutligen skall byrån ha förvissat sig om att fördelarna för klienterna av att företräddande sker överväger riskerna.²¹⁰

Då klientkonflikt föreligger och klienterna konkurrerar om samma mål,²¹¹ får byrån endast företräda klienterna under följande förutsättningar. Klienterna skall ha fått relevanta problem och risker med företräddandet förklarade för sig och byrån skall ha skälig anledning att tro att klienterna förstår dessa problem och risker. Samtliga klienter skall, med vetskap om att byrån företräder eller kan komma att företräda även en eller flera andra klienter som konkurrerar om samma mål som klienten, skriftligen ha bekräftat att de vill att byrån företräder dem. Det får vidare inte finnas några ytterligare intressekonflikter i det aktuella ärendet. Byrån skall ha försäkrat sig om att det är rimligt att företräda alla klienter och att de fördelar detta resulterar i för klienterna överväger riskerna. Dessutom krävs, om samma person på byrån skall företräda eller vara ansvarig för övervakningen av arbetet för mer än en av klienterna i ärendet, att klienterna särskilt samtycker till detta.²¹²

²⁰⁷ SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome (3.4)-(3.5) samt Introduction to Chapter 3.

²⁰⁸ SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome (3.6) - Outcome (3.7).

²⁰⁹ Att klienter har ett väsentligen gemensamt intresse innebär i detta avseende att klienterna har ett tydligt gemensamt syfte med uppdraget, och att det råder en stark samstämmighet om hur syftet skall uppnås. Klientkonflikten hamnar i denna situation i periferin i förhållande till det gemensamma syftet. Se härom SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome (3.6), Glossary to "substantially common interest".

²¹⁰ SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome (3.6) (a) – (d).

²¹¹ Situationer där klienter konkurrerar om samma mål innebär i detta fall att, om en av klienterna uppnår sitt mål, detta omöjliggör för den eller de andra klienterna att uppnå sina mål. Mål i detta sammanhang innebär en tillgång, ett avtal eller en affärsmöjlighet som två eller flera klienter försöker köpa eller utvinna genom en likvidation eller annan insolvensrättslig process, en auktion, ett anbudsförfarande, ett bud eller ett erbjudande som inte är offentligt. Se härom SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome 3.7, Glossary to "competing for the same objective".

²¹² SRA Code of Conduct, Chapter 3, Outcome (3.7) (a) – (e). I de vägledande handlingssätten (Indicative behaviours) anges vissa ageranden som kan tala för respektive emot att advokaten handlat i enlighet med utfallen och principerna. Se för vidare läsning SRA Code of Conduct, Indicative behaviours (3.5), (3.6), (3.11), (3.12) samt (3.13).

7.2.3.4 Upprättande av informationsbarriärer som åtgärd mot spridande av konfidentiell information

Reglering kring solicitors tystnads- och avslöjandeplikt återfinns i kapitel 4. En solicitor måste hålla information om klientens affärer hemlig, om inte avslöjande av informationen krävs eller är tillåtet enligt lag eller klienten ger sitt samtycke till avslöjandet.²¹³ Samtliga av advokatbyråns medlemmar, inklusive stödpersonal, konsulter och vikarier, har tystnadsplikt gentemot solicitorns klienter.²¹⁴ Solicitorn har å andra sidan även en skyldighet att avslöja allt som är av väsentligt intresse för annan klient i ett uppdrag.²¹⁵ Om en solicitor företräder två klienter, där tystnadsplikten gentemot den ena klienten kolliderar med skyldigheten gentemot den andra klienten att avslöja konfidentiell information, skall tystnadsplikten gentemot den förra klienten ges företräde.²¹⁶ Solicitorn bör inte, utom i mycket begränsade undantagsfall där säkerhetsåtgärder vidtagits, fortsätta att företräda en klient för vilken väsentlig information inte kan avslöjas. Det konstateras vidare att det ofta är sådana situationer som också ger upphov till intressekonflikter.²¹⁷

En byrå kan som utgångspunkt inte företräda en person, A, i ett ärende då A har ett intresse som strider mot B:s intresse, om B är en klient för vilken en solicitor på byrån innehar konfidentiell information som är av väsentlig betydelse för A i ärendet. Detta förutsatt att den konfidentiella informationen inte kan skyddas genom vidtagna säkerhetsåtgärder.²¹⁸ För att dessa säkerhetsåtgärder skall vara godtagbara krävs att byrån har skälig anledning att tro att A är medveten om, och förstår, problemen och ger sitt informerade samtycke till företräddandet. Dessutom skall klient B som utgångspunkt ge sitt informerade samtycke till företräddandet och byrån skall tillsammans med B komma överens om vilka säkerhetsåtgärder som skall vidtas för att skydda den för B konfidentiella informationen. Alternativt skall, där inhämtande av B:s samtycke inte är möjligt, byrån upprätta effektiva säkerhetsåtgärder, inklusive informationsbarriärer som är förenliga med lag. Det måste också, med beaktande av samtliga omständigheter och de säkerhetsåtgärder som vidtagits, anses rimligt att byrån företräder också A.

Varje byrå är skyldig att ha effektiva system och kontroller på plats, i syfte att kunna identifiera och lindra riskerna för att konfidentiell information om klienten används eller sprids otillåtet.²¹⁹

²¹³ SRA Code of Conduct, Outcome (4.1).

²¹⁴ SRA Code of Conduct, Chapter 4: Confidentiality and disclosure, fjärde stycket.

²¹⁵ SRA Code of Conduct, Outcome (4.2).

²¹⁶ SRA Code of Conduct, Chapter 4: Confidentiality and disclosure, femte stycket, samt SRA Code of Conduct, Outcome (4.3).

²¹⁷ SRA Code of Conduct, Chapter 4: Confidentiality and disclosure, femte stycket.

²¹⁸ SRA Code of Conduct, Outcome (4.4).

²¹⁹ SRA Code of Conduct, Outcome (4.5). Det sägs i Chapter 4 not (i) att skyddandet av konfidentiell information kan vara extra utsatt i situationer där (a) två eller fler firmor slås ihop eller (b) då advokat byter från en byrå till en annan, och den nya byrån agerar mot en av advokatens tidigare klienter. Det uttrycks vidare i not (ii) att omständigheter som exempelvis att byrån är liten, att byråns fysiska utformning gör att det kommer att vara svårt att bevara sekretessen och att klienterna inte är sofistikerade användare av juridiska tjänster kan göra det svårt att upprätta effektiva säkerhetsåtgärder och informationsbarriärer.

7.3 Analys av utländska lösningar på problematiken

Nedan kommer, med grund i sammanställningen ovan om svensk, amerikansk och engelsk reglering på området, att analyseras främst kring de skillnader som råder mellan systemens utformning vid hantering av frågor om jävssmitta i samband med övergång mellan advokatbyråer.

7.3.1 Likheter och skillnader mellan utformningen av amerikansk, engelsk och svensk intressekonfliktsreglering i allmänhet

Det kan avseende barristers kort konstateras att möjligheterna att genom berörda klienters informerade samtycke anta uppdrag trots uppkommen intressekonflikt överlag är betydligt större för barristers än för svenska advokater.²²⁰ Det är även intressant att risken för spridning av konfidentiell information inom chambers tas i beaktande i betydligt lägre utsträckning än vad gäller risken för att konfidentiell information sprids inom en byrå, trots att chambers på flera sätt är barristers motsvarighet till advokatbyrå. Överlag är regleringen av intressekonflikter för barristers friare och mindre detaljerad än såväl svensk som amerikansk och övrig engelsk reglering på området, vilket öppnar upp för en större flexibilitet men också svårare avvägningar för den enskilde barristern. Med beaktande av barristers unika ställning i förhållande till domstolen och med hänsyn till att barristers vanligtvis inte arbetar i byråform är en jämförelse mellan barristers och andra advokaters etiska regelverk på området emellertid av mindre intresse. När det fortsättningsvis i den komparativa analysen redogörs för engelsk rätt, är det således med innebörden av regelverket för solicitors.

De amerikanska och engelska vägledande reglerna är överlag avsevärt mer detaljerade än den svenska regleringen, avseende såväl bindande regler som vägledande kommentarer. Trots skillnader språk- och utformningsmässigt grundar sig de amerikanska och engelska reglerna på väsentligen samma kärnvärden som de svenska. I grunden har regelverken därav till många delar en liknande innebörd. Som framgår av presentationen ovan, och som skall belysas närmare nedan, råder emellertid i flera avseenden betydande skillnader mellan systemen. De främsta skillnaderna som påverkar frågor om jävssmitta vid byråövergång utgörs av de alternativa lösningar, i form av olika säkerhetsåtgärder, som i amerikansk och engelsk rätt införts i syfte att väga upp de begränsningar som intressekonfliktreglerna i flera avseenden medför. Det råder, som kommer att framgå nedan, bland svenska aktörer delade meningar om lämpligheten i och de reella möjligheterna att införa sådana alternativa lösningar också i den svenska regleringen.

7.3.2 Svenska byråers möjligheter att konkurrera med utländska byråer

I synnerhet engelsk reglering har på senare tid genomrats av uppluckringar avseende informerat samtycke och informationsbarriärer, vilket har föranlett starka åsikter från det svenska Advokatsamfundet.²²¹ Frågor om samtyckesarrangemang och säkerhetslösningar genom upprättande

²²⁰ Om informerat samtycke vid intressekonflikt mellan flera klienter, se The Bar Standards Board, Handbook, Rule C21 (3), och om informerat samtycke vid innehav av konfidentiell information, The Bar Standards Board, Rule C21 (4).

²²¹ Se exempelvis Brandberg, Ulrika, *Nya etikregler i England – "Förslaget är groteskt"*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (8/2009) s. 14-15, (s. 14-15) och Brandberg, Ulrika & Knutson, Tom, *Fokus*

av informationsbarriärer har under lång tid varit en omdebatterad fråga i Sverige. Inte minst i samband med diskussioner om möjligheten att företräda flera potentiella köpare vid controlled auctions lyftes frågor om upprättande av kinesiska murar och utökade möjligheter till informerat samtycke som alternativa lösningar på jävsproblematiken.²²² De tre storbyråerna Mannheimer Swartling, Vinge och Linklaters skickade våren 2007 in en skrivelse till Etikkommittén,²²³ där de önskade att de etiska reglerna skulle göras om. Som argument anfördes att obalans uppstod då svenska byråer som företräder skandinaviska kliner inte längre kan spela efter samma regler som internationella byråer. Detta förslag mötte emellertid kritik från andra byråer, merparten storleksmässigt i skiktet strax under de allra största.²²⁴

Att konkurrensen från utländska byråer ökar är en tydlig trend på den affärsjuridiska marknaden.²²⁵ Frågor har lyfts om intressekonfliktsregleringens inverkan på svenska byråers konkurrenskraft, inte bara vad gäller controlled auctions utan även i andra avseenden. Aktörer i branschen menar att, till följd av den ökade konkurrensen, nuvarande intressekonfliktsregler överlag är obalanserade. Önskan har därför uttryckts om att låta de stora svenska affärsjuridiska byråerna omfattas av samma regler som stora engelska och amerikanska advokatbyråer som inte har kontor i Sverige men som likväl gör mycket affärer här.²²⁶ Risken för intressekonflikter har anförts slå hårdare mot den svenska marknaden än mot den amerikanska och engelska, inte bara genom dessa senare länders mer uppluckrade reglering. En byrå i New York eller London löper avsevärt mindre risk att drabbas av intressekonflikter än en byrå av samma storlek i Stockholm, även av den anledning att det i USA finns fler byråer av samma storlek, som kan konkurrera om samma krets av klienter. Det finns i Sverige endast en handfull byråer med hundratalet jurister eller fler. Till följd härav samlas i Sverige de största uppdragen och de största klienterna hos en mycket mindre andel byråer än i USA och England. Den svenska marknads inbyggda begränsningar, i kombination med de restriktiva svenska advokatetiska reglerna på området, riskerar att inskränka svenska byråers möjligheter att konkurrera med de globala storbyråerna.²²⁷

Argument mot att införa alternativa utländska lösningar också i Sverige har främst varit att detta skulle riskera skada upprätthållandet av de advokatetiska kärnvärdena. Vidare har anförts att eventuella införanden av sådana alternativa lösningar som figurerar i amerikansk och engelsk rätt är frågor av

Affärsadvokater under press – Ekonomiskt tryck ger snabba förändringar, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (4/2010) s. 22-31 (s. 30-31).

²²² Se för inslag i debatten om ändringar i reglerna om controlled auctions exempelvis *Controlled auctions återstridsfråga i byråbranschen*, Dagens Juridik – Sveriges Juridiska Dagstidning, 2007-05-24, tillgänglig digitalt: <http://www.dagensjuridik.se/2007/05/controlled-auctions-ater-stridsfraga-i-byrabranschen> (hämtad 2016-10-14). Se även *Advokatsamfundet: "Inget undantag vid controlled auctions"*, Dagens Juridik – Sveriges Juridiska Dagstidning, 2008-09-03, tillgänglig digitalt: <http://www.dagensjuridik.se/2008/09/advokatsamfundet-inget-undantag-vid-controlled-auctions> (hämtad 2016-10-14).

²²³ Med Etikkommittén åsyftas den arbetsgrupp som tillsattes av Advokatsamfundets styrelse år 2005, med uppdrag att göra en översyn av de vägledande reglerna om god advokatsed före de nya reglernas utfärdande år 2008. Se härom VRGA, *Allmänt om kommentaren*.

²²⁴ Modéer (2012), s. 37-38.

²²⁵ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 37. Se härom även kapitel 3.2-3.3 ovan.

²²⁶ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 39.

²²⁷ Green, Adam, "Det kommer alltid att finnas utrymme för boutiquebyråer med hög kvalitet", Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (3/2013) s. 36-38 (s. 38).

principiell karaktär, som sträcker sig längre än till frågan om intressekonflikter till följd av jävssmitta vid byråövergång.

7.3.3 Tre stora skillnader mellan jämförda länders regleringar

7.3.3.1 Inhämtande av informerat samtycke från berörda klienter

Såväl i det svenska systemet som i de engelska och amerikanska systemen återfinns möjligheter att, genom informerat samtycke från berörda klienter, övervinna hinder mot företrädande även då jäv föreligger. De amerikanska och engelska reglerna är överlag mer uppluckrade än de svenska avseende möjligheterna till informerat samtycke. Beslutet om jävsfrågan har i mycket högre utsträckning i amerikansk och engelsk reglering än i svensk reglering kommit att åläggas klienterna. I de svenska reglerna är samtyckesmöjligheterna undantagsfall och är vid vissa intressekonfliktssituationer inte alls tillämpliga.²²⁸

Under Advokatdagarna år 2015 fördes diskussioner kring utökade möjligheter till informerat samtycke också i det svenska regelverket. Deltagarna var representanter för några av de största affärsjuridiska byråerna och disciplinnämndens ordförande Lena Frånstedt Lofalk. Representanter från Mannheimer Swartling och Vinge förespråkade en utvidgning av situationer där samtycke kan ges, till att omfatta inte bara undantagsfall. Som argument för en utvidgning av samtyckesmekanismen också i svensk rätt anfördes konkurrensnackdelen av att inte kunna läka jäv genom samtycke, i synnerhet vid controlled auctions men även i andra situationer. Det påtalades att de flesta stora advokatbyråer tar de advokatetiska reglerna på stort allvar, i kombination med att klienterna blir alltmer sofistikerade.²²⁹ Det anfördes vidare, angående samtycke, att huvudsaken är att samtycket sker i klientens intresse och att det råder tydlighet kring situationen. Det ansågs märkligt att, i en globaliserad värld med globaliserade klienter, det inte råder harmoni mellan olika länders regleringar. Det faktum att regelverken är utformade olika i olika länder betraktades som mer problematiskt än regelverkens faktiska innehåll.²³⁰ Det framhölls å andra sidan också att dagens regelverk skyddar advokatens varumärke och att det redan idag finns vissa möjligheter till samtycke i klientens intresse.²³¹ Det rådde således delade meningar om lämpligheten av och nyttan med en eventuell utvidgning av samtyckesmöjligheterna också i den svenska rätten.

Ökade möjligheter till informerat samtycke har lyfts fram också hos ett flertal intervjuade aktörer som en tänkbar alternativ lösning på problematiken. Många aktörer upplever det rimligt att frågan om dispens från jäv i allt högre grad åläggs klienterna, i vart fall de affärsjuridiska byråernas klienter vilka vanligtvis är vana köpare av juridiska tjänster. Affärsjuridiska byråers klienter kan överlag, på ett annat sätt än humanjuridiska byråers klienter, själva bedöma det jäv som föreligger utifrån affärsmässiga avvägningar. I intervju med Olle Lindén poängterar han att det finns intressekonflikter som inte bör kunna samtyckas bort ifrån, då jävet är absolut, men att det också finns situationer som inte är lika

²²⁸ Jämför Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (c) och SRA Code of Conduct, Outcome (3.6), (3.7) och (4.4) med VRGA artikel 3.5 samt artikel 3.3.2, avseende skillnader i möjligheterna för berörda klienter att dispensera från *jävssmitta* vid olika former av intressekonflikter.

²²⁹ Andersson, Knutson & Kvarntorp (Advokaten 9/2015) s. 42.

²³⁰ Andersson, Knutson & Kvarntorp (Advokaten 9/2015) s. 42-43.

²³¹ Andersson, Knutson & Kvarntorp (Advokaten 9/2015) s. 43.

konfliktladdade. I dessa fall bör i högre grad tillmätas den professionella klientens uppfattning i frågan.

Den främsta problematik som anförts kring ett införande av utökade möjligheter till informerat samtycke har rört frågans principiella karaktär. Utökade möjligheter till informerat samtycke har påtalats behöva omfatta inte endast frågor om jävssmitta vid byråövergång, utan då också intressekonfliktsregleringen överlag. Det råder även tveksamhet kring giltigheten av ett samtycke som lämnas i förväg. Lena Frånstedt Lofalk menar i intervju att en klient aldrig skall tvingas ge ett i förväg lämnat samtycke, då denna inte alltid vid tidpunkten för lämnande av samtycket har haft all relevant information.

Det ligger emellertid nära till hands att anta att möjligheterna att erhålla informerat samtycke är avsevärt större i situationer där jävssmitta uppkommit till följd av övergång mellan advokatbyråer, än vid jäv generellt. Sannolikt ser motpartsklienten inte risken för faktiskt jäv som särskilt stor om personen som till exempel innehar konfidentiell information om motpartsklienten nyligen börjat på byrån och inte kommer att vara involverad i det pågående uppdraget på den nya byrån. Möjligheterna till erhållet samtycke är rimligen lägre om den smittade personen arbetat på byrån en längre tid och jävet funnits redan vid uppdragets antagande, eller om den advokat som antagit uppdraget rent av själv varit den som initialt burit på jävet.

Informerat samtycke kan vara en tänkbar lösning i vissa fall där det under rekryteringsstadiet råder osäkerhet om en person kan rekryteras utan att uppdraget går förlorat. Informerat samtycke kan också vara lämpligt då det efter att personen har rekryterats visar sig att denne är jävig men kan hållas helt utanför uppdraget. Skulle motparten samtycka till att personens eventuella jäv inte är ett problem kan uppdraget fortgå, utan att någon av parterna lider skada. Det uttrycks i intervju med Christoffer Monell att informerat samtycke kan vara ett sätt att stänga jävsfrågan i förväg. Om samtycke inte kan erhållas får frågan likväl prövas av nämnden, men det har då i vart fall funnits en möjlighet för byråer och klienter att självmant läka jävet. Christoffer Monell menar vidare att det ytterst bör vara parten som bestämmer om samtycke, och att en rationell klient troligtvis inte skulle motsätta sig ett företräde på grund av jäv om inte detta är av verklig betydelse för klienten.

7.3.3.2 Undantag för sommarnotaries och andra praktikanterers kunskaper

Omfattningen av jävsreglerna varierar mellan de olika systemen. De svenska jävsreglerna omfattar enligt kommentaren till VRGA artikel 3.5 samtliga juristkollegor samt verkställande direktör som inte är advokat. I disciplinnämndens avgörande från år 2015²³² angavs att det inte hade någon betydelse för nämndens bedömning att sommarnotarien varit tidsbegränsat anställd hos den första byrån och vid tidpunkten för den jävsgrundande situationen ännu inte erhållit juristexamen. Även sommarnotaries och andra praktiserande juriststudenter omfattas således vid rådande rättsläge av de svenska reglerna om jävssmitta. I amerikansk rätt görs vid jävssmitta som anförts ovan ett uttryckligt undantag för kunskap förvärvad av person innan denne blev jurist. Som exempel anges arbete som personen genomfört under sina juridikstudier. Detta förutsatt att personen blir avskärmd från personligt deltagande i ärendet.²³³ De engelska reglerna saknar undantag för information som förvärvats innan

²³² D-2015-1169.

²³³ Se Model Rules of Professional Conduct, Comment on Rule 1.10 (4).

dess att personen erhållit juristexamen. Däremot kan, som anförts ovan, belysas den i norsk rätt tillämpade lösningen på jävsproblematik kopplad till studenters förvärvade kunskap.²³⁴ I Norge undantas uttryckligen studenter från de advokatetiska reglerna, och problemet löses istället genom att studenten får skriva på en förklaring om tystnadsplikt. Intressekonflikter uppstår därav inte till följd av studentens förvärvade kunskaper.

7.3.3.3 Upprättande av informationsbarriärer inom organisationen

Såväl de amerikanska som de engelska reglerna är betydligt mer uppluckrade än de svenska i fråga om upprättande av informationsbarriärer, kinesiska murar, inom organisationen. Enligt svensk reglering är upprättande av informationsbarriärer i princip aldrig en möjlig lösning för att undvika intressekonflikter.²³⁵ De engelska reglerna om informationsbarriärer är mer uppluckrade än de amerikanska i det avseendet att de engelska reglerna inte endast tar sikte på fall där jävssmitta kan uppstå på grund av kollegas arbete på tidigare byrå. Informationsbarriärer kan istället tillämpas generellt vid en situation där en person på byrån innehar konfidentiell information som riskerar leda till att ett fortsatt företrädande förhindras.²³⁶ Engelsk reglering är emellertid något mer restriktiv än amerikansk vad gäller villkoren för att sådana informationsbarriärer skall kunna upprättas och godtas. Upprättande av informationsbarriärer är i engelsk rätt en sekundär lösning i förhållande till informerat samtycke, i det att informationsbarriärer får upprättas endast i de fall samtycke inte kan inhämtas. I amerikansk rätt behöver advokaten inte som en premis för upprättande av informationsbarriärer först försöka inhämta berörda klienters informerade samtycke.²³⁷

Förutsättningar för att tillräckliga informationsbarriärer skall kunna upprättas är alltjämt att byråerna har sådan storlek och är organiserade på ett sådant sätt att den konfidentiella informationen inte läcker ut till resterade del av byrån. Barriärerna skall således vara tillräckliga för att skydda konfidentiell information och det skall med beaktande av samtliga omständigheter vara skäligt att advokaten företräder klienten sedan informationsbarriärer upprättats.²³⁸ Den övervägande inställningen hos intervjuade aktörer har varit att kinesiska murar är en stor och svår fråga, där flera intressen står mot varandra. Johan Myrén menar att kinesiska murar visserligen, med beaktande av den praktiska rättsutvecklingen och utformningen av dagens affärsliv, skulle vara ett praktiskt sätt att hantera problematiken inom stora byråer. Detta måste, anføres vidare, emellertid vägas mot den inskränkning i advokatens oberoende som det innebär att inom samma organisation upprätta murar i syfte att isolera information som är oförenlig med varandra. Olle Lindén och Karin Ulberstad framhåller att frågan om kinesiska murar troligtvis inte kommer att lyfta i Sverige, i vart fall inte för tillfället, då Advokatsamfundet sannolikt inte kommer att acceptera denna lösning. Lena Frånstedt Lofalk framhåller att det i hennes värld är uteslutet med kinesiska murar som en lösning på problematiken kring jävssmitta vid byråövergång. Ett sådant synsätt visades inte minst i samfundets inställning till frågan om controlled auctions. Diskussioner kring upprättande av informationsbarriärer är en stor fråga av mer principiell art, som enligt Lena Frånstedt Lofalk inte kan begränsas till endast situationer

²³⁴ Se kapitel 6.5.1.1 ovan.

²³⁵ Se kommentaren till VRGA artikel 3.5.

²³⁶ SRA Code of Conduct, Chapter 4, Outcome (4.4), att jämföra med Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (a) (2).

²³⁷ SRA Code of Conduct, Chapter 4, Outcome (4.4) (b) (i) – (ii), att jämföra med Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.10 (a)(2) (i)-(iii).

²³⁸ Model Rules of Professional Conduct, Rule 1.0 (k) och SRA Code of Conduct, Outcome (4.4) (c).

vid jävssmitta till följd av byråövergång. Införande av kinesiska murar skulle kräva en förändring i grunden av de kärnvärden advokatetiken byggs upp kring.

7.4 Framtidsutsikter för införande av utländska lösningar i Sverige

På sätt som framhållits i intervjuerna ovan råder hos marknadens aktörer delade meningar kring reella möjligheter att i Sverige införa lösningar på jävsproblematiken med inspiration hämtad från de amerikanska och engelska systemen. Nedan kommer sammanfattningsvis att analyseras kring reella möjligheter till införande av respektive lösning i den svenska regleringen framöver.

7.4.1 Reella möjligheter till utökat informerat samtycke

Närmast till hands avseende införande av utländska lösningar är troligtvis att utöka möjligheterna till informerat samtycke, till att omfatta fler situationer än vad VRGA artikel 3.3.2 i nuläget erbjuder. Samtyckesmöjligheterna bör i första hand riktas mot kommersiella parter, som har erfarenhet av affärsmässiga beslut och som har kunskap nog att bedöma den risk det medför att lämna samtycke. Liksom många av de intervjuade aktörerna har resonerat kring är det knappast orimligt att inom en inte alltför avlägsen framtid se en uppluckring av samtyckesregleringen. Vilket praktiskt genomslag en eventuell uppluckring skulle få är anhängigt berörda klienters benägenhet att lämna samtycke. Om det utvecklas fram en praxis där part verkligen lämnar samtycke för fall där faktisk risk för jäv inte föreligger, exempelvis då en sommarnotarie eller biträdande jurist orsakat jävet till följd av arbete med en generisk fråga, kan detta i många fall lösa problematiken. Förutsatt att parterna i den enskilda situationen rimligen kan antas förstå vad de samtycker till bör beslutet om jäv i slutändan hamna på parterna. Denna lösning är förvisso inte riktad enbart till situationer av jävssmitta vid byråövergång. För den part som överväger att lämna samtycke ligger emellertid ett sådant sannolik närmare till hands då jäv uppkommit till följd av en på motpartsbyrån nyanställd jurist, som inte kommer att arbeta vidare i tvisten, än då jävet uppstått direkt hos den av motparten anlidade advokaten. De särskilda jävsreglerna för uppdrag som skiljeman och domare påvisar också att samfundet i vissa avseenden godtagit att dispensbeslutet ligger helt hos parterna.²³⁹

7.4.2 Reella möjligheter att utesluta eller behandla kunskap förvärvad som student annorlunda än kunskap förvärvad efter juristexamen

Nämnden har i 2015 års avgörande tydligt klarlagt att också kunskap förvärvad under tid före juristexamen skall inkluderas vid jävsprövning. En förändring av nuvarande rättsläge är på kort sikt inte särskilt trolig. Avgörandet har visserligen väckt förvåning hos många byråer, men samtidigt finns överlag en insikt i och acceptans för att det inte bör vara möjligt att låta sommarnotarier eller andra studenter direkt byta från en sida i en tvist till en annan. Det finns emellertid argument som talar för en uppluckring också i denna fråga. Med tanke på studenters överlag mycket begränsade insikt i ärendena och de mycket omfattande jävskontroller som byråer måste göra, ofta avseende kunskap förvärvad långt tillbaka i tiden, kan det finnas fog för att hävda en mindre restriktiv bedömning av jäv orsakat av kunskap förvärvad som student. Det ter sig märkligt att, med den utveckling som nu sker,

²³⁹ Se härom kapitel 4.1.8 ovan.

erfarenhet förvärvad under studietiden riskerar förvandlas från en merit till en nackdel vid framtida rekrytering. En genomgripande förändring skulle vara att, liksom i Norge,²⁴⁰ besluta om att inte låta studenter omfattas av regleringen, förutsatt att de genom skriftligt intyg försäkrar att tystnadsplikten efterlevs. En medelväg skulle i dessa fall kunna vara att, i den utsträckning det är praktiskt genomförbart med hänsyn till byråns storlek och resurser, avskärma den smittade juristen så att denne inte får arbeta i tvisten, utan att jävet smittar övriga på byrån. Det är av yttersta vikt för framförallt klienten att ett frånträdande av uppdrag i så stor utsträckning som möjligt undviks, i synnerhet då uppdraget rör betydande belopp och har pågått en längre tid. Ett tredje alternativ skulle vara att i den intresseavvägning som skall göras vid pågående uppdrag i vart fall beakta den omständigheten att den jävige inte varit jurist vid förvärvande av den jävsgrundande kunskapen. Detta ligger i linje med samfundets styrelses vägledande uttalande från juni 2016, där det stadgas att om befattningen med det jävsgrundande ärendet på den gamla byrån varit av mindre omfattning är detta en faktor som kan tala för att uppdraget trots jäv inte behöver frånträdas.²⁴¹

7.4.3 Reella möjligheter till upprättande av informationsbarriärer inom organisationen

Införande av kinesiska murar också i det svenska systemet är sannolikt en mer avlägsen lösning. Här märks särskilt tydligt de storleksmässiga, organisatoriska och kulturella skillnader som råder mellan å ena sidan det svenska systemet, å andra sidan de engelska och amerikanska systemen. Upprättande av informationsbarriärer som med tillräcklig säkerhet hindrar möjligheterna till utbyte av konfidentiell information mellan den jävige personen och resten av byrån är en komplicerad process, som kräver stora resurser och en organisation lämpad härför. Ytterst få, om ens några, av de svenska byråerna har sannolikt i nuläget den storlek och organisation som krävs för att uppnå dessa högt uppställda krav. Också den traditionellt konservativa kultur som genomsyrar den svenska advokatbranschen talar för att en så omvälvande förändring som upprättande av kinesiska murar även i framtiden kommer att ha svårt att lyfta i Sverige.

Det är emellertid tänkbart att informationsbarriärer kan vara fruktsamma i vissa situationer också i det svenska systemet, i kombination med andra lösningar. Ett samtycke kan vara lättare att erhålla om personen dessutom avskärmas från ärendet. En tänkbar praktisk lösning avseende jurister som under sin studietid förvärvat endast generisk kunskap i ett ärende kan vara att undanta den smittade juristens kunskap av detta slag vid jävsprövningen förutsatt att personen avskärmas från ärendet under den tid uppdraget pågår, som ett sätt att undvika smitta.

Som anförts ovan kvarstår dock sannolikt en lång väg att vandra innan en generell lösning genom upprättande av informationsbarriärer kan bli aktuell också på den svenska marknaden. Det krävs hos byråerna ett mer anpassat och bättre utvecklat system för hanteringen av denna sorts inomorganisatoriska informationsuppdelning innan detta kan bli verklighet.

²⁴⁰ Avseende norsk rätt härom, se kapitel 6.5.1.1 ovan.

²⁴¹ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 18/2016.

8. SAMMANFATTANDE ANALYS OCH SLUTSATSER

Arbetets syfte har varit att utreda hur nuvarande advokatetiska regler²⁴² om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer förhåller sig till verksamheten i dagens största svenska affärsjuridiska advokatbyråer. För att uppnå detta syfte har uppställts fyra frågor som besvarats i kapitlen ovan. Inledningsvis har som en nödvändig grund för den fortsatta framställningen getts en introducerande bild av advokatens roll i rättssamhället, advokatkårens centrala organ, begreppet god advokatsed och den affärsjuridiska marknadens utformning och utveckling. Därefter har genom en presentation av de vägledande reglerna på området besvarats i vilka situationer nuvarande reglering innebär begränsningar för advokaten i dennes möjligheter att anta nya och fortsätta pågående uppdrag. Vidare har behandlats frågan om de grundläggande principer och kärnvärden som ligger bakom framväxten av de etiska reglerna kring intressekonflikter, och hur dessa står sig i förhållande till nuvarande jävsregler. Sedermera har framförts en presentation av disciplinnämndens praxis, centraliserad kring två aktuella avgöranden och ett vägledande uttalande från år 2015 respektive år 2016, vilka i hög grad stipulerar nu rådande rättsläge kring frågan om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. En analys har med beaktande härav förts kring intervjuade branschaktörers syn på nuvarande rättsläge, i ljuset av aktörernas verksamhet och den affärsjuridiska marknadens utformning, utveckling och framtida utmaningar. Slutligen har genomförts en komparativ analys, där de amerikanska och engelska etiska reglerna på området jämförts med de svenska. På en punkt har jämförelse även gjorts med norska regler. Tre stora skillnader mellan systemen, tillika alternativa lösningar på problematiken, har lyfts fram att analyseras utifrån lösningarnas möjligheter att lyftas in i det svenska systemet.

I den sammanfattande analysen och slutsatserna nedan kommer att redogöras för huvuddragen av det material som framställts och den löpande analys som förts kring respektive frågeställning ovan. Avslutningsvis kommer att ges en kort framåtblick som avstamp för framtida diskussioner och det fortsatta arbetet på området.

8.1 Advokatens roll i rättssamhället och utvecklandet av god advokatsed i ett föränderligt samhälle

Advokatens betydelsefulla roll i rättssamhället är knappast ifrågasatt. Med advokattiteln, som är ett frivilligt åtagande, tillskrivs privilegier och hög status, men till följd härav tillkommer också många skyldigheter. De vägledande reglerna om god advokatsed skall tillse att dessa skyldigheter förtydligas och efterlevs. Reglerna är upprättade i syfte att skydda advokatens klienter. Klientens intressen skall väga tyngst vid samtliga av advokaten fattade beslut. För detta måste yrkets kärnvärden bevaras. Advokatens lojalitetsplikt, oberoende, tystnadsplikt och undvikande av intressekonflikter utgör nödvändiga skydd för klienten.²⁴³

²⁴² Med ”advokatetiska regler” åsyftas i arbetet som anförts såväl de skrivna vägledande reglerna om god advokatsed och kommentarer till dessa som rättspraxis i form av disciplinnämndens tidigare avgöranden samt vägledande uttalanden från Advokatsamfundets styrelse.

²⁴³ Se om kärnvärdena främst kapitel 5 ovan.

Samtidigt måste advokatbranschen, om advokatens särskilda ställning i rättssamhället skall kunna bevaras, vid utvecklandet av god advokatsed följa förändringar i såväl samhället i stort som på den juridiska marknaden. De advokatetiska reglerna måste anpassas till en komplex och föränderlig verklighet. Klienter förväntar sig alltmer av sina anlitate advokater. Trots att advokaten alltjämt är en respekterad och eftertraktad konsult blir advokatrollen i takt med utvecklingen på andra av samhällets plan alltmer utbytbar. En stor del av de mest komplicerade juridiska frågorna tillskrivs alltjämt advokater, men många enklare frågor kan redan nu skötas av andra av marknadens aktörer.²⁴⁴ De etiska reglerna måste anpassas till klienternas men också till advokaternas verksamhet och inte mer än nödvändigt verka begränsande för vare sig klienter eller advokater.

8.2 Nuvarande rättsläge – ett steg i rätt riktning, men problem återstår

Begreppet god advokatsed är dynamiskt, och till följd härav blir också de vägledande reglerna dynamiska till sin utformning.²⁴⁵ Reglerna om intressekonflikter är, liksom VRGA överlag, flexibla, vilket gör att de kan anpassas efter samhället i övrigt. Det dynamiska regelverket medför emellertid också en mängd svåra avvägningar vid dess tillämpning. Redan jävsbegreppet i sig är en komplicerad konstruktion, där jävets innebörd varierar i betraktarens öga.²⁴⁶ Svåra avvägningar föreligger kanske i synnerhet vid frågor om jävssmitta under pågående uppdrag. Den avgörande faktorn vid dessa frågor är vanligtvis vad för sorts jävsgrundande kunskap som den smittade personen förvärvat och vilken risk för faktiskt jäv denna förvärvade kunskap medför. En sådan bedömning är svår att företa på förhand. I synnerhet som nämndens motiveringar och beslut nästan undantagslöst är mycket kortfattade.²⁴⁷

Tongångarna mellan de affärsjuridiska byråerna kring de avgöranden och det vägledande uttalandet som rör frågan om jävssmitta vid byråövergång är differentierade. Det är således inte en allmänt rådande uppfattning hos de affärsjuridiska byråerna att avgörandena var överraskande och att utgången i målen är problematiska. Många aktörer är överlag nöjda med nuvarande reglering. Också i genomförda intervjuer har graden av upplevd problematik kring nuvarande rättsläge varierat. En del aktörer har gett uttryck för att avgörandena inte resulterat i några egentliga nyheter utan mer klargjort gällande rättsläge. Flera aktörer har emellertid ansett att avgörandena varit överraskande stränga och att de skapat osäkerhet hos byråerna kring hanteringen av denna sorts frågor, samt att reglerna alltjämt ger upphov till en rad problem.²⁴⁸

Vid en analys av genomförda intervjuer, tidigare förslag till Etikkommittén²⁴⁹ och övrigt material på området kan slutsatsen dras att inställningen till att införa uppluckrade regler kring intressekonflikter överlag skiljer sig beroende på de affärsjuridiska byråerna storlek. Storbyråerna har en, i förhållande till de medelstora och mindre byråerna, märkbart mer välvillig inställning till en uppluckring av reglerna. Detta kan sannolikt förklaras med att storbyråerna skulle tjäna mer på en uppluckring än byråerna snäppet under de storleksmässigt allra största. De största advokatbyråerna förhindras ständigt att anta

²⁴⁴ Se kapitel 3.2.2 ovan.

²⁴⁵ Se härom kapitel 2.6.2 och kapitel 4.2.1 ovan.

²⁴⁶ Se kapitel 4.2.1 ovan.

²⁴⁷ Se härom kapitel 2.3 och kapitel 2.6.2 ovan.

²⁴⁸ Se härom kapitel 6.5 ovan.

²⁴⁹ Se kapitel 7.3.2 ovan.

nya klienter och nya uppdrag, då de ofta redan företräder eller har företrätt motparten. Storbyråerna löper också en ökad risk för att nyanställda bär på jäv, då i allmänhet nyrekrytering sker oftare och personalomsättningen är högre ju större byrån är. Jävsreglerna är många gånger det enda som sätter stopp för de största byråernas fortsatta tillväxt.²⁵⁰ En byrå i skiktet just under de allra största gynnas till följd härav i vissa avseenden av strängare etiska regler, då storbyråernas begränsningar medför en utjämnande faktor i konkurrensen på den inhemska marknaden.

Avgörandena från år 2015 gav en markering åt byråerna att jävsfrågan, även vid smitta som uppstår till följd av nyrekrytering från annan byrå, måste utredas med stor noggrannhet och försiktighet. Sommarnotariefallet²⁵¹ gav upphov till en medvetenhet hos byråerna om att personkretsen av potentiellt smittade omfattar också personer vars jävsgrundande kunskap förvärvats under tid före juristexamen. Detta har föranlett hårdare kontroller vid rekrytering också av sommarnotarier och praktikanter. Det återstår att se om avgörandena får fortsatta konsekvenser framöver. Det skulle onekligen te sig märkligt om kunskap förvärvad under studietiden vid framtida rekryteringsprocesser ses som en nackdel istället för en merit. Fallet med den biträdande juristen²⁵² gav för handen att den intresseavvägning som skall göras vid sådana fall är mycket strängt tilltagen, och att ett fåtal registrerade timmar i ett ärende inte i sig medför att risken för faktiskt jäv kan avfärdas. Inte ens att arbetet sades ha omfattat endast en generisk fråga tillmättes betydelse vid bedömningen. Det avgörande i dessa situationer tycks vara om personen haft tillgång till eller kunnat bereda sig tillgång till sådan känslig information som kan påverka processen.

Samfundet styrelses vägledande uttalande från juni 2016²⁵³ var positivt i det avseendet att det förtydligade rättsläget och bromsade upp de långtgående växlar som dragits på avgörandena. Villkoren för ett fortsatt företräddande vid företagen intresseavvägning lättades upp genom de i uttalandet angivna faktorer som uppgavs kunna medföra att frånträddande trots jävssmitta till följd av byråövergång inte behöver göras. Uttalandet gav emellertid upphov till nya frågor. Många byråer har signalerat att de behöver vägledning i att tolka vad samfundet avser med att byrån skall ha utfört de kontroller som skäligen kunnat begäras. Det vägledande uttalandet riktar sig dessutom endast till situationer där jäv redan föreligger, och det ger inte byråerna vidare vägledning i hur de skall agera i rekryteringsprocesser i syfte att undvika jäv redan vid rekrytering.²⁵⁴

Som rättsläget nu är utformat står dessutom flera advokatetiska kärnvärden i strid med varandra.²⁵⁵ Likaväl som lojalitetsplikten gentemot klient är en stor anledning till intressekonfliktsreglernas existens strider det onekligen mot lojalitetsplikten gentemot den smittade byråns klient att byrån tvingas frånträda ett uppdrag som pågått under flera år och som rör för klienten betydelsefulla frågor. I synnerhet om frånträddandet föranletts av nyrekrytering och den nya juristen inte haft någon faktisk insikt i ärendet på den gamla byrån, mer än arbete med någon generisk fråga. Osäkerhet råder också

²⁵⁰ Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 39.

²⁵¹ D-2015/1169.

²⁵² D-2015/1644.

²⁵³ Sveriges advokatsamfund, Cirkulär nr 18/2016. För en utförlig redogörelse av detta vägledande uttalande, se kapitel 6.4 ovan.

²⁵⁴ Se kapitel 6.5 ovan.

²⁵⁵ Se härom kapitel 5 samt kapitel 6.5 ovan.

kring hur byråerna skall kunna genomföra tillräckligt säkra jävskontroller vid rekrytering utan att den tilltänkta juristen tvingas bryta mot sin tystnadsplikt gentemot tidigare klienter.

8.3 Regler anpassade efter branschens behov

Utgångspunkten är klar – de etiska reglerna skall omfatta samtliga advokater och advokatbyråer, oavsett storlek, ort och verksamhetsområde.²⁵⁶ Att så måste vara grundregeln är inte svårt att förstå. Advokater förenas genom de kärnvärden som utgör fundamentet för yrket. För svaret på hur en advokat skall handla i en etiskt svårbedömd situation skall det inte vara av avgörande betydelse om advokaten arbetar på en allmänpraktiserande fåmansbyrå på en mindre ort eller på en affärsjuridisk storbyrå i Stockholm. Svaret skall ligga i om handlandet kan anses förenligt med advokatyrets grundläggande principer. Samtliga advokater och advokatbyråer skall så långt möjligt behandlas lika och underkastas samma etiska regler.

Jävsfrågor är emellertid ett skolexempel på område där behovet av reglering skiljer sig avsevärt beroende på advokatbyråns verksamhetsinriktning och storlek. Som anförts ovan kan redan jävsbegreppet i sig uppfattas olika beroende på om betraktaren är en affärs- eller humanjurist.²⁵⁷ Det finns fog för att hävda att nuvarande etiska regler kring jävssmitta vid byråövergång kan utgöra ett särskilt kännbart hinder för den affärsjuridiska branschen. De ovan behandlade avgörandena från år 2015 rörde större affärsjuridiska byråer. Jävsreglerna måste sättas i relation till dessa större byråers nuvarande verksamhet och klientel. Ur affärsjuristens synvinkel måste beaktas marknadstrender såsom en fortsatt hög rörlighet av biträdande jurister och advokater mellan advokatbyråer, en fortsatt hög specialisering och en ökad konkurrens om klienterna.²⁵⁸ Den affärsjuridiska branschen är särskilt påverkad av en ökad globalisering och ett alltmer kommersiellt synsätt.²⁵⁹ Genom den ökade kommersialiseringen förflyttas delvis advokatens konsultroll från den traditionella advokatrollen till att i högre utsträckning anpassas efter klientens verksamhet. Huruvida detta är en tillfredsställande utveckling eller inte är knappast obestritt. Det kan emellertid konstateras att advokatbyråerna, i synnerhet de största affärsjuridiska byråerna, står inför en framtid där kommersialiseringen sannolikt kommer att spela en allt större roll i den dagliga verksamheten. Det har anförts att etik och kommersiellt tänkande är två delar som båda bör ingå i all affärsverksamhet och vid all yrkesutövning.²⁶⁰ Etiska och kommersiella överväganden tar således inte ut varandra, utan kan vid en lagom balans samverka till att bygga upp en framgångsrik verksamhet.

Det etiska regelverket inbjuder av sin natur till ett stort tolkningsutrymme och till att tillämpa reglerna utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Faktorer som byråernas storlek och verksamhetsinriktning bör således ha betydelse också i fråga om regleringen kring jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer. Det har anförts att ärendenas storlek och typen av klienter har spelat en avgörande roll för den i många länder delvis förändrade synen på intressekonflikter och advokatetik. En klient i rollen av privatperson kan sällan betraktas som en professionell uppköpare av

²⁵⁶ Kommentaren till VRGA artikel 1.

²⁵⁷ Kapitel 4.2.1 och kapitel 8.2 ovan.

²⁵⁸ Se härom bland annat Kvarntorp & Knutson (Advokaten 4/2016) s. 28-43 och kapitel 3.2-3.3 ovan.

²⁵⁹ Se härom bland annat Hope (2012) s. 135-141 och kapitel 3.2-3.3 ovan.

²⁶⁰ Se härom Aalto (2012) s. 489, där Aalto också ifrågasätter om advokatverksamheten verkligen behöver anses utgöra ”något särskilt”.

juridiska tjänster, till skillnad från en chefsjurist på ett större bolag. De advokatetiska reglerna är viktigare att upprätthålla ju större den styrkemässiga skillnaden är mellan klienten och advokaten. En svagare klient kräver ett starkare skydd, medan en starkare klient i högre utsträckning kan göra egna överväganden som bör tillmätas betydelse.²⁶¹

Advokatsamfundet skall som anförts ovan vara en gemensam organisation för alla former av advokater, och det råder knappast några tvivel om att den rådande uppfattningen i branschen är att samtliga advokater som utgångspunkt skall vara underkastade samma etiska regelverk. Det finns dock, med stöd i resonemanget ovan, fog för att hävda att viss uppluckring av enstaka regler kan vara möjlig, kanske rent av nödvändig, för att tillmötesgå respektive branschs särskilda utmaningar och behov. Det har till följd av advokatbranschens utveckling och advokatbyråernas tillväxt redan skett vissa uppluckringar i reglerna kring jävssmitta, i synnerhet avseende jävssmitta som orsakats av byråövergång.²⁶² Ytterligare uppluckringar, med hänsyn till branschens fortsatta utveckling, kan därav vara att vänta.

8.4 Framtidsutsikter – utländska lösningar ur ett svenskt perspektiv

I synnerhet med beaktande av den ökade konkurrens från amerikanska och engelska byråer som i takt med internationaliseringen har mött den svenska affärsjuridiska marknaden,²⁶³ föreligger ett intresse av att analysera de stora skillnader som råder mellan de olika systemen på området. Detta har emellertid att göras med beaktande av de betydande kulturella, politiska och sociala skillnader som råder mellan länderna. Även organisatoriskt och storleksmässigt skiljer sig svenska advokatbyråer i avsevärd utsträckning från de amerikanska och engelska byråerna. Detta hindrar emellertid inte att inspiration och argument från amerikansk och engelsk rätt kan lyftas in i det svenska rättssystemet.²⁶⁴ På en punkt har jämförelse gjorts även med norsk rätt,²⁶⁵ för att påvisa att ett land med kultur och advokatmarknad liknande den svenska har löst en fråga på ett annorlunda sätt jämfört med Sverige.

Såväl det engelska som det amerikanska regelverket är överlag betydligt mindre restriktivt än det svenska vad gäller regler om jävssmitta till följd av byråövergång. Det har i framställningen ovan²⁶⁶ lyfts fram tre stora skillnader, i form av alternativa lösningar på problematiken, mellan systemen. Därefter har undersökts de reella möjligheterna att införa någon eller några av dessa tre alternativa lösningar i det svenska rättssystemet.

8.4.1 Ökade möjligheter till informerat samtycke

Möjligheter till läkning av jäv genom informerat samtycke, inkluderat situationer av jävssmitta till följd av övergång mellan advokatbyråer, är mer omfattande i USA och England än i Sverige.²⁶⁷ Med

²⁶¹ Aalto (2012) s. 489.

²⁶² Se härom kapitel 4.1.6, kapitel 4.1.7 och kapitel 4.2.2 ovan.

²⁶³ Se härom bland annat Kvarntorp & Knutson, Advokaten (4/2016) s. 37 samt kapitel 3.2-3.3 och kapitel 7.3.2 ovan.

²⁶⁴ Se härom främst kapitel 1.3.3 och kapitel 1.5 ovan.

²⁶⁵ Se härom främst kapitel 6.5.1.1 ovan.

²⁶⁶ Se kapitel 7, särskilt kapitel 7.3 och kapitel 7.4.

²⁶⁷ Se härom kapitel 7 ovan.

inspiration från amerikansk och engelsk rätt kan, inom en inte alltför avlägsen framtid, möjlighet att läka jäv genom informerat samtycke komma att utökas också i Sverige. Denna möjlighet är lämpad för kommersiella parter med erfarenhet av och kunskap om att fatta sådana beslut inom ramen för en affärsmässig bedömning. Viktigt är då att samtycket är informerat, i det att parten innan samtycket lämnas erhålls en fullständig bild av problematiken kring den befarade jävssituationen. Vilket praktiskt genomslag som utökade samtyckesmöjligheter skulle tänkas få är i sin tur avhängigt parternas vilja att faktiskt samtycka där den utökade samtyckesmöjligheten finns. Sannolikt är det lättare att erhålla samtycke i en situation där jäv uppkommit till följd av jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer än i en situation där jävet kan härledas direkt till den advokat som antagit uppdraget. Poängteras kan att de särskilda regler som redan nu föreligger vid uppdrag som skiljeman eller domare talar för att parter i än högre utsträckning framöver kan antas få förtroende att disponera över jävsfrågan.²⁶⁸ På samma sätt som för skiljeman kan det med fog hävdas att det är olyckligt att advokater från olika länder är underkastade olika jävsregler.

8.4.2 Kunskap förvärvad som juriststudent

Kunskap förvärvad under tiden som juriststudent omfattas, att döma av disciplinnämndens avgöranden, i nuläget också av jävsreglerna. En lösning med inspiration helt eller delvis från norsk och amerikansk rätt²⁶⁹ skulle med fördel kunna införas också i den svenska regleringen framöver. Det innebär stora svårigheter att kontrollera samtliga juristers uppdrag under studieåren, vilka ofta går långt tillbaka i tiden. Detta särskilt med beaktande av ovan redogjorda problematik kring jävskontrollerna i relation till tystnadsplikten. Ytterst få jurister känner förmodligen till samtliga klienter denne har arbetat för, än mindre vem som har varit motpartsombud. Detta i synnerhet under studietiden då reell insyn i ärendena vanligtvis saknas. Även om juristens minne är oklanderligt är det osäkert om en sådan tidskrävande och komplicerad kontroll skulle vara proportionerlig i förhållande till den ringa skada det generellt skulle innebära att uppdraget fortsätter trots juristens under studietiden förvärvade kunskap.

En framtida lösning på problematiken skulle kunna vara att kunskap förvärvad under studietiden uttryckligen undantas vid jävsprövningen. Ett annat sätt skulle kunna vara att avskärma dessa smittade jurister från resterande del av byrån under tiden som uppdraget pågår. En tredje lösning kan anföras vara att i vart fall beakta den omständigheten att kunskapen förvärvats under studietiden som en förmildrande faktor vid iakttagande av den proportionalitetsbedömning som skall göras vid jäv under pågående uppdrag.

8.4.3 Upprättande av informationsbarriärer

Inte mycket talar för att ett läkande av jäv genom upprättande av informationsbarriärer kan komma att lyfta också i Sverige, i vart fall inte inom den närmaste framtiden. Få svenska byråer kan mäta sig med de amerikanska och engelska byråernas storlek, och svenska byråer saknar den organisering av information inom verksamheten som krävs för att kravet på tillräckligt säkra avskärningsmekanismer skall vara uppfyllt. Den allmänt rådande uppfattningen om upprättande av

²⁶⁸ Se härom kapitel 4.1.8 ovan.

²⁶⁹ Se kapitel 6.5.1.1 respektive kapitel 7.1.4.1 och kapitel 7.3.3.2 ovan.

informationsbarriärer på den amerikanska och engelska marknaden är dessutom mer tolerant än den svenska, med visst undantag för de allra största svenska advokatbyråerna.²⁷⁰

Detta hindrar emellertid inte att upprättande av informationsbarriärer ibland kan utgöra ett led i ovan föreslagna lösningar. Om läkning av jävsfrågan ligger i parternas händer ligger det sannolikt närmare till hands att erhålla ett samtycke i fall där den smittande personen skärmas av från resterande del av byrån under uppdragets gång. Vidare kan tänkas att, om kunskap förvärvat under studietiden skall undantas vid jävsprövning, detta kan ske i kombination med ett krav på att den jävige juristen skall hållas avskärmd från resten av byrån under uppdragets gång.

8.5 Avstamp för fortsatta diskussioner och framtida arbete

Slutligen kan konstateras att frågor om jäv är ett område inom det advokatetiska regelverket som genom åren väckt stort intresse och starka reaktioner. Diskussionerna kring ämnet kommer högst troligt inte heller att svalna framöver. Tvärtom kan med stor sannolikhet stora arbetsinsatser väntas. En översyn av intressekonfliktsregleringen kommer sannolikt att ske inom en inte alltför avlägsen framtid. Samtidigt som intressekonfliktsreglerna är nödvändiga för att upprätthålla de advokatetiska kärnvärdena utgör de begränsningar för såväl klienter som enskilda jurister och advokatbyråerna i stort. En helt idealisk lösning är svår att nå. Det måste emellertid finnas en strävan efter att i största möjliga mån anpassa reglerna efter de olika byråernas behov, utan att kärnvärdena för den sakens skull i allt väsentligt försvagas. Byråerna behöver få vägledning i oklara frågor om rättsläget och lösningar måste utarbetas i syfte att undvika att kärnvärdena på grund av jävsregleringen står i strid med varandra. Det skulle vara tämligen kontraproduktivt att upprätthålla en ordning där kärnvärdena visserligen är anledningen till jävsreglernas existens men där nuvarande jävsreglering står i strid med flera av dessa kärnvärden. Ur de största affärsjuridiska advokatbyråernas perspektiv måste utredas om alternativa lösningar, såsom de ovan anförda,²⁷¹ under vissa förutsättningar kan få reellt genomslag också i det svenska systemet. Detta för att möta den affärsjuridiska marknads behov till följd av den fortsatt höga rörligheten och specialiseringen, den ökade konkurrensen från utländska byråer och den ökade kommersialiseringen. En väl avvägd balans mellan upprätthållandet av kärnvärdena och vikten av att följa samhällets och den juridiska marknads utveckling är en svår men nödvändig utmaning för den svenska advokatbranschen, såväl idag som i framtiden. Detta gäller frågor om jävssmitta vid övergång mellan advokatbyråer specifikt såväl som advokatetiska begränsningar i allmänhet.

²⁷⁰ Se kapitel 7.3.3.3 ovan.

²⁷¹ Se kapitel 7.3-7.4 och kapitel 8.4 ovan.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Offentligt tryck

Regeringens propositioner

Proposition 1998/99:37 *Ändringar i rättegångsbalken – bovrätsfrågor m.m.*

Proposition 1998/99:108 *Advokaters etableringsrätt*

Statens offentliga utredningar och departementspromemorior

SOU 1938:44 *Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II, Motiv m.m.*

SOU 1999:31 *Tillsynen över advokatverksamheten*

DS 2016:39 *En utvidgad möjlighet till uteslutning av advokater*

Avgöranden

Högsta domstolen

NJA 2003 s. 403

Mål nr Ö 904-16

Advokatsamfundets disciplinnämnd

D-1994/121

D-2001/8

D-2008/37

D-2014/1877

D-2015/1169

D-2015/1644

Litteratur

Aalto, Johan, *Advokatprofessionens kommersialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e Nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011 Stockholm, 2012, s. 487-495

Bryde Andersen, Mads, *Advokatprofessionens kommersialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e Nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011, Stockholm, 2012, s. 471-486

Ebervall, Lena, *Försvararens roll: ideologier och gällande rätt*, Norstedts juridik, Stockholm, 2002

Fitger, Peter, Sörbom, Monika, Eriksson, Tobias, Hall, Per, Palmkvist, Ragnar & Renfors, Cecilia, *Rättegångsbalken (Elektronisk resurs): en kommentar*, 80 uppl., Wolters Kluwer Sverige AB, Stockholm, 2016, Zeteo

Heuman, Lars, *God advokatsed*, Jure AB, Stockholm, 2013

Hope, Maria-Pia, *Vad bär framtiden för svenska affärsjuridiska byråer?*, i Ramberg, Anne, Knutson, Tom & Andersson, Magnus (red.), *Sveriges advokatsamfund 125 år: 1887-2012*, Sveriges advokatsamfund, Stockholm, 2012, s. 133-142

Johansson, Rolf, *Advokatyrets kommersialisering*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e Nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011. D. 2, den svenska styrelsen, Stockholm, 2012, s. 501-511

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, 8.uppl., Iusté Aktiebolag, Uppsala, 2015

Lundblad, Claes, *Om advokaters affärsjuridiska intressekonflikter*, i Nord, Gunnar & Thorell, Per (red.), *Intressekonflikter och finansiella marknader*, Stockholm Centre for Commercial Law, Stockholm, 2006, s. 288-314

Modéer, Kjell Å, *Den kämpande och gränslöse advokaten*, i Ramberg, Anne, Knutson, Tom & Andersson, Magnus (red.), *Sveriges Advokatsamfund 125 år: 1887-2012*, Sveriges advokatsamfund, Stockholm, 2012, s. 13-84

Munukka, Jori, *Kontraktuell lojalitetsplikt*, Jure Förlag AB, Stockholm, 2007

Peyron, Claes, *Advokatetik – en praxisgenomgång*, Sveriges advokatsamfund, Stockholm, 2010

Ramberg, Anne, *Advokatyrets kommersialisering – stor paneldebatt*, i Nordiska juristmötet, Förhandlingarna vid det 39:e Nordiska juristmötet i Stockholm 18-19 augusti 2011, Stockholm, 2012, s. 513-517

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3.uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2015

Valguarnera, Filippo, *Den komparativa metoden*, i Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), Juridisk metodlära, Studentlitteratur AB, Lund, 2013, s. 141-173

Watson, Alan, *Legal transplants – An Approach to Comparative Law*, Scottish Academic Press Ltd, Edinburgh, 1974

Wiklund, Holger, *God advokatsed*, Norstedts Juridik, Stockholm, 1973

Tidskrifter & tidningsartiklar

Tryckta

Andersson, Magnus, Knutson, Tom & Kvarntorp, Kamilla, *Reportage Advokatdagarna, Svåra frågor om advokatetik och intressekonflikter*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 9/2015, s. 14-49

Brandberg, Ulrika & Knutson, Tom, *Fokus Affärsadvokater under press – Ekonomiskt tryck ger snabba förändringar*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 4/2010, s. 22-31

Brandberg, Ulrika, *Nya etikregler i England – ”Förslaget är groteskt”*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 8/2009, s. 14-15

Brandberg, Ulrika & Knutson, Tom, *Nya vägledande regler – en svår balansakt för styrelsen*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 2/2008, s. 20-29

Briefing Law firms – A less glided future, The Economist, May 7th-13th 2011, s. 65-66

Corell, Hans, *Advokatens roll i arbetet för rättsstaten och mänskliga rättigheter*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 9/2015, s. 50-51

Green, Adam, *”Det kommer alltid att finnas utrymme för boutiquebyråer med hög kvalitet”*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 3/2013, s. 36-38

Johansson, Peter, *Många nervösa inför revisorernas intåg*, Legally Yours, 6/2015, s. 41-45

Kvarntorp, Kamilla & Knutson, Tom, *De affärsjuridiska byråerna – bransch i förändring*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 4/2016, s. 28-48

Ramberg, Anne, *Etik i Advokatverksamheten*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 2/2008, s. 4-5

Ramberg, *Om kärnvärden och jävsmitta*, Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 4/2016, s. 4-5

Ramberg, Anne, *Recension, God advokatsed?* Advokaten: Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, 1/2014, s. 52-54

Rothstein, Helene & Ekström Madrid, Alexandra, *2015 ett bra år för byråerna*, Affärsvärlden – Affärsjuridik, suppl. till 1/2016, s. 6-14

Elektroniska

Advokatsamfundet: "Inget undantag vid controlled auctions", Dagens Juridik – Sveriges Juridiska Dagstidning, 2008-09-03, <http://www.dagensjuridik.se/2008/09/advokatsamfundet-inget-undantag-vid-controlled-auctions> (hämtad 2016-10-14)

Controlled auctions åter stridsfråga i byråbranschen, Dagens Juridik – Sveriges Juridiska Dagstidning, 2007-05-24, <http://www.dagensjuridik.se/2007/05/controlled-auctions-ater-stridsfraga-i-byrabranschen> (hämtad 2016-10-14)

Intervjuer

Mötesintervjuer

Olle Lindén, advokat och delägare, Advokatfirman Vinge Göteborg
2016-09-27

Karin Cederblad, HR-ansvarig, Advokatfirman Vinge Göteborg
2016-09-27

Christoffer Monell, advokat och Specialist Counsel, Mannheimer Swartling Advokatbyrå Göteborg,
2016-09-30

Johan Myrén, advokat och delägare, Advokatfirman Lindahl Göteborg
2016-10-24

Telefonintervjuer

Karin Ulberstad, advokat, Risk- och kvalitetsansvarig delägare, Advokatfirman Vinge Stockholm
2016-10-03

Lena Frånstedt Lofalk, ordförande i Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd
2016-10-18

Elektroniska källor

American Bar Association, *ABA Mission and Goals*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/aba-mission-goals.html (hämtad 2016-09-27)

American Bar Association, *ABA Timeline*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/timeline.html (hämtad 2016-11-23)

American Bar Association, *History of the American Bar Association*, http://www.americanbar.org/about_the_aba/history.html (hämtad 2016-09-27)

American Bar Association, *Model Rules of Professional Conduct*, http://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct.html (hämtad 2016-09-29)

Bar Standards Board, *Practising barrister statistics*, <https://www.barstandardsboard.org.uk/media-centre/research-and-statistics/statistics/practising-barrister-statistics/> (hämtad 2016-10-06)

Chambers and partners, *UK Bar, Chambers UK Bar*, <http://www.chambersandpartners.com/guide/uk-bar/14> (hämtad 2016-10-07)

Ramberg, Anne, *Advokaten i samhället då och nu – Anne Rambergs inledningsanförande vid Advokatdagarnas öppnande*, Anne Rambergs blogg, 2011-10-13, <https://annerambergs.wordpress.com/2011/10/13/advokaten-i-samhallet-da-och-nu/> (hämtad 2016-10-14)

Solicitors Regulation Authority, *How we work*, <http://www.sra.org.uk/sra/how-we-work.page> (hämtad 2016-10-07)

Solicitors Regulation Authority, *Regulated population statistics*, http://www.sra.org.uk/sra/how-we-work/reports/data/population_solicitors.page (hämtad 2016-10-06)

Sveriges advokatsamfund, *Ansökan om inträde*, <https://www.advokatsamfundet.se/Att-bli-advokat/Ansokan-om-intrade/> (hämtad 2016-11-30)

Sveriges advokatsamfund, *Beslut i disciplinärenden*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/Beslut-i-disciplinarenden/> (hämtad 2016-10-18)

Sveriges advokatsamfund, *Cirkulär*, <https://www.advokatsamfundet.se/for-advokater/Cirkular/> (hämtad 2016-11-15)

Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämnd*, <https://www.advokatsamfundet.se/Advokatsamfundet/Om-samfundet/Disciplinnamnd/> (hämtad 2016-09-03)

Sveriges advokatsamfund, *Fakta om advokatsamfundet*,
<https://www.advokatsamfundet.se/pressrum/fakta-om-advokatsamfundet/#antal> (hämtad 2016-10-12)

Sveriges advokatsamfund, *Information rörande disciplinanmälan*,
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatsamfundet/disciplinanmalan_info.pdf (hämtad 2016-09-05)

Sveriges advokatsamfund, *Om Advokatsamfundet*,
<https://www.advokatsamfundet.se/Advokatsamfundet/Om-samfundet/> (hämtad 2016-09-13)

Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalanden om god advokatsed*,
<https://www.advokatsamfundet.se/Advokatetik/Vagledande-uttalanden-om-god-advokatsed/>
(hämtad 2016-10-01)

The Bar Council, *About barristers*, <http://www.barcouncil.org.uk/about-the-bar/about-barristers/>
(hämtad 2016-10-06)

The Law Society, *Legal professionals – who does what?*, <http://www.lawsociety.org.uk/for-the-public/legal-professionals-who-does-what/#J> (hämtad 2016-10-06)

Övriga källor

Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelser

Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2014*, 2015. Tillgänglig digitalt:
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatsamfundet/advokatsamfundet_verksamhetsberattelse_2014.pdf

Sveriges advokatsamfund, *Sveriges advokatsamfunds verksamhetsberättelse 2015*, 2016. Tillgänglig digitalt:
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatsamfundet/verksamhetsberattelse_2015.pdf

Sveriges advokatsamfunds stadgar

Sveriges advokatsamfund, *Stadgar för Sveriges advokatsamfund*, senaste ändring 9 juni 2016. Tillgänglig digitalt: https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatetik/stadgar-for-sveriges-advokatsamfund-1.9.2015.pdf

Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnds verksamhetsrapporter

Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämndens verksamhet 2014*, 2015. Tillgänglig digitalt:
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatetik/disciplinnamndens_verksamhet_2014.pdf

Sveriges advokatsamfund, *Disciplinnämndens verksamhet 2015*, 2016. Tillgänglig digitalt:
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatetik/dpn_2015.pdf

Vägledande uttalanden, cirkulär och PM

Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalande rörande intressekonflikter vid biträde i samband med controlled auctions m.m.*, 2004-04-22

Advokatforeningen, Etikuttvalgets uttalelse av 21 mars 2012 (nr. 31.), *Jusstudenter som arbeider for flere ulike advokatfirma*

Sveriges advokatsamfund, *Vägledning om advokatens tystnadsplikt*, Cirkulär nr 15/2012

Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalande angående förtydligande av vissa bestämmelser i Vägledande regler om god advokatsed (VRGA)*, Cirkulär nr 24/2012

Sveriges advokatsamfund, *PM angående utthyrning av advokater och biträdande jurister, s.k. secondment*, Cirkulär nr 15/2013

Sveriges advokatsamfund, *Vägledande uttalande angående intresseavvägning vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer*, Cirkulär nr 18/2016

Uppslagsverk

Strömholm, Stig & Boman, J Robert. *Nationalencyklopedin*. Advokat;
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/advokat> (hämtad 2016-11-20)

Examensarbete

Höglund, Tom, *Advokater och intressekonflikter – exemplet controlled auctions*, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, 2006.

BILAGA 1 – INTERVJUFRÅGOR TILL REPRESENTANTER PÅ ADVOKATBYRÅER

- Hur ser du/ni att er verksamhet har utvecklats de senaste åren? Vilka utmaningar väntar för er och den övriga affärsjuridiska branschen framöver?
- Hur ser kontrollen av intressekonflikter ut hos er vid nyanställning respektive vid antagande av ny klient eller nytt uppdrag?
- På vilket sätt upplever du/ni att de advokatetiska reglerna om intressekonflikter påverkar er dagliga verksamhet?
- Hur har avgörandena från år 2015 påverkat era jävskontroller, till exempel av sommarnotarier? Vad var din/er reaktion på utgången i avgörandena?
- Vad anser du/ni om det vägledande uttalande som samfundets styrelse gav ut tidigare i år? Upplever du/ni att det är tillräckligt tydligt och anpassat för att bemöta den problematik som frågor om jäv och jävssmitta ger upphov till?
- Hur anser du/ni att nuvarande, sammantagna rättsläge står sig i förhållande till branschens behov?
- Vad anser du/ni om inspiration hämtad från utländska system, såsom engelsk och amerikansk reglering, i form av exempelvis ökade möjligheter till informerat samtycke och upprättande av informationsbarriärer?
- Hur upplever du/ni möjligheterna för sådana alternativa lösningar att fungera i det svenska systemet?
- Tror du/ni att det skulle vara möjligt att införa delvis olika reglering för olika typer av byråer?

BILAGA 2 – INTERVJUFRÅGOR TILL REPRESENTANT FÖR SVERIGES ADVOKATSAMFUNDS DISCIPLINNÄMND

- Hur vanligt förekommande är anmälningar mot advokat med grund i intressekonfliktsreglerna?
- Hur vanligt förekommande är anmälningar mot advokat till följd av reglerna om jävssmitta vid byråövergång?
- Vad var det som gjorde att avgörandena från år 2015 resulterade i disciplinär åtgärd?
- Vad anser du om det vägledande uttalande som gavs ut av samfundets styrelse i år, avseende intresseavvägning vid jäv i samband med övergång mellan advokatbyråer?
- Hur bör byråer försäkra sig om att de har gjort tillräckliga kontroller?
- Vad anser du om inspiration hämtad från utländska system, såsom engelsk och amerikansk reglering, i form av exempelvis ökade möjligheter till informerat samtycke och upprättande av informationsbarriärer?
- Hur upplever du möjligheterna för sådana alternativa lösningar att fungera i det svenska systemet?

Jag, Emilia Ohlin, registrerades på kursen första gången höstterminen 2016. Jag har inte omregistrerats någon gång och inte heller deltagit i något tidigare examinationstillfälle.